

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบ

โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ

เทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สัญญาเลขที่ RDG57S0023

เดือน กันยายน 2557 – กุมภาพันธ์ 2559

โดย

นายวุฒิไกร เลื่อนแป้นและคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้นักวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดั่งเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง	
ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองเวียง	9
ตอนที่ 2 ข้อมูลเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่เวียงสระ	
2.1 สถานการณ์เด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่เวียงสระ	11
2.2 ข้อมูลเด็กนอกระบบในพื้นที่เทศบาลเมืองเวียง	12
ตอนที่ 3 การส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนจากหน่วยงานในเขตพื้นที่	
3.1 สถานการณ์การจัดการศึกษา/เรียนรู้ ให้กลุ่มเด็กนอกระบบในชุมชนเมืองเวียงสระ	14
3.2 แหล่งเรียนรู้ในชุมชน	14
3.3 รายชื่อผู้สอนในแต่ละศูนย์การเรียนรู้	20
ตอนที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
4.1 การศึกษาทางเลือก "เรียน" เพื่อรู้จักใช้ชีวิต	22
4.2 การศึกษาทางเลือก : แนวทางที่ท้าทายในยุคปฏิรูป	23
4.3 การปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เกิดการศึกษาทางเลือก	24
4.4 ธรรมชาติที่หลากหลาย การศึกษาที่หลากหลาย	30
4.5 การศึกษาทางเลือกคืออะไร	32
4.6 รูปแบบการศึกษาทางเลือก	33
ตอนที่ 5 กฎกระทรวงสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้จาก "ครูภูมิปัญญา"	36
บทที่ 3 กระบวนการดำเนินงานวิจัย	
3.1 ขอบเขตการศึกษาวิจัย	41
3.2 ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย	41
3.3 เครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย	42
3.4 กระบวนการในการดำเนินงานวิจัย	42
3.5 สรุปกระบวนการดำเนินงานวิจัย	44

บทที่ 4 สรุปผลการดำเนินงาน

4.1 ข้อมูลสถานการณ์กลุ่มเด็กเยาวชนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ	52
4.2 สรุปฐานข้อมูลศักยภาพชุมชนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ	57
4.3 สรุปหลักสูตรการจัดการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์	69
4.4 สรุปกระบวนการจัดการเรียนรู้	80
4.5 สรุปการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ	93
4.6 สรุปประเมินผลการจัดการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์/วิชาสามัญ สำหรับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบเมืองเวียงสระ	95
4.7 สรุปผลการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบ โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในอำเภอเมืองเวียงสระ	101
4.8 ความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษา.การจัดการศึกษา ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่เมืองเวียงสระ	111

บทที่ 5 สังเคราะห์ผลการวิจัย

5.1 สถานการณ์เด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่เมืองเวียงสระ	115
5.2 ศักยภาพของชุมชนที่นำมาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเยาวชนนอกระบบ	117
5.3 เป้าหมายในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ	118
5.4 หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้	119
5.5 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ	120
5.6 การประเมินผลการเรียนรู้	123
5.7 การสนับสนุนผู้เรียนหลังจากจบการเรียนรู้	125
5.8 ความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษา ในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่เมืองเวียงสระ	126
5.9 บทเรียน ข้อเสนอแนะจากการดำเนินงาน	127
5.10 แนวทางการสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบ ในพื้นที่อำเภอเวียงสระ	130

บทสรุปผู้บริหาร

การดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเป้าหมายเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรมโดยนำฐานความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบรวมถึงการพัฒนาศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียง และสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนหน่วยงานทางการศึกษาในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

งานวิจัยมีขอบเขตเนื้อหาในการศึกษา คือ ศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพชุมชนปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ ด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจการพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม นำมาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียงโดยเน้นความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษาทั้งในและนอกชุมชน ขอบเขตด้านประชากรในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ กลุ่มเยาวชนนอกระบบ จำนวน 13 คน กลุ่มเป้าหมายรอง คือ แกนนำชุมชน ครูภูมิปัญญา กลุ่มเยาวชนในชุมชน พระสงฆ์ และผู้แทนส่วนราชการในพื้นที่อำเภอเวียงสระ จำนวน 20 คน สำหรับพื้นที่ศึกษาที่มวิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษา คือ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีระยะเวลาการดำเนินงาน 1 ปี 6 เดือน คือ ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2557 - วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2559 โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2557 - 28 กุมภาพันธ์ 2558 ช่วงที่ 2 ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2558 - 31 สิงหาคม 2558 และช่วงที่ 3 ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2558 - 29 กุมภาพันธ์ 2559

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งได้มีการผสมผสานระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งทีมวิจัยศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลศักยภาพชุมชน ปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระในด้านอาชีพ การเกษตร เศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้

ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างเด็กเยาวชน ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ

การดำเนินงานวิจัย ทีมวิจัยได้ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ในแต่ละกระบวนการ คือ กระบวนการทบทวนสร้างความเข้าใจพัฒนาศักยภาพทีม โดยการจัดประชุมชี้แจงโครงการและการประชุมทีมวิจัยประจำเดือน กระบวนการทบทวนแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาการศึกษาในชุมชน โดยการจัดเวทีเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาการศึกษาและกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเยาวชนนอกระบบ กระบวนการค้นหาศักยภาพชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลศักยภาพชุมชนที่เอื้อในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กนอกระบบ ทั้งด้านผู้สอนคือ ปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญาและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ ซึ่งให้ผู้เรียนลงไปเรียนรู้ได้ทั้งในด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม จัดเวทีร่วมกันสรุปวิเคราะห์ ประเมินศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สามารถร่วมจัดการศึกษาให้กับเยาวชนนอกระบบได้ กระบวนการสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ โดยการประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดเวทีความร่วมมือเพื่อออกแบบการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์การเรียนรู้ การรับรองวุฒิการศึกษา การวัดประเมินผลการจัดการศึกษาโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ

การดำเนินงานวิจัยพบว่า สถานการณ์กลุ่มเด็กเยาวชนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีปัญหากลุ่มเด็กนอกระบบเพิ่มขึ้น โดยส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 10 - 17 ปี กลุ่มที่ออกนอกระบบมากที่สุดคือกลุ่มเด็กระดับมัธยมต้น สาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กส่วนใหญ่ต้องออกนอกระบบคือปัญหาจากตัวเด็กเองไม่สามารถปรับตัวในการเรียนตามหลักสูตรที่กำหนดได้ มีพฤติกรรมเสี่ยง บางคนมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาครอบครัวแตกแยก ซึ่งเด็กเยาวชนที่ออกนอกระบบส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน จากปัญหาดังกล่าวทำให้ทีมวิจัยร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ประสานความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนที่ออกนอกระบบ โดยใช้ศักยภาพของชุมชนในอำเภอเวียงสระที่มีอยู่ คือ 1) ด้านผู้รู้ครูภูมิปัญญาในพื้นที่ พบว่าในพื้นที่อำเภอเวียงสระมีผู้รู้และครูภูมิปัญญาที่มีความรู้ความสามารถหลายด้านที่พร้อมจัดการเรียนรู้ให้ลูกหลาน 2) ด้านแหล่งเรียนรู้ในชุมชน พบว่าในพื้นที่อำเภอเวียงสระมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อร่วมพัฒนาชุมชนหลากหลายกลุ่มซึ่งมีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชน 3) ด้านความรู้ทางวิชาการซึ่งกลุ่มครูในโรงเรียนเครือข่ายพร้อมจะถ่ายทอดความรู้และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในรายวิชาสามัญให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ

เป้าหมายในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กเยาวชนนอกระบบ เน้นหลักคิดสำคัญคือ คนดี สำคัญกว่าทุกสิ่ง การจัดกระบวนการเรียนรู้จึงเน้นการส่งเสริมให้เด็กเยาวชนเป็นคนดี มีคุณธรรม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยส่งเสริมให้เด็กได้ค้นพบตนเอง รู้เป้าหมายชีวิต พัฒนา ทักษะ ความสามารถและพัฒนาต่อยอดความรู้ได้

หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ เน้นการเรียนรู้ 2 เรื่องหลัก คือ 1) หลักสูตรการจัดการ เรียนรู้กลุ่มประสบการณ์ เน้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่ได้ออกแบบไว้ร่วมกันในกลุ่ม ประสบการณ์หลัก คือ สานศิลป์ถิ่นเมืองเวียง เศรษฐกิจพอเพียง รักษ์เมืองโบราณเวียงสระ สุภาพดีชีวิพลอดภัย ภาษาคณิตในชีวิตประจำวัน ซึ่งกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ สามารถออกแบบ ช่วงเวลาในการเรียนรู้ได้ตามความสนใจโดยการเรียนรู้เป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล 2) หลักสูตร แผนการสอนกลุ่มวิชาสามัญ เน้นการจัดการเรียนรู้บูรณาการในหลักสูตรต่าง ๆ ซึ่งมีการกำหนด เป้าหมายคุณภาพผู้เรียนในแต่ละรายวิชาที่ชัดเจน โดยมีการเรียนรู้ในรายวิชาหลักคือ ภาษาไทย วิชา ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร วิชาคณิตศาสตร์เพื่อการคำนวณ

การจัดการเรียนรู้เน้นการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยการจัดการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนและหน่วยการจัดการเรียนรู้ทางวิชาการในโรงเรียนที่อยู่ในเครือข่าย ซึ่งการจัดการเรียนรู้จะเน้น ให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยแต่ละศูนย์การเรียนรู้จะจัดกระบวนการ เรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนแต่ละคน การจัดการเรียนรู้มีเป้าหมายสำคัญ คือ 1) ศูนย์การเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้รากเหง้า วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ ของเมืองเวียงสระ 2) ศูนย์เรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน(มโนราห์ หนังตะลุง เพลงบอ) เน้นส่งเสริมให้เด็กเยาวชนได้รับทราบข้อมูลความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี ส่งเสริมให้ มีการสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีและสามารถร่วมอนุรักษ์สืบทอดศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ให้คงอยู่ต่อไป 3) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาด้านอาชีพ การดีเหล็กเน้นส่งเสริมให้กลุ่มเด็กเยาวชนได้เรียนรู้ ภูมิปัญญาการดีเหล็กที่ สามารถพัฒนาต่อยอดความรู้เป็นอาชีพและสืบสานภูมิปัญญาด้าน การดีเหล็กต่อไปได้ 4) ศูนย์เรียนรู้ด้านสุขภาพ สมุนไพรและการแพทย์แผนไทย เน้นส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชนที่สนใจสามารถเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย สามารถ นำความรู้มาใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองคนในครอบครัว และพัฒนาต่อยอดความรู้เป็นอาชีพได้ 5) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เน้นส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้วิถีเศรษฐกิจพอเพียงและ การพึ่งตนเองของคนในชุมชน สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองได้และพัฒนา ต่อยอดความรู้ที่เหมาะสมกับความสนใจของตนเองได้ 6)การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานวิชาสามัญ

เน้นสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนในการฝึกฝนตนเองให้มีทักษะพื้นฐานที่มีความจำเป็นและสามารถนำไปใช้ในการต่อยอดการเรียนรู้ได้ เช่น ทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ผ่านการเรียนรู้ตามหลักวิชาภาษาไทยและการสื่อสาร เรื่องการคิดคำนวณ ความรู้เรื่องการวิเคราะห์สังเคราะห์ ทักษะความรู้เฉพาะด้าน ทักษะคอมพิวเตอร์

การประเมินผลการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาการที่ดีขึ้นของผู้เรียนคือผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ โดยนำความรู้ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม สามารถมีอาชีพพึ่งตนเองได้ และผู้เรียนจะต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีและเหมาะสม ซึ่งในการประเมินจะให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้นของผู้เรียนเป็นหลัก การประเมินผลการเรียนรู้ใช้การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ แต่ละด้านร่วมประเมิน คือ 1) ผู้เรียนประเมินตนเอง เน้นทักษะชีวิต 2) เพื่อนในกลุ่มที่ร่วมเรียนรู้ ช่วยประเมินเน้นทักษะการทำงานร่วมกัน ทักษะทางสังคม 3) ครูภูมิปัญญาที่จัดการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์ เน้นให้กลุ่มครูภูมิปัญญาประเมินผลผู้เรียนหลังการเรียนรู้ว่าผู้เรียนมีทักษะความรู้ และการพัฒนาตน 4) ครูผู้สอนรายวิชาสามัญ ประเมินการเรียนรู้จากทักษะความรู้ทางวิชาการ 5) แกนนำชุมชน เน้นการประเมินทักษะทางสังคม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน การช่วยเหลืองานในชุมชน 6) ผู้ปกครอง เน้นการประเมินทักษะชีวิต การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 7) พระ ผู้นำทางศาสนา เน้นการประเมินทางศีลธรรม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การประเมินอาศัยหลักคิดสำคัญ ภายใต้ความเชื่อว่า “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” ในการประเมินจะให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้นของผู้เรียนเป็นหลัก การประเมินที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียนคือ 1) การประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ประเมินจากพัฒนาการที่เกิดขึ้นของผู้เรียนตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งจบกระบวนการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) การประเมินผลเป็นรายกลุ่ม เน้นการประเมินจากการปฏิบัติงานร่วมกันภายในกลุ่ม ความร่วมมือและผลงานที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันโดยมีการประเมินหลัก 3 เรื่องคือ 1) การประเมินความรู้ที่ได้เรียนรู้ในแต่ละเรื่อง 2) ประเมินทักษะความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ 3) ประเมินจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน

การสนับสนุนผู้เรียนหลังจากจบการเรียนรู้ แบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้ 1) กลุ่มเด็กเยาวชนที่ต้องการรับรองวุฒิการศึกษาเพื่อนำวุฒิการศึกษาไปใช้ในการศึกษาต่อ 2) กลุ่มเด็กเยาวชนที่ต้องการรับรองวุฒิการศึกษาเพื่อนำวุฒิการศึกษาไปใช้ในการสมัครงาน 3) กลุ่มเด็กเยาวชนที่ต้องการรับรองวุฒิการศึกษาเพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต 4) กลุ่มเด็กเยาวชนที่เรียนรู้แต่ไม่ต้องการขอรับวุฒิการศึกษา

การดำเนินงานวิจัยนี้ ได้สร้างความร่วมมือกับกลุ่มองค์กรเครือข่ายทั้งภายในภายนอกชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบอย่างมีประสิทธิภาพ คือ

- 1) กลุ่มผู้สนับสนุนหลักในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มครูภูมิปัญญา ผู้รู้ แกนนำชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน
- 2) กลุ่มผู้สนับสนุนจากองค์กร หน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โรงเรียนเครือข่ายที่เข้าร่วมจัดการเรียนรู้ (โรงเรียนบ้านล้อง โรงเรียนเวียงสระ โรงเรียนวัดเวียงสระ) เทศบาลตำบลเมืองเวียง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเมืองเวียง
- 3) กลุ่มผู้สนับสนุนจากองค์กรและหน่วยงานภายนอก ได้แก่ สมาคมการศึกษาทางเลื้อก มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

การดำเนินงานวิจัยพบบทเรียนที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีความสนใจจะจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ คือ 1) ผู้ถ่ายทอดความรู้ การใช้พลังจากกลุ่มแกนนำเยาวชนที่ผ่านกระบวนการวิจัยมาแล้ว มาช่วยเป็นที่เล็งในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้กลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบมีความกล้าในการเข้าร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากมีช่วงวัยใกล้เคียงกัน และการทำความเข้าใจกับครูภูมิปัญญา ครูผู้สอน จะช่วยให้ผู้ถ่ายทอดความรู้ได้เตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยผู้สอนจะต้องออกแบบการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน 2) กระบวนการจัดการเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง ครูผู้สอนจะสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่เป็นจริง โดยครูภูมิปัญญาเป็นผู้คอยแนะนำและแก้ไข เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องเกิดการสังสมประสบการณ์ไปที่ละเล็กทีละน้อยจนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง 4) การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้สามารถนำพลังความรู้ที่แต่ละส่วนมีอยู่มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์ 5) โรงเรียนและเขตพื้นที่สามารถช่วยสนับสนุนทักษะพื้นฐานการอ่าน เขียน การสื่อสาร การวัด ประเมินผลและการรับรองผลการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนได้

แนวทางการสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระมีดังนี้ 1) มีคณะทำงานรับผิดชอบหลักในเรื่องการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบที่ชัดเจน 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลเมืองเวียง มีการจัดทำแผนงบประมาณสนับสนุนการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่ 3) องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนนอกระบบต้องประสานความร่วมมือเพื่อทบทวนกระบวนการทำงาน และหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ 4) คณะทำงานต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการรับรองวุฒิการศึกษาให้กับเด็กเยาวชนนอกระบบที่มีความชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับวุฒิการศึกษาและ

สามารถนำวุฒิการศึกษานั้นไปใช้ประโยชน์ได้ 5) พัฒนาเรื่องการจัดการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่ เป็นวาระสำคัญที่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ต้องเข้ามาร่วมแก้ไขปัญหามา เพื่อสามารถสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนนอกระบบในรุ่นต่อไป ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์นี้ ทีมวิจัยได้สรุปผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามเป้าหมายโครงการ โดยได้สรุปผลการดำเนินงานวิจัยการศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และประสานภาคีความร่วมมือเพื่อร่วมจัดการเรียนการสอนให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบทั้งภายในและนอกพื้นที่ ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนกระทั่งพัฒนาต่อยอดความรู้สู่อาชีพและพึ่งตนเองได้ สามารถเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อื่น ๆ ได้ คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์กับกลุ่มผู้สนใจจะจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ และสามารถนำบทเรียนไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพต่อไป

ทีมวิจัย

โครงการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบ

โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียง

อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญ

การจัดการศึกษาในประเทศไทยมีความพยายามพัฒนาหลักคิด ปรับรูปแบบกระบวนการจัดการศึกษาผ่านเวทีปฏิรูปการศึกษาบ่อยครั้ง แต่ก็พบว่าปัญหาการศึกษายังเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศ ข้อมูลจากสภาการศึกษาได้ทำการสำรวจไว้เมื่อปี 2550-2551 พบว่า เด็กไทยออกจากระบบการศึกษาก่อนจบ มัธยมศึกษาปีที่ 3 มี 20% เด็กไทยออกจากระบบการศึกษาก่อนจบ มัธยมศึกษาปีที่ 6 มี 30% เหลือสอบเข้ามหาวิทยาลัย 35% และมีเพียง 1 ใน 3 เท่านั้นที่ได้เข้าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะผลการประเมิน การศึกษาในระดับอาชีวศึกษา ประเทศไทยอยู่ในอันดับท้ายๆ ส่วนผลการวัดคะแนนการสอบประเมินนักเรียนด้วยระบบ O-net , A-net ก็พบว่าเด็กไทยมีผลคะแนนลดน้อยลงแทบทุกปี ที่สำคัญสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อภาคการบริโภค การพัฒนา การสื่อสาร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ทำให้เด็กเยาวชนจำนวนไม่น้อย ไม่สามารถเท่าทันกับกระแสบริโภคที่เข้ามาทำให้ไม่สามารถปรับตัวได้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ยาเสพติด ไข้หวัด ภัยทางธรรมชาติ ภัยทางเทคโนโลยี ปี 2555 สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.) ได้เปิดเผยข้อมูลว่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา มีเด็กไทยจำนวน 5,752,500 คน ต้องออกนอกระบบโรงเรียนทั้ง ๆ ที่กฎหมายรัฐธรรมนูญบังคับให้รัฐต้องจัดการศึกษาภาคบังคับให้เด็กไทยอย่างทั่วถึงเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ชั้นอนุบาล การที่เด็กไทยจำนวนกว่า 5.7 ล้านคนหายไปจากระบบโรงเรียน เด็กที่หายไปจากระบบโรงเรียนกลายเป็นผู้ขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีการสำรวจกลุ่มเด็กเหล่านี้ได้ถึง 13 กลุ่ม คือ ป่วยเป็นโรคออทิสติก เป็นเด็กไร้สัญชาติ เป็นลูกแรงงานต่างด้าว เป็นเด็กที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร เป็นกลุ่มแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีลูกตั้งแต่เด็ก เป็นเด็กกำพร้าที่ถูกพ่อแม่ทอดทิ้ง เป็นเด็กที่ติดเชื้อเอดส์ เป็นเด็กที่ก่ออาชญากรรมถูกดำเนินคดี เป็นเด็กเร่ร่อนไร้ที่อยู่อาศัย เป็นเด็กที่ถูกบังคับให้ค้าประเวณี เป็นเด็กที่ถูกบังคับให้ใช้แรงงานที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี และเป็นกลุ่มเด็กติดยา

ชุมชนเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ประสบปัญหาเรื่องนักเรียนที่ต้องออกจากระบบการศึกษาปีละไม่น้อย จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้คณะครู แกนนำชุมชนมีความห่วงใยอนาคตของลูกหลานที่ต้องหลุดออกจากระบบโรงเรียน จึงได้ประชุมเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ปัญหากลุ่มเด็กและเยาวชนเนื่องจากเห็นว่าเด็กในชุมชนหลายคนที่ต้องออกจากระบบการศึกษาด้วยเหตุปัจจัยหลายประการทำให้เกิดความกังวลต่ออนาคตของเด็ก ๆ เหล่านั้น เพราะเด็กเหล่านั้นเมื่อโตขึ้นเขาจะต้องเป็นผู้ใหญ่และอยู่ในชุมชนมากกว่าเด็กที่เรียนหนังสือในระบบเพราะส่วนใหญ่เมื่อเรียนจบก็ออกไปทำงานอยู่ภายนอกชุมชน เด็กที่ต้องออกนอกระบบเหล่านี้ส่วนใหญ่จะต้องอยู่เป็นฐานในชุมชน

ด้วยเหตุนี้ อาจารย์วุฒิไกร เลื่อนแบ้น ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดเวียงสระ ซึ่งเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก ๆ ในชุมชนทำให้มีแนวคิดที่ว่าทำอย่างไรให้คนในชุมชนสามารถช่วยกันพัฒนาศักยภาพของเด็กเหล่านี้ จึงได้มีการในการเชิญแกนนำชุมชน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาร่วมกันคิด ออกแบบจัดการศึกษาให้กับเด็กนอกระบบนี้ เพราะเป็นการสร้างอนาคตให้กับชุมชน จึงได้ชวนคนในชุมชนหรือร่วมพูดคุยเรื่องการศึกษาลูกหลานที่ชุมชนอยากเห็นอยู่บ่อยครั้ง

จากการร่วมพูดคุยทำให้แกนนำในชุมชน ได้ร่วมแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกหลานในชุมชนซึ่งส่วนใหญ่มองว่าปัญหาการศึกษาที่ทำให้เด็กและเยาวชนต้องหลุดออกจากระบบคือเรื่องหลักสูตรการเรียนรู้ที่ไม่สอดคล้องกับท้องถิ่นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ไม่คำนึงถึงความหลากหลาย ความถนัด ความสนใจ และศักยภาพของผู้เรียน รวมถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูที่เน้นรูปแบบ และการวัดประเมินผลการเรียนด้วยคะแนนการสอบ เป็นหลัก นอกจากนี้จำนวนนักเรียนต่อชั้นเรียนที่มากเกินไปกำลังการดูแลของครู ทำให้นักเรียนที่เรียนช้า เรียนไม่ทัน ถูกทอดทิ้ง ส่งผลให้นักเรียนไม่สนใจการเรียน ผลคะแนนต่ำ มีปัญหาพฤติกรรม ไม่สามารถปรับตัวอยู่ในระบบโรงเรียนได้ จึงทำให้ต้องออกจากระบบโรงเรียน เกิดปัญหาเรื่องชู้สาว ปัญหายาเสพติด และพฤติกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เหมาะสมตามมา สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งในชุมชนพบว่าปัญหาเศรษฐกิจของครอบครัวและปัญหาแนวคิดของผู้ปกครองก็ส่งผลต่อการเรียนของเด็กเป็นอย่างมาก

จากการชวนคุยเรื่องปัญหา และทางออกการศึกษาของลูกหลานในชุมชน ทำให้แกนนำชุมชนมีความสนใจอยากจะร่วมจัดการศึกษาให้กับเยาวชนเพื่อให้ลูกหลานให้มีความสามารถในการพึ่งตนเอง สามารถอยู่ในชุมชนได้อย่างมีศักดิ์ศรี จึงได้ร่วมกันทบทวนกระบวนการสนับสนุนการจัดการศึกษาในชุมชนที่ผ่านมาว่าได้มีการจัดการส่งเสริมการศึกษาให้กับลูกหลานในด้านใดบ้าง ทำให้พบว่าที่ผ่านมาชุมชนได้มีการสนับสนุนเยาวชนในด้านการกีฬา นันทนาการ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการการศึกษาในระบบโรงเรียน พัฒนาศักยภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลเมืองเวียง สนับสนุนกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีสงกรานต์ และส่งเสริมศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้กับกลุ่มศิลปินในแขนงต่าง ๆ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองเวียง ส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กเยาวชน ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนพัฒนาด้านสวัสดิการสังคมและผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

แม้ว่าชุมชนได้พยายามส่งเสริมกิจกรรมหลากหลายด้านแต่ก็ยังพบว่ามียุวกกลุ่มเด็กที่ต้องหลุดออกมาจากระบบอีกจำนวนไม่น้อยดังนั้นจึงมีการทบทวนกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู และพูดคุยกับกลุ่มเด็กที่ออกนอกระบบทำให้ทราบว่าเด็กในชุมชน ส่วนใหญ่ที่ออกนอกระบบเป็นเพราะเบื่อระบบการเรียนการสอน เรื่องที่เรียนเป็นสิ่งที่ตนไม่สนใจ ไม่ถนัด ไม่มีความสามารถ

ในการท่องเที่ยว แต่สิ่งที่เด็กกลุ่มนี้สนใจและสามารถเรียนรู้ได้คือการฝึกอาชีพ การทำงานสร้างรายได้ การฝึกทักษะด้านการช่าง การทำการเกษตรและการปฏิบัติจริง

จากสิ่งที่พบทำให้แกนนำในชุมชนได้แลกเปลี่ยนสิ่งดีที่มีคุณค่าและศักยภาพในชุมชน ที่สามารถส่งเสริมให้ลูกหลานสามารถเรียนรู้ได้ จากการระดมความคิดเห็นพบว่าในชุมชนมี แหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจหลายด้าน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ด้านอาชีพ (ฝึกอาชีพตามความถนัดและความสนใจ) ศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตร การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้ การพึ่งตนเอง ศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจสามารถให้ลูกหลานในชุมชน เรียนรู้ได้

แนวคิดการสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนที่หลุดออกจากระบบและมารวมตัวกันในชุมชน เรียนรู้ สิ่งดี ๆ เรื่องที่มีในชุมชน สอดคล้องกับ พรบ.การศึกษาที่เปิดโอกาสเรื่องการจัดการศึกษาโดยใช้ ศูนย์การเรียนรู้ โดยกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิองค์กรชุมชนและองค์กรเอกชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียน พ.ศ.2555 ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถจัดการศึกษาได้ผ่านศูนย์เรียนรู้ ชุมชน

สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนมีความสนใจนำกระบวนการงานวิจัยมาช่วยจัดการเรียนรู้ในศูนย์ ด้วยเชื่อว่าเราสามารถจัดการศึกษาในชุมชนเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้ โดยชุมชนสามารถจัดเป็น ศูนย์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นโดยชุมชน ชุมชนสามารถออกแบบได้อย่างเหมาะสมโดยเบื้องต้นสามารถ นำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาสร้างการเรียนรู้ร่วมกันได้โดยการร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา สถานการณ์ในชุมชน สำรวจเด็ก วิเคราะห์ปัญหาเด็ก วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน หาหลักสูตรที่เหมาะสม สอดคล้องกับอาชีพในชุมชนและเยาวชน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านชุมชน ทรัพยากร สาธารณสุข วัฒนธรรม วิเคราะห์หลักสูตร /การประเมินผล แยกเด็กไปตามหลักสูตร เชิญเขตการศึกษาเข้ามาร่วม เชิญครอบครัวเข้ามาร่วม เติมเรื่องธรรมะ คุณธรรมจริยธรรม ทักษะชีวิต เพื่อให้เยาวชนสามารถค้นหา เป้าหมายชีวิต พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมามีการทำได้ มีการ นัดหมายเพื่อหารือเรื่องการพัฒนาข้อเสนอโครงการบ่อยครั้ง โดยการประสานงานระหว่าง ผอ.วุฒิไกร เลื่อนแป้น กับหน่วยประสานงานที่เกี่ยวข้องในชุมชน จากการหารือกันบ่อยครั้งทำให้คณะครู ผู้ปกครองและแกนนำร่วมกันพัฒนาโจทย์งานวิจัยโครงการ “ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม เยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียงอำเภอ เวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ด้วยมุ่งหวังเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพ /ปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา / ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ(ด้านอาชีพ / ด้านการเกษตร/ ด้านเศรษฐกิจ /การพึ่งตนเอง/ศิลปวัฒนธรรม) ในการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ และเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษาในการจัดการศึกษาให้กับ

กลุ่มเยาวชนนอกระบบเพื่อให้เยาวชนเหล่านี้สามารถค้นพบเป้าหมายชีวิต ความถนัด ความต้องการ สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่ในชุมชนได้อย่างมีศักดิ์ศรี เป็นพลังรุ่นใหม่ในการดูแลชุมชนต่อไป

คำถามการวิจัย

1. ชุมชนเมืองเวียงสระมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเยาวชนนอกระบบในพื้นที่เทศบาลตำบลเมืองเวียงดำนไต่บ้าง ?
2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระเทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ควรเป็นอย่างไร ?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพ /ปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา / ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมือง เวียงสระ(ด้านอาชีพ / ด้านการเกษตร/ ด้านเศรษฐกิจ/การพึ่งตนเอง/ ศิลปวัฒนธรรม) ในการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระเทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษาในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

กลุ่มเป้าหมาย

1. กลุ่มเยาวชนเมืองเวียงสระที่ไม่อยู่ในระบบการศึกษา จำนวน 20 คน
2. กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 10 คน
3. กลุ่มผู้รู้ ครูภูมิปัญญาในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านต่าง ๆ จำนวน 15 คน

ระยะเวลาการดำเนินงาน

การดำเนินงานมีระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน คือ ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2557 - วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2559 โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2557 – 28 กุมภาพันธ์ 2558

ช่วงที่ 2 ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2558 – 31 สิงหาคม 2558

ช่วงที่ 3 ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2558 – 29 กุมภาพันธ์ 2559

กระบวนการศึกษาวิจัย

กระบวนการสร้างความเข้าใจ/พัฒนาศักยภาพทีม

- 1.) ประชุมทีมวิจัย
- 2.) ประชุมชี้แจงโครงการ
- 3.) ทีมวิจัยศึกษาเรียนรู้ข้อมูลการจัดการศึกษานอกระบบ / รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบศึกษา พบ.ศูนย์การเรียนรู้องค์การชุมชน

กระบวนการทบทวนแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาการศึกษาในชุมชน

- 1.) จัดเวทีแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาการศึกษาในชุมชนเมืองเวียงสระ
- 2.) จัดเวทีร่วมกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบ
 - เวทีกลุ่มเยาวชนนอกระบบ
 - เวทีผู้ปกครอง/ปราชญ์ชุมชน/เขตพื้นที่การศึกษา/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการค้นหาศักยภาพชุมชน/ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

- 1.) สัมภาษณ์รวบรวมข้อมูลปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา / ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ
- 2.) เวทีชุมชนค้นหาศักยภาพ /ปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา / ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ (ด้านอาชีพ / ด้านการเกษตร/ ด้านเศรษฐกิจ/การพึ่งตนเอง/ศิลปวัฒนธรรม)
- 3.) สรุป วิเคราะห์ ประเมิน ศักยภาพชุมชน/ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สามารถร่วมจัดการศึกษาให้กับเยาวชนนอกระบบได้

กระบวนการสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ

- 1.) ประสานงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 2.) เวทีความร่วมมือเพื่อออกแบบการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์การเรียนรู้ การรับรองวุฒิการศึกษา การวัดประเมินผลการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ (ด้านอาชีพ / ด้านการเกษตร/ ด้านเศรษฐกิจ/ การพึ่งตนเอง/ศิลปวัฒนธรรม)

กระบวนการทดลองดำเนินการจัดการเรียนรู้

- 1.) ทดลองจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ
 - ศูนย์การเรียนรู้ด้านอาชีพ(ฝึกอาชีพตามความถนัดและความสนใจ)
 - ศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตร
 - ศูนย์การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง
 - ศูนย์การเรียนรู้การพึ่งตนเอง
 - ศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม

กระบวนการสรุปผลการดำเนินงานจัดการเรียนรู้

- 1.) สรุปผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเยาวชน
- 2.) สรุปผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับครูผู้สอน
- 3.) สรุปผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเครือข่ายความร่วมมือ
- 4.) สรุปบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบ

โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ

กระบวนการนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัย

- 1.) เวทีนำเสนอผลการดำเนินงานวิจัย
- 2.) นิทรรศการบอกเล่าการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนในศูนย์การเรียนรู้ต่างๆ

กระบวนการจัดทำรายงานการวิจัย

- 1.) รายงานความก้าวหน้า ฉบับที่ 1
- 2.) รายงานความก้าวหน้าฉบับที่ 2
- 3.) รายงานฉบับสมบูรณ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงการวิจัย

1. เกิดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเยาวชนนอกระบบในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ทราบข้อมูลศักยภาพชุมชนทั้งในด้านปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญาและ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ(ด้านอาชีพ / ด้านการเกษตร/ ด้านเศรษฐกิจ/การพึ่งตนเอง/ศิลปวัฒนธรรม) ในการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเยาวชนนอกระบบและใช้เป็นฐานข้อมูลในการดำเนินงานด้านอื่นๆ ในชุมชน

ผลเชิงการพัฒนา

1. เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษาในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เยาวชนสามารถพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถสร้างอาชีพ มีรายได้ พึ่งตนเองได้
3. เยาวชนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น สามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากเยาวชนที่อยู่นอกระบบได้ เช่น ลดปัญหายาเสพติด ปัญหาขี้สาว ปัญหาการลักขโมย ปัญหาการทะเลาะวิวาท
4. เยาวชนสามารถร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณะที่เป็นประโยชน์ในชุมชนได้

นิยามศัพท์

ศูนย์การเรียนรู้ หมายความว่า สถานที่เรียนที่บุคคลจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่แสวงหากำไรตามกฎหมายกระทรวง

ครูภูมิปัญญา หมายความว่า ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหนึ่งด้านใดซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์และสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน

บุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ หมายความว่า ผู้จัดการศึกษา ผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งทำหน้าที่ให้บริการหรือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้

ผู้จัดการศึกษา หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้

คณะกรรมการ หมายความว่า คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาที่ศูนย์การเรียนรู้ตั้งอยู่

สำนักงาน หมายความว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ศูนย์การเรียนรู้ตั้งอยู่

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายความว่า เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กเยาวชน คนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ ของชุมชน โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์ฯ ของประชาชน ที่ดำเนินการโดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

ทีมวิจัย

1. นายวุฒิไกร	เลื่อนแป้น	หัวหน้าโครงการ
2. นายกรุง	ธราพร	ครูโรงเรียนวัดเวียงสระ
3. นางขวัญตา	ล้อมลิ้ม	ครูโรงเรียนวัดเวียงสระ
4. นางศิริรัตน์	พัฒนกุล	ครูโรงเรียนวัดเวียงสระ
5. นางสาวลักษณ	ไชยสิทธิ์	ครูโรงเรียนวัดเวียงสระ
6. นางพรจิต	ชูชื่น	ครูภูมิปัญญาในราห์
7. นางศรีวิภา	ขวัญช่วย	ครูโรงเรียนเวียงสระ
8. นางสาวมาลี	แก้วสุกศรี	ครูโรงเรียนเวียงสระ
9. นายโกศล	สุขเกษม	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 บ้านคลองเสียว
10. นายธรรมบุญ	แสงจันทร์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเวียง

11. เด็กชายปิยวัฒน์	แก้วเจริญ	แกนนำเยาวชนนอกระบบ
12. เด็กชายอภิวัฒน์	ปิ่นน้อย	แกนนำเยาวชนนอกระบบ
13. เด็กชายกรวิทย์	ปิ่นน้อย	แกนนำเยาวชนนอกระบบ
14. เด็กชายธีรศักดิ์	กำเนิด	แกนนำเยาวชนนอกระบบ

ที่ปรึกษาโครงการ

1. พระครูศิริธรรมวัฒนากร		เจ้าอาวาสวัดเวียงสระ
2. นายกฤษพน	หวานแก้ว	สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. นายธานี	ระวิวงศ์	นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเมืองเวียง
4. นายจงจิตร์	อภิชาติกุล	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านเวียง
5. นายชรินทร์	ฐิชน	ครูบุญชีครวัเรียน
7. ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 3 สุราษฎร์ธานี		
8. คุณชัชวาล	ทองดีเลิศ	เลขาธิการสภาการศึกษาทางเลือก
9. นางกนกพร	สบายใจ	เครือข่ายบ้านเรียนไทย

บทที่ 2

บริบทพื้นที่และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 บริบทพื้นที่

เทศบาลตำบลเมืองเวียง

เดิมเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงสระ และได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องเปลี่ยนชื่อองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองเวียงและจัดตั้งเป็นเทศบาลตำบลเมืองเวียง ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2552

สถานที่ตั้ง

เทศบาล ตำบลเมืองเวียง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอเวียงสระ ห่างจากที่ว่าการอำเภอเวียงสระ ประมาณ 3 กิโลเมตร ห่างจากศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประมาณ 70 กิโลเมตร

เนื้อที่

เทศบาลตำบลเมืองเวียงมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 51 ตารางกิโลเมตร
ประมาณ 31,250 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอเวียงสระ

ทิศเหนือ ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลควนศรีและ

องค์การบริหารส่วนตำบลพุน้ำ อำเภอบ้านนาสาร

ทิศใต้ ติดต่อกับเทศบาลตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเทศบาลตำบลบ้านส้อง เทศบาลตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเคียนซา แม่น้ำตาปี

ลักษณะภูมิประเทศ

เทศบาลตำบลเมืองเวียงเป็นที่ราบลุ่มประมาณ 90 % ของพื้นที่และอีกประมาณ 10 % เป็นพื้นที่ลุ่มมีน้ำท่วมประมาณ 4-6 เดือน หรือที่ชาวบ้านเรียกว่าที่ในลาด มีแม่น้ำตาปีแบ่งเขตระหว่างตำบลเวียงสระกับอำเภอเคียนซา ภูมิประเทศมีลำคลองที่ไหลผ่านคือ คลองตาล คลองน้ำเค็ม คลองเสียวและคลองสุญ ทำให้หมู่บ้านหมู่ที่ 6, 7, และ 10 มักเกิดปัญหาน้ำท่วมขัง

หมู่บ้าน มีจำนวน 10 หมู่บ้าน ดังนี้

จำนวนหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลเมืองเวียงเต็มทั้งหมู่บ้านมีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, และ 10

จำนวนหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลเมืองเวียงที่เต็มบางส่วน มีจำนวน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 และ 8

จำนวนประชากร

จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 2,577 ครัวเรือน

ประชากร จำนวน 7,670 คน ชาย จำนวน 3,759 คน หญิง จำนวน 3,911 คน

สภาพทางเศรษฐกิจ

เทศบาลตำบลเมืองเวียงมีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้นประมาณ 21,278 ไร่ ครัวเรือนที่ทำการเกษตร จำนวน 1,000 ครัวเรือน จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร ดังนี้

ลำดับ	พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ปลูก (ไร่)
1	ยางพารา	12,151
2	ข้าว	1,500
3	เงาะ	2,555
4	ทุเรียน	980
5	มังคุด	435
6	ลองกอง	357
7	ปาล์มน้ำมัน	500
8	พืชอื่นๆ	2,800
รวม		21,278

การประกอบอาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ ประมงน้ำจืดและรับจ้าง
การศึกษา

- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง
- โรงเรียนประถมศึกษาสังกัด สพฐ. จำนวน 4 แห่ง
- โรงเรียนประถมศึกษาขยายโอกาส สังกัด สพฐ. จำนวน 1 แห่ง
- โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 1 แห่ง
- ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 1 แห่ง

สถาบันองค์กรทางศาสนา

- วัดคลองตาล
- วัดเวียงสระ

ศักยภาพของชุมชนและพื้นที่

การรวมกลุ่มของประชากรในชุมชน

- กลุ่มผลิตของข้าวสวย หมู่ที่ 1

- กลุ่มอาชีพเกษตร หมู่ที่ 2
- กลุ่มไวน์ หมู่ที่ 3
- กลุ่มร้านค้าสหกรณ์ หมู่ที่ 4
- กลุ่มเลี้ยงโคบ้านทุ่งกรด หมู่ที่ 6
- กลุ่มเลี้ยงสัตว์ปีก หมู่ที่ 7
- กลุ่มเลี้ยงโค หมู่ที่ 8
- กลุ่มเลี้ยงสุกร หมู่ที่ 9
- กลุ่มอื่นๆ จำนวน 15 กลุ่ม มีโครงการแก้ไขปัญหาความจากจน หมู่ที่ 3, 4, 6, 9, 10 และกลุ่มเงินทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท

อ้างอิงจาก <http://www.muangwiang.go.th/frontpage>

สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2557

ตอนที่ 2 ข้อมูลเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่เวียงสระ

2.1 สถานการณ์เด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่เวียงสระ

สถานการณ์กลุ่มเด็กเยาวชนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบปัญหาการเพิ่มขึ้นของกลุ่มเด็กนอกระบบ จากการศึกษาข้อมูลซึ่งทีมวิจัยได้เปิดเวทีพูดคุยและสำรวจข้อมูลกับกลุ่มแกนนำชุมชน คณะครูในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการระดมความคิดเห็นและสำรวจข้อมูลกับกลุ่มครูในพื้นที่ พบว่ากลุ่มเด็กนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระโดยส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 10 - 17 ปี กลุ่มที่ออกนอกระบบมากที่สุดคือกลุ่มเด็กระดับมัธยมต้น ช่วงอายุระหว่าง 12 - 15 ปี รองลงมาเป็นกลุ่มเด็กระดับประถม ช่วงอายุระหว่าง 10 - 12 ปี และสุดท้ายเป็นกลุ่มเด็กระดับมัธยมปลาย ช่วงอายุระหว่าง 15 - 17 ปี จากการประชุมร่วมกันของกลุ่มผู้มีความสนใจในเรื่องสถานการณ์การศึกษาในพื้นที่เวียงสระ มีกลุ่มครูได้สะท้อนข้อมูลให้ทราบว่าขณะนี้กลุ่มเด็กที่อยู่ในระบบที่มีภาวะความเสี่ยงซึ่งอาจจะไม่สามารถจบการศึกษาตามเกณฑ์การประเมินได้ จำนวนกว่า 20 % ของแต่ละโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้พบว่าแนวโน้มในอนาคตจะมีกลุ่มเด็กนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างแน่นอน โดยสรุปเด็กเยาวชนที่ออกนอกระบบในพื้นที่เวียงสระมี 3 กลุ่มหลักคือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มเด็กระดับมัธยมต้น ช่วงอายุระหว่าง 12 - 15 ปี กลุ่มที่ 2 กลุ่มเด็กระดับประถม ช่วงอายุระหว่าง 10 - 12 ปี และกลุ่มที่ 3 กลุ่มเด็กระดับมัธยมปลาย ช่วงอายุระหว่าง 15 - 17 ปี

ข้อมูลสถานการณ์เด็กและเยาวชนในพื้นที่อำเภอเวียงสระและพื้นที่ใกล้เคียง พบว่ากำลังเผชิญกับความเสี่ยงในหลายด้านอันเนื่องมาจากสถานการณ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่ล้อมรอบตัวเด็ก ได้แก่

1) ปัญหาด้านยาเสพติด พบว่า ในชุมชนมีการเสพยาบ้า กัญชา น้ำกระท่อมเพิ่มมากขึ้นและมีแนวโน้มมากขึ้นทุกปี ในส่วนนี้พบว่าเด็กและเยาวชนโดยส่วนใหญ่ทั้งที่เรียนในระบบและหลุดออกนอกระบบจะติดน้ำกระท่อมเพิ่มขึ้น

2) ปัญหาด้านการศึกษา พบว่า เด็กและเยาวชนขาดเรียน ออกกลางคัน หนีเรียน ไม่เรียนต่อมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากตัวนักเรียนเองที่ไม่สามารถปรับตัวอยู่ในระบบการศึกษาได้ บางคนมีปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้ต้องออกมาทำงานดูแลครอบครัว

3) ปัญหาด้านพฤติกรรม ได้แก่ เยาวชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ตามกระแสบริโภคนิยม ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เด็กผู้ชายมีความก้าวร้าวเพิ่มขึ้นเพราะติดเกมส์ ไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง และขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมไทย

4) ปัญหาครอบครัว พบว่า ครอบครัวไม่มีเวลาดูแลบุตรหลาน ครอบครัวแตกแยก และขาดความอบอุ่น บางส่วนประสบปัญหาความยากจนเนื่องจากราคาผลผลิตตกต่ำโดยเฉพาะราคายางพาราเพราะในชุมชนส่วนใหญ่ปลูกยางพาราเมื่อราคายางตกต่ำก็ส่งผลกระทบต่อรายได้ในครอบครัวด้วย

5) ปัญหาคุณธรรม จริยธรรม พบว่า เด็กและเยาวชนโดยส่วนใหญ่ไม่ค่อยเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่เพราะมองว่าเก๋าล้าสมัยและส่วนใหญ่เด็กเยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจกับการร่วมงานประเพณีของชุมชนโดยเฉพาะช่วงวันพระเด็กและเยาวชนเข้าวัดน้อยลงและไม่ค่อยจะช่วยงานบุญประเพณีในวัด เช่น การจัดสถานที่ในช่วงวันพระ การทำความสะอาดวัดในช่วงวันสำคัญต่างๆ

2.2 ข้อมูลเด็กนอกระบบในพื้นที่เทศบาลเมืองเวียง

กลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้

จากการดำเนินงานเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบชุมชนเมืองเวียงสระ มีกลุ่มเยาวชนเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้จำนวน 13 คนดังนี้

1. เด็กชายปิยวัฒน์ แก้วเจริญ

เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 214 หมู่ 10 ตำบลเวียงสระ อำเภอยะบะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. เด็กชายอภิวัฒน์ ปิ่นน้อย

เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 97/1 หมู่ 10 ตำบลเวียงสระ อำเภอยะบะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. เด็กชายกรวิทย์ ปิ่นน้อย

เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 97/1 หมู่ 10 ตำบลเวียงสระ อำเภอยะบะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. เด็กชายธีรศักดิ์ กำเนิด
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 64 หมู่ 10 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
5. นายชัยฤทธิ์ แซ่ลิ้ม
เรียนจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองโสน เลขที่ 97/1 หมู่ 10 ตำบล
เวียงสระอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
6. นายสุรินทร์ ชูภักดิ์
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 15/1 หมู่ 4 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
7. นายณัฐวุฒิ ชูเชษฐ์
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 171 หมู่ 7 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
8. นายธีรพันธุ์ นิลอุบลัมปี
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 48 หมู่ 7 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
9. นายวุฒิชัย หลักชุม
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 27 หมู่ 7 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
10. นายพรเทพ พรหมเพชร
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 32 หมู่ 7 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
11. นายไพโรจน์ ชุมสวัสดิ์
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 48/8 หมู่ 7 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
12. น.ส.เสาวลักษณ์ วรรณโชติ
เรียนจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองโสน เลขที่ - หมู่ 4 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
13. น.ส.กนกวรรณ คล้ายกลั่น
เรียนจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองโสน เลขที่ - หมู่ 10 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตอนที่ 3 การส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนจากหน่วยงานในเขตพื้นที่

3.1 สถานการณ์การจัดการศึกษา/เรียนรู้ ให้กลุ่มเด็กนอกระบบในชุมชนเมืองเวียงสระ

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าในชุมชนมีการประสานความร่วมมือเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมถึงการสนับสนุนให้เยาวชนได้ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ผ่านกิจกรรมต่างๆ ซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปกิจกรรมหลัก ๆ ที่สนับสนุนในชุมชนได้ดังนี้

1) กิจกรรมส่งเสริมการเล่นกีฬาซึ่งจัดโดยเทศบาลตำบลเมืองเวียง มีการสนับสนุนให้แต่ละหมู่บ้านใช้กีฬา คือ ฟุตบอลและวอลเลย์บอลเป็นเครื่องมือในการเชื่อมความสัมพันธ์ และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มของกลุ่มเยาวชนในแต่ละชุมชนโดยผู้นำชุมชนจะชวนกลุ่มเยาวชนในชุมชนมาเล่นกีฬาและเป็นที่นักกีฬาตัวแทนของหมู่บ้านเพื่อเข้าร่วมแข่งขันในระดับตำบลและระดับอำเภอ

2) กิจกรรมหมู่บ้านศีล 5 ซึ่งจัดโดยสำนักพระพุทธศาสนา ร่วมกับวัฒนธรรมจังหวัด ให้แต่ละหมู่บ้านมีกิจกรรมรณรงค์ให้ชาวบ้านร่วมกันรักษาศีล 5 โดยการจัดกิจกรรมรณรงค์ประชาสัมพันธ์ในชุมชน กิจกรรมประกวดหมู่บ้านรักษาศีล 5 ชวนกันเข้าวัดทำบุญ ปฏิบัติธรรม โดยผู้ปกครองนำเด็กและเยาวชนมาเข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน

3) กิจกรรมงานสารทเดือนสิบ ซึ่งจัดโดยวัดเวียงสระ และวัดคลองตาล เป็นประเพณีสำคัญของคนที่มีการจัดเป็นประจำทุกปี เพื่อทำบุญให้กับบรรพบุรุษ มีการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ร่วมกันสืบทอด สืบสานประเพณีตั้งแต่เรื่องการจัดการเรียนรู้เรื่องความเป็นมา ความเชื่อและวิถีปฏิบัติ เพื่อให้เด็กเยาวชนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

3.2 แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

แหล่งเรียนรู้ในพื้นที่เมืองเวียงสระ

1) ศูนย์การเรียนรู้ด้านอาชีพเกษตร/งานช่าง

1.1) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านคลองเสี้ยว โดยมีนายโกศล สุขเกษม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 ทำหน้าที่ในการดูร่วมกับชุมชน มีการจัดการเรียนรู้โดยการนำเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับคนในชุมชนและผู้มาเรียนรู้ มีการปลูกพืชแซมในสวนยาง ปาล์ม การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเพาะเห็ด และการทำน้ายาอเนกประสงค์ ซึ่งพัฒนาขึ้นเป็นศูนย์ฝึกอบรมจนสามารถสร้างอาชีพให้กับคนที่มาเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

1.2) ศูนย์เรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน บ้านนายชินทร์ ชูชื่น อยู่ที่บ้านคลองเสี้ยว มีการสอนเรื่องการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้คนในชุมชนได้รู้จักการวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือน รู้จักการออมเพื่อลดปัญหาหนี้สินครัวเรือนซึ่งมีการจัดการเรียนรู้ให้กับคนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน

1.3) ศูนย์เรียนรู้การทำน้าหมัก ปุ๋ยหมัก น้ายาอเนกประสงค์ บ้านอาจารย์มาลี แก้วสุขศรี อยู่ที่บ้านหัวสะพาน เริ่มต้นจากการทำใช้เองในครัวเรือนจนขายเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนได้มาร่วมเรียนรู้และนำไปทำใช้ในครัวเรือนเพื่อลดค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัว โดยการทำปุ๋ยหมัก น้า

หมัก น้ำยาอเนกประสงค์ น้ำยาซักผ้า ล้างจาน สบู่ ยาสระผม เป็นต้น โดยเน้นการนำสมุนไพรและวัตถุดิบที่มีในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

1.4) ศูนย์เรียนรู้การทำข้าวไร่ นางเจือบ บัวแย้ม ตั้งอยู่ที่บ้านเวียง จากการทำข้าวไร่ ไร่รับประทานเองในครัวเรือนของกลุ่มผู้ปกครองเยาวชนสืบสานประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ จนกลุ่มเยาวชนสนใจมาร่วมเรียนรู้และมีการบันทึกข้อมูลพันธุ์ข้าวและวิธีการปลูกของคนในชุมชนจนมีการร่วมเรียนรู้ตั้งแต่กระบวนการเตรียมพื้นที่จนถึงการเก็บเกี่ยวทำให้กลุ่มผู้ปกครองสามารถจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนที่สนใจได้และมีการทำข้าวไร่อย่างต่อเนื่องทุกปี บางครอบครัวที่มีพื้นที่มากสามารถแบ่งจำหน่ายให้กับคนในชุมชนได้

1.5) ภูมิปัญญาด้านการตีเหล็ก บ้านหนองโสน เป็นอาชีพที่สืบทอดกันมา 4 ช่วงอายุคน โดยการตีเหล็กจากสมัยก่อนตีมีดดาบ อาวุธ จนปัจจุบันเป็นการตีเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรซึ่งได้รับความนิยมจากคนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน มีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้คนกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจ โดยใช้วิถีภูมิปัญญาการตีเหล็กแบบดั้งเดิม ไม่ใช้เครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาใช้ในกระบวนการทำงาน

1.6) ภูมิปัญญาด้านการตีเหล็กบ้านควนบก เป็นอาชีพที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยการตีเหล็กจากสมัยก่อนตีมีดดาบ อาวุธ จนปัจจุบันเป็นการตีเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตรซึ่งได้รับความนิยมจากคนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน มีการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้คนกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจ โดยใช้วิถีภูมิปัญญาการตีเหล็กแต่มีการประยุกต์ใช้เครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาช่วยเพื่อให้การทำงานได้เร็วขึ้น

1.7) ภูมิปัญญาการจักสาน โดยมีกลุ่มครูภูมิปัญญาบ้านทุ่งกรด ที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องการประกอบอาชีพการเกษตรและหาปลาเป็นต้น มีการผลิตเพื่อจำหน่าย ให้กับคนที่นำไปประกอบอาชีพ ปัจจุบันมีการออกแบบเพื่อผลิตเป็นของที่ระลึกให้กับคนที่สนใจ นอกจากนี้ยังมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับคนนี้สนใจสามารถมาเรียนรู้กับครูภูมิปัญญาเพื่อนำไปประกอบอาชีพได้

1.8) ภูมิปัญญาด้านการแปรรูปอาหาร โดยมีกลุ่มผู้สูงอายุบ้านเวียง ได้รวมกลุ่มกันเพื่อแปรรูปอาหารที่มีในชุมชน เช่น เครื่องแกง ปลาตุ๋นรา เเคยปลา ปลาเค็ม ปลาแดดเดียว ข้าวเม่า และขนมต่างๆ จนสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้ แต่มีการสอนให้กับคนที่สนใจมาเรียนรู้จากนี้ยังได้ไปเป็นวิทยากรในการสอนการแปรรูปอาหารให้กับชุมชนอื่นๆอีกด้วย

2) ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ

มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการกระบวนการเรียนรู้เรื่องเมืองโบราณเวียงสระในด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อและวิถีปฏิบัติของคน

เมืองเวียงสระตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเมืองเวียงสระที่สามารถทำให้คนที่มาเรียนรู้สามารถลงไปเรียนรู้ต่อตามประเด็นความสนใจเพิ่มเติมได้ที่บ้านครูภูมิปัญญา โดยการจัดนิทรรศการแสดงไว้ที่วัดเวียงสระ หมู่ที่ 7 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ เป็นสถานที่สำหรับให้เด็ก เยาวชนและผู้สนใจทั้งในและนอกชุมชนได้มาเรียนรู้ โดยมีครูภูมิปัญญาทางด้านประวัติศาสตร์และกลุ่มเยาวชนสืบสานประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระทำหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนที่สนใจมาเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1) วัดเวียงสระ

ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 7 บ้านเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วัดเวียงสระ ตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 900 เป็นวัดสำคัญทางประวัติศาสตร์ อดีตเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณเวียงสระ มีอายุเกือบ 1,700 ปี มีพื้นที่ทั้งหมด 267 ไร่ 2 งาน 79.6 ตารางวา ปัจจุบันตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปทางทิศใต้ประมาณ 70 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอเวียงสระ ไปทางทิศเหนือ ประมาณ 7 กิโลเมตร บริเวณเส้นละติจูดที่ 8 องศา 39 ลิปดา 18 พิลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูดที่ 99 องศา 18 ลิปดา 26 พิลิปดาตะวันออก ในพิกัดกริดที่ 47 จากแผนที่ วัดเวียงสระตั้งอยู่บริเวณเกือบกึ่งกลางระหว่างอำเภอไทยและทะเลอันดามัน

หลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่พบหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ มากมาย เช่น พระพุทธรูปพระพุทธรูปเจ้าศากยมนัสลักเป็นภาพปูนสูงบนแผ่นหินทรายแดง ขนาดสูง 11.5 เซนติเมตร อยู่ในท่าตรึงค์ ปางประทานพร สกลช่างสารนาถ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9 – 11 เป็นพระพุทธรูปที่อาจจะเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย เทวรูปพระวิษณุศิวาสกลช่างบัลลวะ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 พระวิษณุศิวาสกลช่างโจฬะ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 พระศิวะไภรวะเป็นประติมากรรมปูนสูงทำด้วยหินทรายปางดุร้าย แบบสกลช่างโจฬะตอนต้น และหลักฐานอื่น ๆ อีกมากมายหลายร้อยชนิด วัดเวียงสระ เคยเป็นวัดร้างและยกเป็นวัดมีพระสงฆ์เป็นระยะๆ หลายยุคหลายสมัย ปัจจุบันวัดได้เจริญขึ้นตามลำดับ มีเสนาสนะต่าง ๆ ทั้งในยุคเก่า และปลูกสร้างขึ้นใหม่มากมาย เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน คือ พระครูสิทธิธรรมวัฒน์กร ได้พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปมีอาคารอเนกประสงค์สองชั้นและวัสดุอุปกรณ์ใช้ในการประชุมหรืออบรมและพักค้างคืน ความจุไม่ต่ำกว่า 300 คน พร้อมห้องน้ำสะอาด ให้บริการโดยไม่คิดมูลค่า

อ้างอิงจาก <http://m-culture.in.th/album/วัดเวียงสระ> ศูนย์ข้อมูลกลาง กระทรวงวัฒนธรรม
สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2557

2.2) บ้านอาจารย์รัตพล สุวรรณโชติ

ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านเวียง เป็นภูมิปัญญาด้านประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระโดยได้มีการศึกษารวบรวมตำรา เอกสาร ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงยุคปัจจุบัน

โดยมีภาพถ่ายและข้อมูลโบราณวัตถุชิ้นสำคัญๆที่พบในเมืองเวียงสระ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระมีคนมาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งที่เป็นนักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไป นอกจากนี้อาจารย์ยังไปที่ปรึกษาให้กับนักศึกษาในระดับปริญญาโท ปริญญาเอกที่มาทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระมาแล้วหลายคน

2.3) บ้านนายสากล บัวแย้ม (ลุงภา)

ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านเวียง เป็นครูภูมิปัญญาด้านประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ ที่มีความผูกพันกับเมืองเวียงสระเนื่องจากเป็นลูกหลานตระกูลเดิมที่มาตั้งรกรากในเมืองเวียงสระ และมีบทบาทในการฟื้นฟูเมืองเวียงสระมาตั้งแต่ยุคบรรพบุรุษ จึงได้รับสืบทอดองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระมาจาก โดยได้มีการศึกษารวบรวมตำรา เอกสาร ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงยุคปัจจุบัน โดยมีการเก็บรวบรวมภาพถ่ายและข้อมูลโบราณวัตถุชิ้นสำคัญๆที่พบในเมืองเวียงสระ ข้อมูลเครือญาติ ตระกูลเดิมเมืองเวียงสระ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระมีคนมาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งที่เป็นนักเรียน นักศึกษาและบุคคลทั่วไป นอกจากนี้อาจารย์ยังไปที่ปรึกษาให้กับนักศึกษาในระดับปริญญาโท ปริญญาเอกที่มาทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระมาแล้วหลายคน

2.4) บ้านนายสมพร สุขเกษม (ลุงพร)

ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 บ้านคลองเลี้ยว เป็นครูภูมิปัญญาด้านประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ ที่มีความผูกพันกับเมืองเวียงสระเนื่องจากเป็นลูกหลานตระกูลเดิมที่มาตั้งรกรากในเมืองเวียงสระ และมีบทบาทในการฟื้นฟูเมืองเวียงสระมาตั้งแต่ยุคบรรพบุรุษ จึงได้รับสืบทอดองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระมาจากย่าโดยย่าได้มีการบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ในยุคที่เดินทางมาตั้งรกรากอยู่ที่เมืองเวียงสระ ได้มีการศึกษารวบรวมตำรา เอกสาร ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เมืองเวียงสระตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงยุคปัจจุบัน โดยมีการเก็บรวบรวมภาพถ่ายและข้อมูลโบราณวัตถุ ข้อมูลเครือญาติตระกูลเดิมเมืองเวียงสระ แผนที่เส้นทางประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระมีคนมาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3) ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ในการสืบทอดภูมิปัญญาศิลปวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ คือมโนราห์ หนังตะลุง เพลงบอกกลองยาวและดนตรีไทยให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจทั้งในและนอกชุมชน โดยมีการออกแบบหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละเรื่อง โดยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มเยาวชนสถานศึกษาปิ่นเมืองเวียง ชุมรมเมลิตพันธ์บ้านเชิงและครูภูมิปัญญาในชุมชน โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ชิมขับ

ถึงจิตวิญญาณของความเป็นศิลปินพื้นบ้าน ตั้งแต่พิธีกรรม ความเชื่อ วิธีการปฏิบัติและการแสดงโดยมีแหล่งเรียนรู้ดังนี้

3.1) ศูนย์การเรียนรู้มโนราห์บ้านคลองเสียว

ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 7 บ้านคลองเสียว โดยมีนางพรจิตร ชูชื่นและน้องๆสถานศิลปิถิ่นเมืองเวียงได้รวมตัวกันเพื่อเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ มโนราห์ เพลงบอกและกลองยาว มีการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนที่สนใจ นอกจากนี้ยังการมีฝึกการร้อยลูกปัดทำชุดมโนราห์ของที่ระลึกสามารถสร้างรายได้ให้กับกลุ่มเยาวชนที่มาช่วยกระบวนการเรียนรู้

3.2) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาหนังตะลุง

ตั้งอยู่ที่บ้านลานเซ้ โดยมีนายอิทธิธรรม เลื่อนศิริ (หนังพรเพชร วงศ์ศิริ)และน้อง ๆ กลุ่มเมล็ดพันธ์บ้านึงสาขาหน้าหนังเพชรได้รวมตัวกันเพื่อเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ ทั้งหนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอกและดนตรีไทย มีการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนที่สนใจ โดยร่วมจัดการเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชนสถานศิลปิถิ่นเมืองเวียง

3.3) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาเพลงบอก

ตั้งอยู่ที่โรงเรียนบ้านหนองโสน โดยมีคุณครูอุสา และน้อง ๆ เยาวชนในโรงเรียนบ้านหนองโสนได้รวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาเพลงบอก มีการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนโรงเรียนและจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนที่สนใจโดยสอนการแต่งบทกลอนและการร้องเพลงบอกซึ่งเด็กๆได้พัฒนาทักษะการฟัง การเขียน และการเล่นดนตรีด้วย

ศูนย์เรียนรู้เพลงบอกบ้านคุณวิชญพงศ์ เขาวเหม หรือครูไสว ครูภูมิปัญญาทางด้านเพลงบอกที่มีความสามารถในการว่าเพลงบอกและมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจมาเรียนที่บ้านมาอย่างต่อเนื่อง

3.4) ศูนย์เรียนรู้ดนตรีไทย

ตั้งอยู่ที่โรงเรียนวัดเวียงสระ โดยมีอาจารย์วุฒิไกร เลื่อนบ้านและน้องๆเยาวชนในโรงเรียนวัดเวียงสระได้รวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ทั้งหนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอกและดนตรีไทย มีการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนโรงเรียน และจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนและชมรมผู้สูงอายุที่สนใจ โดยร่วมจัดการเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชนสถานศิลปิถิ่นเมืองเวียง

3.5) ศูนย์เรียนรู้หนังตะลุง

ตั้งอยู่ที่โรงเรียนเวียงสระ โดยมีอาจารย์บุญส่ง หนูแข่ง และน้องๆเยาวชนกลุ่มเมล็ดพันธ์บ้านึงได้รวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ทั้งหนังตะลุง มโนราห์และเพลงบอก มีการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนโรงเรียนเวียงสระ และจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนที่สนใจโดยมาร่วมจัดการเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชนสถานศิลปิถิ่นเมืองเวียง

4) ศูนย์การเรียนรู้วิชาสามัญ

4.1) โรงเรียนวัดเวียงสระ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ในชุมชน มีการให้บริการ การศึกษากับเด็กเยาวชนนอกระบบโดยสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ศึกษาเรียนรู้ได้โดยมีคณะครู ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับเด็กที่เข้ามาเรียนรู้ทางด้านวิชาการ นอกจากนี้ทางโรงเรียนก็ยังได้นำเด็กนักเรียนออกมาเรียนรู้กับครูภูมิปัญญาในชุมชนจนมีการพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ และยังมีการเรียนรู้ด้านอื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเองและ ศิลปวัฒนธรรมเป็นต้น

4.2) โรงเรียนเวียงสระ เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำอำเภอ มีนักเรียนจากทั้งภายใน และภายนอกอำเภอเข้ามาเรียน แต่มีคณะครูหลายท่านที่เข้ามาร่วมสนับสนุนการจัดกระบวนการ เรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยให้สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ศึกษาเรียนรู้ทางด้านวิชาการได้ โดยมีคณะครูช่วยอำนวยความสะดวกให้กับเด็กที่เข้าไปเรียนรู้

5) ศูนย์เรียนรู้ด้านสุขภาพ

5.1) บ้านหมอประสาน ขวัญช่วย ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี โดยมีคุณหมอประสาน ขวัญช่วย ซึ่งเป็นแพทย์แผนไทยที่ได้ดำเนินการรักษาผู้ป่วย ด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยมาเป็นเวลากว่า 20 ปี โดยคุณหมอประสานได้มีการศึกษารวบรวม ข้อมูลสมุนไพร และภูมิปัญญาการรักษาโรคแบบแพทย์แผนไทยพร้อมทั้งจัดสวนสมุนไพรเพื่อให้ คนได้มาศึกษาเรียนรู้โดยมีอาจารย์ศรีวิภา ขวัญช่วย เป็นผู้ช่วยในการออกแบบการจัดกระบวนการ เรียนรู้ให้กับคนที่สนใจมาเรียนรู้ตามรูปแบบความสนใจ

5.2) บ้านหมอจริญ จรา ตั้งอยู่ที่บ้านหนองโสน ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ที่สนใจเรียนรู้เรื่องแพทย์ แผนไทยและสมุนไพร เพื่อนำมารักษาตนเองและขยายไปสู่การรักษาคนป่วยในชุมชน มีการศึกษา รวบรวมพันธุ์สมุนไพรชนิดต่างๆไว้ให้คนที่สนใจสามารถมาเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ยังได้จัดทำสวน สมุนไพรในพื้นที่กว่า 4 ไร่ เพื่อไว้สำหรับรักษาผู้ป่วยอีกด้วย

5.3) รพ.สต.เมืองเวียง ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านเวียง นอกจากรักษาผู้ป่วยที่มาใช้บริการบริการ ในชุมชนแล้วยังมีการประสานงานกับ อสม.ในการใช้การแพทย์แผนไทย การนวดแผนไทยเข้ามารักษา ให้กับคนที่มาใช้บริการ

5.4) โรงเรียน อสม.บ้านคลองเสียว ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 บ้านคลองเสียว โดยมีนางมาลี สัมเกิด เป็น ประธานกลุ่มมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องการดูแลสุขภาพกับกับคนในชุมชนโดยใช้สมุนไพร ในชุมชน การจัดเมนูอาหารเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกายด้วยไม้พลองและโนราบิคซึ่งได้ร่วมกับกลุ่ม เยาวชนสถานศิลป์ถิ่นเมืองเวียงพัฒนาจากท่าราบโนราห์มาเป็นท่าในการออกกำลังกายให้กับคนใน ชุมชน จนได้รับรางวัลโรงเรียน อสม.ดีเด่นในระดับประเทศ

3.3 รายชื่อผู้สอนในแต่ละศูนย์การเรียนรู้

รายชื่อครูภูมิปัญญา

ครูภูมิปัญญาด้านประวัติศาสตร์

1. นายสากล บัวแย้ม

หมู่ 7 บ้านเวียง ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. นายรัตตพล สุวรรณโชติ

เลขที่ 29 หมู่ 7 บ้านเวียง ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. นายสมพร สุขเกษม

หมู่ 10 บ้านคลองเสี้ยว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. นายณรงค์ อนุกุล

หมู่ 7 บ้านเวียง ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ครูภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรม

1. นางพรจิตร ชูชื่น

เลขที่ 200/1 หมู่ 10 บ้านคลองเสี้ยว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. นางลาม รักแก้ว

เลขที่ 200 หมู่ 10 บ้านคลองเสี้ยว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

3. นางปรานอม จันทรเกลี้ยง

เลขที่ 101 หมู่ 10 บ้านคลองเสี้ยว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

4. นางเลียบ สุขยิ่ง

เลขที่ 132 หมู่ 10 บ้านคลองเสี้ยว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

5. นายสำเริง รักแก้ว

เลขที่ 182/1 หมู่ 10 บ้านคลองเสี้ยว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

6. นายโศคา รักบำรุง

เลขที่ 93/1 หมู่ 10 บ้านคลองเสี้ยว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

7. นายฉาย พุฒสาม

เลขที่ 69 หมู่ 10 บ้านคลองเสี้ยว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

ครูภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย สมุนไพร

1. นายชิต บุญเกลี้ยง (สมุนไพร)

เลขที่ 7 หมู่ 7 บ้านเวียง ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

2. นายสุทิน ลินเภาว (หวด)

เลขที่ 11 หมู่ 3 บ้านควนบก ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ

3. นายวงษ์ ใสตทิพย์ (หมอชาวบ้าน)

เลขที่ 188 หมู่ 8 บ้านคลองตาล ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

4. นายประสาน ขวัญชัย (แพทย์แผนไทย)

เลขที่ 297 หมู่ 1 บ้านห้วยสะพาน ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

5. นายประเสริฐ แก้วเจริญ (การแพทย์แผนไทย)

เลขที่ 26 หมู่ 9 บ้านหนองโสน ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

6. นายจรินทร์ จรา (แพทย์แผนไทย)

บ้านเลขที่ 35/1 หมู่ 5 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ครุภูมิปัญญาด้าน ช่าง หัตถกรรม

1. นายเชนทร์ ชูแก้ว

เลขที่ 32 หมู่ 6 บ้านทุ่งกุ๊ด ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. นางวิลาวรรณ อภิชาติกุล (ศิลปะประดิษฐ์)

เลขที่ 21 หมู่ 5 บ้านไร่ใต้ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. นายสมพงษ์ ชัยสวัสดิ์ (หัตถกรรมพื้นบ้าน)

เลขที่ 7 หมู่ 6 บ้านทุ่งกุ๊ด ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

4. นายสิทธิพร เพ็งสกุล (งานหัตถกรรม)

เลขที่ 23/1 หมู่ 6 บ้านทุ่งกุ๊ด ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

5. นายจักรินทร์ คิลธร (งานประดิษฐ์จากไม้)

เลขที่ 142 หมู่ 6 บ้านทุ่งกุ๊ด ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ

6. นางอุษา คะเชนทร์ (ศิลปะประดิษฐ์จากวัสดุจากกล้วย)

เลขที่ 84 หมู่ 9 บ้านหนองโสน ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

7. นายอรุณ เกิดขาว (ช่างตีเหล็ก)

เลขที่ หมู่ที่ 9 บ้านหนองโสน ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ครุภูมิปัญญาด้านอาหาร ขนมพื้นบ้าน

1. นายเต็ม หนูแก้ว (อาหารพื้นบ้าน)

เลขที่ 5 หมู่ 7 บ้านเวียง ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

2. นางรัตนา บุญรัตน์ อาหาร (ขนมพื้นบ้าน)

เลขที่ 209 หมู่ 7 บ้านทางเวียง ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

ตอนที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 การศึกษาทางเลือก “เรียน” เพื่อรู้จักใช้ชีวิต

อาจารย์ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ เลขาธิการสภาการศึกษาทางเลือกการศึกษา กล่าวในงานเสวนา “เปลี่ยนการศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชน” จัดโดยสถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

การศึกษาทางเลือกในประเทศไทย เริ่มเกิดขึ้นมานานกว่า 30 ปี นับตั้งแต่ก่อนการปฏิรูปการศึกษา ปี 2542 และเป็นที่มาส่วนหนึ่งของแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในสังคมไทยอย่าง สมบูรณ์รอบด้าน ที่มีได้เน้นแต่วิชาการอย่างเดียว หากแต่ปรากฏเป็นรูปธรรมทั้งการระบุในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2540 และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2542 ใจความว่า

“การศึกษาทางเลือก คือ การศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างจากการศึกษากระแสหลัก เป็นการศึกษาที่มีขอบเขตกว้างขวาง มีรูปแบบหลากหลายทั้งเนื้อหา และวิธีการเรียนรู้ เนื่องจากมุ่งตอบสนองการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้าน ความถนัด ความสนใจ ความพร้อมในการเรียนรู้รวมถึงความแตกต่างด้านสภาพแวดล้อมในวิถีชีวิต ครอบครัว สังคม วัฒนธรรม และความหลากหลายทางชาติพันธุ์”

โอกาสนี้ เลขาธิการสภาการศึกษาทางเลือกการศึกษา ให้ข้อมูลว่าการศึกษาทางเลือก (Alternative Education) คือ การศึกษาเชิงอุดมคติ เพื่อแสดงถึงคุณลักษณะของรูปแบบการศึกษาที่ไม่ใช่การศึกษาแบบเดิม อาจเป็นได้ทั้งโรงเรียนอิสระ หรือการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ไม่อิงสถาบันการศึกษา แต่ยึดชุมชนเป็นหลัก

สำหรับสังคมไทยที่ผ่านมา ตัวอย่างของการศึกษามักจะประกอบด้วย วัด ชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่มีประสบการณ์ ครอบครัว ฯลฯ ตาม ความเหมาะสมของแต่ละสังคม โดยที่ไม่ได้เป็นปฏิปักษ์กับกระแสหลัก เพราะหากโลกนี้มีดอกไม้เพียงชนิดเดียว ก็จะไม่มีความงามและไม่เป็นธรรมชาติ ดังนั้น การศึกษาทางเลือก จะมีการเรียนการสอนที่มีขอบเขตกว้างขวางและหลากหลายรูปแบบมากกว่า การศึกษา กระแสหลัก

ปัจจุบันบางสถาบันการศึกษายังคงเน้นแค่การสอนหนังสือ หรือ เรียนเฉพาะข้อมูลความรู้ วิชาการ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ภายในแต่ละบุคคล”

อาจารย์ชัชวาลย์ ให้มุมมองเพิ่มเติมว่า คนทุกคนไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ จะเรียนรู้ได้ดี เมื่อรู้สึกสนุก หรือมีความสุขกับการเรียนรู้เรื่องนั้นๆ ฉะนั้น อารมณ์ ความสนุก แรงบันดาลใจ จึงมีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ รวมถึงสร้างการเชื่อมโยงระหว่างเรื่องที่กำลังเรียนกับประสบการณ์เดิม และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีภาคปฏิบัติในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงให้ได้ มากที่สุด

การที่เรามีโรงเรียนที่เปิดให้มีความยืดหยุ่น ในเรื่องของหลักสูตร ในเรื่องของวิธีการเรียน การสอน ในเรื่องของการประเมินผล เป็นนวัตกรรมที่ทำให้ได้เรียนรู้ว่าเด็กแต่ละคน ต้องถนัดแต่ละที่ มีการสั่งสม ถ่ายทอด และต่อยอดความรู้ด้วยวิธีใด ด้วยเหตุนี้การสร้าง ความยืดหยุ่น จึงนับเป็นการ เปิดทางเลือกใหม่ ๆ ในแต่ละชุมชน ซึ่งสำหรับเด็กแต่ละคนแล้ว ถือเป็นนวัตกรรม

“ทุกคน มีความต้องการเหมือนกันคือ ทำอย่างไรจึงจะดำเนินชีวิตอยู่ด้วยดี ทำอย่างไรจึงจะนำ วิชาการต่าง ๆ ไปใช้ประโยชน์ได้ดียิ่งขึ้นมีคุณธรรมเป็นองค์ประกอบ ที่เรียกว่าจริยศึกษา เช่น หากจะ เป็นวิศวกร ก็ควรเป็นวิศวกรที่ดี มีความรับผิดชอบ เป็นสถาปนิก ก็เป็นสถาปนิกที่มีคุณธรรม ฉะนั้น จริยธรรมจึงเป็นวิชาที่ต้องบูรณาการเข้าไปในทุกวิชา” เลขาธิการสภาการศึกษาทางเลือกการศึกษา กล่าว

ทั้งนี้ การศึกษาที่ดี จะต้องสร้างความสุขในการเรียนรู้ และเรียนรู้อย่างบูรณาการในองค์รวม ของชีวิต ถือว่าการกับวิถีชีวิตเป็นเนื้อเดียวกัน เรียนรู้จากความเป็นจริง และสามารถนำไปใช้ในชีวิต จริงได้ ก่อเกิดเป็นความรักในการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ทั้งรู้เชื่อมโยง รู้สร้างสรรค์ รู้สิ่งที่ชอบใจ และไม่ชอบใจ เป็นต้น

ทั้งหมดนี้ จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า การศึกษา ไม่ใช่การเรียนหนังสือไปตามเล่มใดเล่มหนึ่ง แต่ คือการเรียนรู้เพื่อความเจริญของงานให้กับชีวิต ในเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมองค์รวมความเป็นทั้งหมด ของชีวิต...

อ้างอิงจาก www.thaihealth.or.th

เรื่องโดย : กิดานัล กังแฮ Team Content

สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2557

4.2 การศึกษาทางเลือก : แนวทางที่ท้าทายในยุคปฏิรูป

ทีมวิจัยได้มีการศึกษาข้อมูลการศึกษาทางเลือกรวมถึงแนวทางการปฏิรูปการศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของทีมวิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา อาจารย์ประจำสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย สามารถสรุปเนื้อหาได้ดังนี้

แม้คนส่วนใหญ่จะเชื่อว่าการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่แต่ในทางกลับกันก็ยึดติดว่า การเรียนรู้ในโรงเรียนเท่านั้นที่ดีที่สุด แต่เวลาร้อยกว่าปีของการศึกษาในระบบโรงเรียนได้แสดงให้เห็นชัดแล้วว่าไม่สามารถตอบสนองของผู้เรียนที่แตกต่างกันได้โดยเฉพาะการบังคับให้เด็กทุกคน เข้าโรงเรียนเมื่ออายุครบเกณฑ์นั้นเท่ากับเป็นการผลักดันให้เด็กที่ยังไม่พร้อม เช่น เด็กที่มีพัฒนาการ ช้ากว่าปกติ เด็กจากครอบครัวแตกแยก หรือเด็กพิการและด้อยโอกาสต้องเข้าสู่ระบบนี้ด้วยทำให้เกิด ปัญหา ความเหลื่อมล้ำในการเรียนตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (มติชน, 2544) รวมถึงการจัดหลักสูตร ให้มีมาตรฐานเดียวกันหมดโดยเน้นการเรียนแบบแยกส่วนแทนที่จะเรียนแบบองค์รวมทำให้เด็ก

ไม่สามารถนำความรู้มาบูรณาการให้เกิดสิ่งใหม่ได้ทั้งนี้เป็นเพราะการศึกษาในโรงเรียนเน้นผลิตเด็กออกมาเหมือนกันจำนวนมากโดยไม่คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ว่าแต่ละคนมีความต้องการต่างกันทำให้เด็กต้องมุ่งหน้าเข้าสู่ระบบทุนนิยมที่ต้องการคนในฐานะเป็นเครื่องมือการผลิตมากกว่าคนที่คิดเป็น (ประตุ, ม.ป.ป.)

ดังนั้นถ้าจุดประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาคือต้องการให้การ เรียนรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้านแล้วจึงไม่ควรจำกัดการเรียนรู้แต่ระบบใดระบบหนึ่งเพราะปัญหาจากระบบโรงเรียนกำลังสะท้อนให้เห็นว่าสิ่งที่เชื่อกันมานานนั้นไม่ถูกต้องการศึกษาทางเลือกจึงถูกเสนอเพื่อแก้ปัญหาของระบบเดิมและเป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม

อย่างไรก็ตามการศึกษาทางเลือกนั้นมีใช้ของใหม่แต่อย่างใดหากเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับการยอมรับมากกว่าแม้ว่าในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 จะระบุว่า "นอกเหนือจากรัฐเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้บุคคลครอบครัวองค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบัน สังกัดอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง" (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544) แต่จนถึงปัจจุบันนี้รูปธรรมของการศึกษาทางเลือกของระบบการศึกษาไทยก็ยังคงเป็นเพียงกลุ่มควีนจาง ๆ ที่ต้องใช้เวลาร่วมสร้างความสำเร็จและการยอมรับกันอีกพอสมควรทีเดียว กฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องเพิ่งมีการยกร่างไปเพียง 2 ฉบับ คือ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวและสถานประกอบการเท่านั้น

อ้างอิงจาก http://portal.edu.chula.ac.th/nfed1/assets/Weeratthep_choice.pdf

โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา

สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2557

4.3 การปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้เกิดการศึกษาทางเลือก

ถ้าจุดประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษาคือต้องการให้การ เรียนรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้านแล้ว จึงไม่ควรจำกัดการเรียนรู้แค่ระบบใดระบบหนึ่งเพราะปัญหาจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้สะท้อนให้เห็นว่า สิ่งที่จัดมานับ 100 ปีนั้นไม่ถูกต้อง การศึกษาทางเลือกจึงถูกหยิบยกมาเพื่อแก้ปัญหาของระบบการศึกษาแบบเดิม ๆ และเป็นอีกทางเลือกให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม

ประเวศ วะสี (2544) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการปฏิรูปการศึกษาเพื่อก่อให้เกิดการศึกษาทางเลือกได้สำเร็จต้องมีหลักการสำคัญสามประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ต้องสร้างความเข้าใจและการเห็นคุณค่าของความหลากหลายทำนโยบายสร้างความเข้าใจและคุณค่าของการศึกษาทางเลือกสู่สาธารณะและสังคมการเข้าใจและรู้คุณค่าจะช่วยลดความหวาดกลัวและเพิ่มความกล้าที่จะลองทำอะไรใหม่ ๆ

ประการที่สอง ต้องลดอำนาจส่วนกลางและไปส่งเสริมและสนับสนุนความริเริ่มจัดการศึกษาทางเลือกของปัจเจกชน องค์กรเอกชน ชุมชนท้องถิ่น เสริมในสิ่งที่ถนัดการคิดสิ่งใหม่ ๆ รวมถึงการให้งบประมาณให้ได้ทดลองสิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นการศึกษาทางเลือก

ประการที่สาม ไม่ควรกำหนด มาตรฐานการศึกษากลางแล้วเอาไปวัดการศึกษาทางเลือก ควรใช้มาตรฐานตามแนวคิดหรือปรัชญาของการศึกษาทางเลือกแต่ละรูปแบบเป็นการ แสดงถึงความเคารพในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของทุกคนที่มีความหลากหลาย

ในส่วนของคนะทำงาน วาระประชาชนเพื่อความ เป็นไทย(ม.ป.ป.) ได้เสนอยุทธศาสตร์และยุทธวิธีในการ ปฏิรูประบบการศึกษาให้เกิดการศึกษาที่ดีและมีความหลากหลายดังนี้

ยุทธศาสตร์

- 1.) ให้การศึกษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองของประชาชนเพื่อไปกำหนดอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ
- 2.) ให้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนามนุษย์ถึงระดับปัจเจกบุคคล
- 3.) ให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสร้างองค์ความรู้อย่างหลากหลาย เพื่อส่งเสริมศักยภาพของมนุษย์ครอบครัวและชุมชน

ยุทธวิธี

- 1.) ลดอำนาจในการจัดการศึกษาของรัฐลงและกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยังประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน โดยสนับสนุนให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการจัดการศึกษาด้วยตนเองหรือการศึกษาทางเลือกได้ ทั้งนี้รัฐให้การ สนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณและ อื่น ๆ ที่เป็นพื้นฐานการศึกษา 12 ปี
- 2.) ระบบการศึกษาไม่ว่าจะของรัฐหรือประชาชนต้องมีความหลากหลายและมีขนาดเล็ก เพื่อง่ายต่อการเข้าถึงสภาพปัญหาการจัดการและแก้ไขปรับเปลี่ยนได้อย่างสอดคล้องกับเด็กและชุมชน
- 3.) ให้สังคมหรือประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎหมายข้อบังคับและระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษาซึ่งแต่เดิกรัฐเป็นผู้ดำเนินการแต่เพียงผู้เดียว
- 4.) มีกระบวนการที่ทำให้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม
- 5.) มาตรฐานและการประเมินคุณภาพ ต้องมีความหลากหลายและต้องไม่กีดกันหรือปิดกั้นโอกาสในการจัดการศึกษาของ ครอบครัวหรือสถานการศึกษาที่ไม่ยอมรับมาตรฐานและการประเมินของรัฐ
- 6.) ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาที่ไม่ได้เป็นของรัฐ หากประสงค์จะเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาของรัฐ ต้องสามารถเทียบโอนผลการศึกษาได้ ทั้งนี้เป็นไปตามพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติและวุฒิการศึกษาของสถาบันการศึกษาที่เป็นของประชาชน ต้องมีศักดิ์และสิทธิเทียบเท่ากับของรัฐ

7.) สถาบันการศึกษาทางเลือกหรือของประชาชนต้องได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐ

โดยสรุปแล้วการปฏิรูปการศึกษาให้มีความหลากหลาย และก่อให้เกิดการศึกษาทางเลือก ทศนคติของรัฐเป็นปัจจัยสำคัญมากในการปฏิรูป โดยเฉพาะต่อความเข้มแข็งของภาคประชาชน ซึ่งเป็นตัววัดถึงความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา ถ้าหากรัฐยังมีทัศนคติแบบเดิม ที่ไม่เห็นความสำคัญของภาคประชาชน มองเห็นแต่ว่าต้องควบคุมแทนที่จะขยายโอกาส ห้ายที่สุดภาคประชาชนก็จะเข้มแข็งขึ้นมาไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ความหลากหลายทางการศึกษาก็ไม่อาจเกิดขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากทัศนคติใหม่เกิดขึ้นในภาครัฐ การศึกษาภาคประชาชนก็จะเข้มแข็งขึ้นมา และเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษา

แม้ว่าทัศนคติ ใหม่ดังกล่าวนี้ จะปรากฏอยู่แล้วในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่ระบุถึงลักษณะของ การศึกษาไทยว่าต้องมีความหลากหลาย และประชาชนมีส่วนร่วมทางการศึกษา แต่ยังคงต้องการปฏิบัติที่เป็นจริงเสียก่อนโดยนัยนี้ แนวทางปฏิบัติที่รัฐควรพิจารณาก็คือ

1.) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการศึกษาทางเลือก

ปัจจุบันไม่อาจกล่าวได้ว่า ระบบการศึกษาของไทยมีทางเลือก แม้ว่าจะมีโรงเรียนเอกชนเป็นทางเลือกอื่นที่นอกเหนือไปจากโรงเรียนรัฐ ทว่าโดยเนื้อแท้ทางด้านการเรียนการสอนแล้ว ทั้งสองประเภทเป็นการศึกษากระแสหลักด้วยกันทั้งคู่ สำหรับทางเลือกที่เกิดขึ้นจากการมีโรงเรียนนานาชาติ ก็เป็นทางออกเฉพาะสำหรับผู้มีฐานะทางการเงินเท่านั้น

โดยที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีเจตจำนงที่จะส่งเสริมให้มีความหลากหลายทางการศึกษา เพื่อเปิดให้ประชาชนมีทางเลือกอยู่แล้ว ในแง่การพัฒนาระบบการศึกษาทางเลือกขึ้นมาจึงเป็นสิ่งจำเป็น หากไม่แล้วความหลากหลายก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

ดังนั้นรัฐจำเป็นต้องส่งเสริมการศึกษาทางเลือก เพื่อให้ประชาชนทั่วไป รวมทั้งผู้ด้อยโอกาสในสังคม ได้มีทางเลือกซึ่งเหมาะสมกับภาวะการณ์ของตน

การรับรองสถานภาพทางกฎหมายขององค์กรที่จัดการศึกษาทางเลือก จึงเป็นหนทางที่จะส่งเสริมให้เกิดความหลากหลาย อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในที่สุด

2.) สนับสนุนการศึกษาภาคประชาชน

เนื่องจากในอดีต รัฐมีทัศนคติว่าตนเป็นผู้จัดการศึกษา จึงต้องเข้าไปควบคุมให้ได้เกณฑ์ที่กำหนดไว้ ก่อให้เกิดผลเสียที่ติดตามมาหลายประการ กล่าวคือ

- การศึกษากลายเป็นธุรกิจ เพราะรัฐให้ความสนใจกับการควบคุมในเรื่องวัตถุประสงค์ เช่น อาคาร สถานที่ มากกว่าเรื่องคุณภาพทางการศึกษา เนื่องจากวิธีคิดที่ว่าวัตถุประสงค์สามารถบ่งชี้

คุณภาพ และความมั่นคงทางการศึกษาได้ ผลที่ตามมาก็คือ ประชาชนจัดการศึกษาไม่ได้เพราะไม่มีเงินทุนมากเพียงพอ การศึกษากลายเป็นกิจการที่ต้องใช้เงินทุนมหาศาล ผู้ที่จัดการศึกษาได้จึงมีเพียงภาคธุรกิจ ที่มีเงินทุนจำนวนมากเท่านั้น

เมื่อการศึกษากลายเป็นธุรกิจเสียแล้ว คุณภาพทางการศึกษาจึงกลายเป็นสิ่งที่เลือนลอย เพราะเจ้าของกิจการย่อมยินดีจะปรับปรุงคุณภาพ ก็ต่อเมื่อเห็นอนาคตว่าจะมีกำไร หากมีสิ่งอื่นที่ทำกำไรมากกว่าก็จะพากันหันไปทำสิ่งอื่น จึงต้องลดยแพนนักเรียน ดังที่เคยเกิดขึ้น และก่อความไม่มั่นคงทางการศึกษาได้เช่นเดียวกับโรงเรียนขนาดเล็กที่ใช้เงินทุนน้อย

- การศึกษาภาคประชาชนไม่เข้มแข็งเนื่องจากขาดเงินทุนและการสนับสนุนจากภาครัฐ อีกทั้งการดำเนินงานก็เต็มไปด้วยกฎระเบียบ ซึ่งผูกมัดจนไม่คล่องตัว หรือไม่อาจจะทำงานได้

ในแง่นี้ รัฐจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนทัศนคติเสียใหม่ โดยหันมาให้ความสนใจกับการศึกษาภาคประชาชน และมองบทบาทชุมชน ประชาชนในฐานะที่เป็นผู้จัดการศึกษาด้วยตนเอง ไม่ใช่ผู้คุมที่คอยสอดส่องตรวจตราผู้กระทำผิด

ต่อเรื่องนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้แสดงเจตนารมณ์ไว้อย่างชัดเจนว่า สังคมจะต้องมีส่วนร่วมทางการศึกษา (All for Education) อย่างไรก็ตาม หากเจตนารมณ์ข้อนี้ถูกแปลผิดไปให้หมายถึงเพียงการกำหนดให้ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามแต่ที่รัฐจะกำหนดให้ความหมายของ All for Education ที่แท้จริงก็จะไม่สามารถบรรลุผลได้เพราะ All for Education จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ ตนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ กล่าวให้ถึงที่สุดก็คือประชาชน ชุมชน จะต้องเป็นผู้จัดการศึกษาด้วยตนเอง แต่สิ่งเหล่านี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากรัฐไม่สนับสนุนภาคประชาชนให้เข้มแข็ง

เพื่อให้สามารถดำเนินการตามข้อเสนอข้างต้นทั้ง 2 ประการ จึงขอกำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินงานไว้ 3 ประการ ดังนี้คือ

1.) ให้มีคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้รับผิดชอบการศึกษาทางเลือก การศึกษา ประชาชน ชุมชน และองค์กรเอกชน แยกไปจากการศึกษาที่ดำเนินการโดยภาคธุรกิจ หรือโรงเรียนเอกชน

เหตุผล เนื่องจากสถานศึกษาทางเลือกมีรูปการ วิธีการที่แตกต่างหลากหลาย กฎระเบียบที่ใช้จึงควรจะมีลักษณะ สอด คล้อง และสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มเหล่านี้ มากกว่าไปควบคุมหรือกีดขวางการทำงาน

หนทางหนึ่งที่จะให้ได้มาซึ่งกฎระเบียบที่ยืดหยุ่น ก็คือการมีคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ทั้งส่วนกลางและประจำพื้นที่ ซึ่งมาจากตัวแทนบุคคล ครอบครัว และองค์กรเอกชนที่จัดการศึกษาทางเลือก เพราะจะทำให้สามารถดำเนินการได้ สอดคล้องกับสภาพการทำงานของแต่ละกลุ่มองค์กรได้มากกว่ากฎระเบียบที่กำหนดมาจากภาคราชการโดยลำพัง เพราะไม่เช่นนั้นแล้วก็จะทำให้การศึกษา

ทางเลือกไม่สามารถพัฒนามาเป็นทางที่แท้จริงได้ และไม่สามารถกระตุ้นการศึกษาของรัฐให้ดำเนินการปรับตัวได้มากเท่าที่ควรจะเป็น

ยิ่งไปกว่านั้น ศูนย์การเรียนรู้จะต้องมีฐานะเทียบเท่าสถานศึกษาประเภทอื่นในมาตรา 18 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งสิ่งนี้นอกจากจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติแล้ว ยังเป็นหลักประกันความคล่องตัวในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้แต่ละแห่งอีกด้วย

2.) การกำหนดมาตรฐานสำหรับการศึกษาทางเลือก ควรจะยืดหยุ่นและหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพของการศึกษาทางเลือก แต่ในขณะเดียวกันก็ควรจะสามารถเปรียบเทียบและถ่ายโอนได้กับการศึกษากระแสหลัก

เหตุผลดังกล่าวมาแล้วว่า การศึกษาทางเลือกมีความแตกต่างหลากหลาย การกำหนดมาตรฐานใดๆ จำเป็นจะต้องตระหนักถึงความแตกต่างหลากหลายนี้ด้วย อย่างไรก็ตามเพื่อความชัดเจนในระบบการศึกษา มาตรฐานของการศึกษาทางเลือกก็จำเป็นต้องสามารถเทียบ หรือถ่ายโอนเข้าสู่การศึกษากระแสหลักได้ตามที่กฎหมายระบุ

กระนั้นก็ดี ความจำเป็นในเรื่องของการเทียบโอน จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการโยกย้ายจากสถานศึกษาหนึ่งไปสู่อีกสถานศึกษาหนึ่ง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการจบการศึกษาภาคบังคับ หรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วจำเป็นต้องไปศึกษาต่อที่สถาบันการศึกษาแห่งอื่น ซึ่งต่างระบบกัน โดยนัยนี้ จึงอาจจะกำหนดเพียงเกณฑ์ความรู้ขั้นต่ำสำหรับการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐานกลางขึ้นมา ดังนั้น ประเทศนิวซีแลนด์ซึ่งนักเรียนทั้งหมดในระบบการศึกษาของรัฐและประชาชน จะเลื่อนขึ้นไปตามวัยของตนโดยไม่ต้องมีการสอบ แต่จะมีการสอบเฉพาะ Form 5 (ปีที่ 11) และ Form 7 (ปีที่ 13) เท่านั้น สำหรับประเทศไทยที่ผ่านมา ก็มีการสอบร่วมกันเป็นเขตอยู่แล้ว ในระดับประถมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษาตอนปลาย

การกำหนดมาตรฐานในลักษณะนี้ จะทำให้การศึกษาทางเลือกเกิดความคล่องตัว ในกระบวนการเรียนการสอนของตน ในส่วนการศึกษากระแสหลักนั้น หากต้องการกำหนดมาตรฐานของตนในระดับที่ย่อยไปกว่านี้ เพื่อความสะดวกในการจัด การศึกษาเฉพาะส่วนของตนก็สามารถกระทำได้สำหรับบางรายที่อาจมีการโยกย้ายข้ามสถานศึกษากลางคัน ก็อาจให้สถานศึกษาที่เกี่ยวข้องจัดการทดสอบเทียบระดับให้กับเด็กนักเรียนดังกล่าวเป็นการเฉพาะบุคคลได้ นอกจากนี้ สถานศึกษาทางเลือกแต่ละแห่ง ควรที่จะแจ้งให้ผู้ปกครองทราบล่วงหน้าก่อนที่จะตัดสินใจสมัครเข้าเรียนให้กับเด็กในความดูแลของตน ว่าความคาดหวังในแต่ละระดับแต่ละวัยตามแนวทางการเรียนการสอนแบบของตนเป็นเช่นไร

อย่างไรก็ตามมีกรณีศึกษาที่น่าสนใจ เช่น ออสเตรเลีย ซึ่งมีระบบการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย โดยผู้เข้าศึกษาต่อจะต้องสอบให้ได้ระดับคะแนนสูง ตามเกณฑ์ของ

สถาบันการศึกษาแต่ละแห่ง แต่ต่อมามีนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนทางเลือกแห่งหนึ่ง สมัครเข้าศึกษาต่อโดยไม่ได้สอบ และมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งยินดีทดลองรับไว้ โดยมีเงื่อนไข เช่น จำกัด สาขาวิชา ผลการศึกษาของนักศึกษาผู้นั้น ปรากฏว่าเป็นที่น่าพอใจ จึงมีการขยายและลดทอนเงื่อนไข ข้อจำกัดต่างๆ ปัจจุบันปรากฏว่าโรงเรียนทางเลือกแห่งนั้น ได้รับการยอมรับจากมหาวิทยาลัย ในออสเตรเลียทั่วประเทศ และทางโรงเรียนทางเลือกอีกหลายแห่งก็เริ่มดำเนินการแบบเดียวกัน

3.) ความสนับสนุนจากรัฐควรจะเป็นไปอย่างเที่ยงธรรม และให้เป็นความสมัครใจ ของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เนื่องจากรูปแบบการดำเนินงานที่หลากหลายของการศึกษาทางเลือก การสนับสนุนของรัฐจึงควรเป็นไปเพื่อให้สถานศึกษาทางเลือก สามารถดำเนินงานได้ตามทิศทางที่ วางไว้ของตน มากกว่าจะเป็นไปเพื่อควบคุมการทำงานของสถานศึกษาเหล่านั้น

สำหรับสถานศึกษาที่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่ประสงค์จะรับการสนับสนุน ก็ควรจะเป็น สิทธิของสถานศึกษาเหล่านั้น ทั้งนี้เพราะการที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองในการจัดการศึกษาได้ ย่อมถือได้ว่าบรรลุเป้าหมายของการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของชุมชนแล้ว

นอกจากแนวทางในการดำเนินงานดังกล่าวมา สำหรับในกฎกระทรวงควรจะบรรจุสาระ ที่เกื้อหนุนต่อการจัดการศึกษาทางเลือกโดยภาคประชาชน ตามแนวทางในการดำเนินงานที่เสนอไว้ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเจตจำนงของพระราชบัญญัติการศึกษาที่ว่า การศึกษาเพื่อทุกคน และทุกคน เพื่อการศึกษา ซึ่งสาระสำคัญเหล่านี้ได้แก่

1.) ให้มีคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้พื้นที่และส่วนกลาง เพื่อดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัด การศึกษาทางเลือกในเขตพื้นที่ทางเลือกและส่วนกลาง โดยในเขตที่ยังไม่มีการดำเนินการจัดการศึกษา ทางเลือก อาจไม่จำเป็นต้องจัดตั้ง แต่ให้จัดตั้งได้เมื่อมีการร้องขอจากชุมชน

2.) คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้พื้นที่หรือส่วนกลาง จะต้องประกอบด้วยผู้แทนของบุคคล ครอบคลุม ชุมชน หรือองค์กรเอกชนที่จัดการศึกษาทางเลือก ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 12 ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาทางเลือกอีกจำนวน หนึ่ง

3.) สถานศึกษาประเภทศูนย์การเรียนรู้ จะต้องเป็นองค์กรที่ไม่แสวงกำไร จำนวนเด็กที่เข้ารับ การศึกษาทุกประเภทรวมกันต้องไม่เกิน 500 คน ใน กทม. และไม่เกิน 250 คนในเขตพื้นที่อื่น

4.) การยื่นขอจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ให้ยื่นจดทะเบียนต่อคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ในเขตพื้นที่ รับผิดชอบ

5.) ข้อกำหนดเกี่ยวกับอาคารสถานที่ และพื้นที่ใช้สอย ให้ดูจากจำนวนเด็กนักเรียน โดยคิด เป็นสัดส่วนพื้นที่ต่อคน

6.) ให้มีคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนครู ผู้แทนผู้ปกครอง และ ผู้ทรงคุณวุฒิ (ยกเว้นศูนย์การเรียนรู้ขนาดเล็กในครอบครัว)

7.) ให้ศูนย์การเรียนรู้มีอำนาจออกไปรับรองการศึกษาให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาที่ผ่านการทดสอบตามเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน การทดสอบในระหว่างที่ยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับ ให้เป็นวิจารณญาณของแต่ละศูนย์การเรียนรู้ หากในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวมีการโยกย้ายสถานศึกษาของผู้รับการศึกษา สถานศึกษาแต่ละแห่งอาจจะดำเนินการทดสอบตามที่เห็นสมควรได้

8.) ในกรณีที่ผู้ปกครองเห็นว่าเด็กในปกครองได้รับการศึกษาต่ำกว่ามาตรฐาน จนอาจเป็นผลเสียต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต อาจจะร้องขอต่อคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้เขตพื้นที่รับผิดชอบ ให้จัดการทดสอบเทียบมาตรฐานได้สำหรับผู้ปกครองบางรายที่ไม่ประสงค์ให้เด็กของตนศึกษาต่อในศูนย์การเรียนรู้ สามารถจะนำเด็กเข้ารับการศึกษต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ โดยสถานศึกษาของรัฐ อาจจะทำการทดสอบความรู้ความสามารถของเด็ก เพื่อจัดเข้าชั้นเรียนตามที่เห็นสมควร

9.) การสนับสนุนด้านงบประมาณแก่ศูนย์การเรียนรู้ ให้คิดคำนวณเป็นรายหัว ในอัตราที่ไม่ต่ำกว่าการสนับสนุนที่รัฐให้ต่อสถานศึกษาตามมาตรา 18 (1) และ (2) ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

10.) การสนับสนุนด้านงบประมาณ จะต้องไม่เป็นเหตุให้รัฐเข้าแทรกแซงการจัดการเรียนการสอนจนศูนย์การเรียนรู้สูญเสียคุณลักษณะของความเป็นสถานศึกษาทางเลือก

11.) การรับการสนับสนุนด้านงบประมาณของศูนย์การเรียนรู้ ให้เป็นไปตามความสมัครใจของศูนย์การเรียนรู้แต่ละแห่ง

อ้างอิงจาก http://portal.edu.chula.ac.th/nfed1/assets/Weerathep_choice.pdf

โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา

สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2557

4.4 ธรรมชาติที่หลากหลาย การศึกษาที่หลากหลาย

ประเวศ วะสี (2544) ได้กล่าวว่า ธรรมชาติของความหลากหลาย ความหลากหลายเป็นธรรมชาติหรือเป็นธรรมชาติ ถ้าพิจารณาปรากฏการณ์ในธรรมชาติจะเห็นชัดเจนมาก อาทิเช่น ประการแรกธรรมชาติคือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความหลากหลาย เมื่อเวลาผ่านไป ความหลากหลายจะมีมากขึ้นๆ เริ่มจากจักรวาล เริ่มจากสภาวะหนึ่งเดียวที่อัดแน่นและเหมือนกันหมดและระเบิดตูมใหญ่ (Big Bang) ออกมาเมื่อ 15,000 ล้านปี ตอนนั้นความร้อนเป็นล้าน ๆ องศาแต่พอเย็นลงจึงเกิดธาตุขึ้น 2 ธาตุเท่านั้น คือไฮโดรเจนกับฮีเลียมเป็นจุดเริ่มของความหลากหลาย พอวิวัฒนาการเกิดภาวะต่างๆ ก็เกิดธาตุอื่น ๆ มากมายขึ้น หลากหลายมากขึ้นเรื่อย ๆ

ประการที่สองความหลากหลายทำให้เกิดชีวิต ถ้ามีธาตุอย่างเดียวยังชีวิตเกิดไม่ได้ แม้แต่จะมีบา ก็เกิดไม่ได้ตัวจะมีบาเป็นสัตว์เซลล์เดียวแต่เมื่อดูภายในจะมีธาตุมีอณูที่หลากหลายถ้าในโลกมีธาตุ

อยู่อย่างเดียวชีวิตเกิดไม่ได้ชีวิตต้องเกิดจากการรวบรวมความหลากหลายถึงขนาดจึงก่อตัว (Organize) กันขึ้นเป็นชีวิต เพราะฉะนั้นความหลากหลายทำให้เกิดชีวิต

ประการที่สามความหลากหลายทำให้เกิดความงามถ้าโลกนี้มีสีเดียวมีดอกไม้อยู่นิตเดียว ความงามคงไม่มีความงามเกิดจากความหลากหลายถ้ามีอย่างเดียวย่อมจะไม่สวยไม่งาม

ประการที่สี่ความหลากหลายทำให้เกิดความยั่งยืนดังเช่นในทางชีววิทยาจะเห็นตัวอย่างที่มีวิวัฒนาการมายาวไกลและเห็นระบบที่ดีกว่าสังคมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทำให้เกิดผสมพันธุ์ทั่วไป ในธรรมชาติแม้แต่ต้นไม้ต้องผสมเกสรตัวแมลงที่เรี่ยตอมมาผสมกันเพื่อให้เกิดความยั่งยืนหรือในเรื่องธุรกิจก็ชัดเจนธุรกิจใดขณะนี้ทำแล้วได้กำไรถ้ายังทำอย่างเดิมต่อไปจะขาดทุนเพราะสิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนไปต้องมีความหลากหลายจึงจะยั่งยืนเพราะฉะนั้นระบบเผด็จการชนิดใด ๆ ก็อยู่ไม่ได้เพราะไม่ยั่งยืนไม่ว่าจะเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์เผด็จการทหารหรือเผด็จการคอมมิวนิสต์ซึ่งล้วนแต่ขัดหลักการของธรรมชาติ ซึ่งต้องการความหลากหลายจึงจะมีความยั่งยืนเพราะฉะนั้นกล่าวได้เลยว่า ธรรมชาติคือความหลากหลายหรือความหลากหลายเป็นธรรมชาติหรือธรรมชาติ

เป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่ต้องตั้งคำถามเพื่อแสวงหาคำตอบว่าการศึกษที่ดีที่สุดนั้นคืออย่างไร การศึกษที่ดีที่สุดจะช่วยเพื่อนมนุษย์ได้อย่างไรการศึกษที่ดีที่สุดจะช่วยตอบปัญหาของชีวิตได้อย่างไรที่ผ่านมามักจะเอาตัววิชาเอาเนื้อหาเป็นตัวตั้งแล้วค่อย ๆ แยกจากชีวิตความเป็นจริงของมนุษย์ไปเรื่อย ๆ การวิจัยเพื่อสร้างความรู้เชื่อมโยงกับชีวิตของผู้สร้างความรู้ได้ห่างไกลจากชีวิตมากขึ้น ๆ แท้ที่จริงแล้วชีวิตกับการศึกษต้องให้เป็นกระบวนการเดียวกันชีวิตคือการศึกษาก็คือชีวิต อยู่ในมิติเดียวกันวิชาหรือเนื้อหาจะเป็นตัวประกอบของการศึกษาเพื่อชีวิตชีวิตมีทั้งกาย ใจ จิตวิญญาณ สังคม เชื่อมโยงหมด ถ้าเอาวิชาเป็นตัวตั้งก็จะแยกส่วนออกไป

ด้วยเหตุนี้การปฏิรูปการศึกษต้องปรับจากการเอาวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็นเอาชีวิตเป็นตัวตั้งแล้วชีวิตคือความหลากหลาย ปฏิรูปการศึกษต้องปฏิรูปไปสู่ความหลากหลายที่สอดคล้องกับชีวิตชีวิตของคนก็เช่นกันมีความหลากหลายคนที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ก็จะไม่เหมือนกันวัฒนธรรมของภาคเหนืออีสานกลางใต้ ไม่เหมือนกันเพราะสิ่งแวดล้อมไม่เหมือนกัน ดังนั้นการศึกษาคงจะมีความหลากหลายให้เหมาะสมกับความหลากหลายของผู้คน

ฉะนั้น การปฏิรูปการศึกษต้องส่งเสริมความหลากหลายของการศึกษต้องส่งเสริมการศึกษาทางเลือกให้มากขึ้นเพราะการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้นเข้าไปสู่ความเคยชินเข้าไปสู่ระเบียบมานานนับ 100 ปี การขับเคลื่อนจึงค่อนข้างยากแต่ต้อง ขับเคลื่อนแม้ว่าจะช้าก็ตามควรจะส่งเสริมความริเริ่มอื่น ๆ ซึ่งจะง่ายขึ้นและเข้ามาช่วยการศึกษาในระบบโรงเรียนต่อไป

อ้างอิงจาก http://portal.edu.chula.ac.th/nfed1/assets/Weerathep_choice.pdf

โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา

สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2557

4.5 การศึกษาทางเลือกคืออะไร

การศึกษาทางเลือกหรือ Alternative Education หมายถึง การศึกษาที่มีรูปแบบแตกต่างๆ ไปจากการศึกษาตามแนวกระแสหลักในระบบโรงเรียนทั่วไปการศึกษาทางเลือกจัดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าธรรมชาติของมนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย ดังนั้นการศึกษาทางเลือกจึงมีหลายรูปแบบแต่ทั้งหมดมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยเฉพาะด้านสติปัญญาและจิตใจ ขณะที่การศึกษาในระบบโรงเรียนส่วนใหญ่มุ่งที่จะตอบสนองแต่เพียงด้านวิชาความรู้เท่านั้น (สวนปฎิรูป,2545)

การจัดการศึกษาทางเลือกในประเทศไทยนั้นเริ่มต้นมากกว่า 30 ปีแล้ว เมื่อครั้งครูโกลด์ คิมทอง บัณฑิตจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พยายามก่อตั้งโรงเรียนชุมชนเปลือกกกล้วย ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อจัดการศึกษาแนวใหม่แต่ครูโกลด์ได้เสียชีวิตจากการถูกลอบยิงเสียก่อน โครงการดังกล่าวนี้จึงได้หยุดชะงักไปหลังจากนั้นนายพิภพและนางรัชณี ธงไชย สองสามีภรรยาได้ร่วมกันสานต่อแนวคิดของครูโกลด์ คิมทอง และจัดตั้งโรงเรียนหมู่บ้านเด็กในจังหวัดกาญจนบุรีขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2522 นับเป็นการบุกเบิกการจัดการศึกษาทางเลือกอย่างรูปธรรมครั้งแรกในสังคมไทย

โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ยึดถือปรัชญาทางการศึกษาแนวเดียวกับโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์ ในประเทศอังกฤษ นอกจากนั้นยังมีสถานศึกษาอีกหลายแห่งที่มีรูปแบบการจัดการศึกษาตามปรัชญาความเชื่อต่าง ๆ กันไป เช่น โรงเรียนรุ่งอรุณ จัดการศึกษาที่เน้นการบูรณาการทุกส่วนเข้าด้วยกัน ไม่แยกแยะเป็นรายวิชา โรงเรียนปัญญาทัยจัด การศึกษาตามแนววลดอร์ฟ โรงเรียนสัมมาสิกขา จัดการศึกษาตามแนวทางของสันติอโศก โรงเรียนอมตยกุลจัดการศึกษาตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส เป็นต้น

สำหรับการจัดการศึกษาทางเลือกที่อยู่นอกระบบโรงเรียนนั้น ที่เด่นชัด คือ การจัดการศึกษาโดยครอบครัวหรือโฮมสกูล ซึ่งขณะนี้ประมาณ 60 ครอบครัว (สวนปฎิรูป,2545) นอกจากนี้แล้วยังมีกลุ่มการจัดการศึกษาอื่น ๆ เช่น สวนเด็กอานันดา – ศยามะ จังหวัดชุมพร ซึ่งจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสโดยใช้แนวคิดนีโอฮิวแมนนิส โรงเรียนริมแม่น้ำ จังหวัดกาญจนบุรี ใช้แนวคิดปรัชญาของพุทธธรรม โรงเรียนไทร่มไม้ ใช้แนวคิดของท่านระพินนาถฐาภรณ์ เป็นต้น (พรพันธุ์ ไชยถ,ม.ป.ป.)

อ้างอิงจาก http://portal.edu.chula.ac.th/nfed1/assets/Weerathep_choice.pdf

โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา

สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2557

4.6 รูปแบบการศึกษาทางเลือก

รูปแบบของการศึกษาทางเลือก จะไม่ติดกับรูปแบบของระบบโรงเรียนที่ครอบงำสังคมไทย มานับ 100 ปีจะมีความยืดหยุ่นและหลากหลายให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งเนื้อหาสาระที่เรียนรู้

สุชาติ จักรพิสุทธิ์และคนอื่น ๆ (อ้างถึงในสวนปฏิรูป, 2545) ได้จำแนกแนวทางการศึกษาทางการศึกษาทางเลือกในประเทศไทยไว้กว้าง ๆ 7 กลุ่ม ด้วยกันคือ

1.) การศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัวหรือโฮมสกูล ซึ่งครอบคลุมทั้งแบบครอบครัวเดี่ยว กลุ่ม และเครือข่ายครอบครัว

2.) การศึกษาทางเลือกที่อิงกับระบบโรงเรียน ได้แก่โรงเรียนที่สามารถจัดหลักสูตรหรือกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากโรงเรียนตามแนวกระแสหลักทั่วไป เน้นนวัตกรรมการเรียนรู้ การทดลองปฏิบัติหรือประสบการณ์ เช่น โรงเรียนรุ่งอรุณ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก เป็นต้น

3.) การศึกษาทางเลือกสายครุภูมิปัญญา ได้แก่ พ่อครู ปราชญ์ชาวบ้านที่มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาความรู้แก่ผู้อื่น เช่น ด้านศิลปะ การช่าง ด้านเกษตรกรรม การแพทย์พื้นบ้าน สมุนไพร เป็นต้น

4.) การศึกษาทางเลือกสายศาสนาและวิถีปฏิบัติธรรม จัดการเรียนรู้แก่สมาชิกทั้งแนวเศรษฐกิจพอเพียง ต่อต้านการบริโภคนิยม การปฏิบัติสมาธิในแนวทาง ๆ ตามวิถีความเชื่อ

5.) การศึกษาทางเลือกที่เป็นสถาบันนอกระบบ ได้แก่กลุ่มกิจกรรมทางการศึกษาที่มีการจัดหลักสูตรหรือกระบวนการเรียนรู้ของตนเองไม่อิงกับหลักสูตรรัฐ มีทั้งแบบเสียค่าใช้จ่ายและไม่เสียค่าใช้จ่ายเช่น มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน เสริมสิขาลัย สถาบันเรียนรู้ขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เป็นต้น

6.) การศึกษาทางเลือกกลุ่มการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เป็นภาคการเรียนรู้ที่กว้างขวางหลากหลายที่สุด มีผลในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง ทั้งกลุ่มการเรียนรู้ผ่านกลุ่มกิจกรรมชุมชน การสืบสานภูมิปัญญา การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรการแพทย์พื้นบ้าน การสาธารณสุข การจัดการปัญหาชุมชนเด็กและสตรี เป็นต้น

7.) การศึกษาทางเลือกผ่านสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ทั้งที่เป็นสื่อมวลชน เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อชุมชน อินเทอร์เน็ต ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สถานที่ท่องเที่ยว หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

จากรายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง“การจัดการศึกษาทางเลือกโดยสถานศึกษารูปแบบต่าง ๆ โดยนายแพทย์พร พันธุ์โอสถ ได้จำแนก กลุ่มที่จัดการศึกษาทางเลือกออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้ (พร พันธุ์โอสถ, ม.ป.ป.)

1) กลุ่มนวัตกรรมทางการศึกษา

เป็นกลุ่มที่นำแนวคิดทางการศึกษาใหม่ ๆ มาสู่แวดวงสังคมไทยอย่างมากจัดเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุด มีการดำเนินงานอย่างกว้างขวางกระจายตามที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ แต่ละแห่งจะมีแนวคิดและปรัชญาการศึกษาที่เป็นของตน อาทิเช่น

1.1) โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ซึ่งก่อตั้งโดยนายพิภพและ นางรัชนี ธงไชย โดยใช้แนวทางของโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์ในประเทศอังกฤษ ที่ก่อตั้งโดยเอ.เอส.นัล

1.2) โรงเรียนสัมมาสิกขา เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มและชุมชนสันติอโศกซึ่งดำเนินชีวิตตามแนวคิดของท่านสมณะโพธิรักษ์ ที่เน้นศีลเด่นเป็นงานชาญวิชา

1.3) โรงเรียนสัตยาไส ก่อตั้งโดย ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา และคณะโดยได้รับแรงบันดาลใจจากท่าน ศรีสัตยาไส บาบ่า ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ในด้านคุณธรรมไปพร้อม ๆ กับความรู้

1.4) นีโอ ฮิวแมนนิส ผู้ให้กำเนิดแนวคิดนี้ คือ พี.อาร์.ชาการ์ชาวอินเดีย มีแนวคิดในการพัฒนาตนเองให้มีความรักในทุกสรรพสิ่งทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตและใช้ชีวิตอยู่อย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ กลุ่มและสถาบันการศึกษาที่นำแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสมาปรับใช้ในการจัดการศึกษาคือ มูลนิธินวมมนุษยธรรม สอนเด็กอานันดา - ศยามะ ที่จังหวัดชุมพร บ้านช่วยเหลือเด็กที่ อำเภอสงขลาบุรีรัมย์ จังหวัดกาญจนบุรีและโรงเรียนอมตยกุลซึ่งก่อตั้งโดย ดร.เกียรติวรรณ อมตยกุล

1.5) แนวพุทธธรรมประยุกต์ โดยนำพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้โดยแต่ละกลุ่มมีทิศทางที่แตกต่างกันไปตามความรู้ความเข้าใจของตน เช่น ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์วัดศิริพงษ์ธรรมนิมิตร บ้านสอนเด็ก-ชุมชนสายรุ้ง ที่บ้านท่ามะไฟหวาน อ.แก่งคร้อ จ.ชัยภูมิ ซึ่งอิสรา คงคา รัตนกุล เป็นผู้เริ่มต้น

1.6) การศึกษามอนเตสซอรีในประเทศไทย กลุ่มที่นำแนวคิดนี้มาใช้เพื่อจัดตั้งเป็นโรงเรียนทางเลือกตั้งอยู่ที่จังหวัดเชียงรายและภูเก็ต

1.7) กฤษณมูรติ เป็นกลุ่มที่ใช้แนวความคิดของกฤษณมูรติชาวอินเดีย เช่น โรงเรียนริมแม่น้ำของไพบูลย์ ที่ปกร ที่จังหวัดกาญจนบุรี และที่สวนสายน้ำจังหวัดสงขลา

1.8) การศึกษาออลดอร์ฟ เป็นแนวการศึกษาซึ่งดร.รูดอล์ฟฟไตเนอร์ ชาวออสเตรียเป็นผู้ริเริ่มในประเทศไทยมีมูลนิธิออลดอร์ฟปัญญาไทย นำแนวการศึกษานี้มาใช้ในการศึกษาระดับอนุบาลศึกษาและประถมศึกษา

1.9) โรงเรียนไถ่ร่มไม้ ก่อตั้งขึ้นโดยสาทร - จินตนา สมพงศ์ ที่จังหวัดพัทลุงมีลักษณะเป็นโครงการในช่วงวันหยุดสำหรับเด็กทั่วไป โดยได้รับแรงบันดาลใจเบื้องต้นจากท่านระพีพนธนาฎราชูกร ที่เห็นว่าการศึกษาคือการพัฒนาคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์และการศึกษาที่สมบูรณ์แบบอยู่กับการรู้แจ้งถึงสภาวะสูงสุดของการมีชีวิต

1.10) กลุ่มเด็กกำพร้า ดำเนินงานโดยเข้มทอง โมราชญ์และภรรยา โดยการใช้ศิลปะและธรรมชาติเป็นสื่อในการเรียนรู้ของเด็ก

1.11) กลุ่มศิลปะการแสดง กลุ่มนี้จะใช้ละคร ละครหุ่น เป็นสื่อในการพบปะหรือเข้าถึงเด็ก ๆ เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ตนอยากจะสื่อให้กับผู้ฟังหรือผู้ชม เช่น กลุ่มกะจิตริด เป็นต้น

2.) กลุ่มพ่อแม่ซึ่งจัดการศึกษาที่บ้านหรือโฮมสกูล

2.1) กลุ่มที่จัดการศึกษาเฉพาะครอบครัวเดียว เช่น ครอบครัวพงษ์ไพบูลย์ ครอบครัวพึ่งอุดม ครอบครัวสมพงศ์

2.2) กลุ่มที่จัดการศึกษาหลายครอบครัวรวมกันมี 2 ลักษณะคือ

ก. กลุ่มที่ต้องการโรงเรียนทางเลือกตามแนวของตน

เป็นการรวมกลุ่มคนที่ต้องการจัดการศึกษาในแนวปรัชญาเกี่ยวกับขึ้นมาและค่อย ๆ พัฒนาจัดระบบบริหาร จนก้าวมาเป็นโรงเรียนแบบต่างประเทศในบั้นปลายตัวอย่างในกลุ่มนี้ได้แก่ มูลนิธิวอลดอร์ฟปัญญาไทย

ข. กลุ่มที่ไม่ได้มีแนวทางเฉพาะแต่ต้องการร่วมมือกันช่วยเหลือกัน

ตัวอย่างเช่น กลุ่มบ้านเรียนปัญญากรโดยมีการเกื้อหนุนทั้งในเชิงความรู้ทางวิชาการทางสังคมและกิจกรรมต่าง ๆ การเรียนการสอนบางส่วนอาจจะกระทำที่บ้านหรือตามศูนย์ที่อยู่ใกล้บ้านตนโดยสอนตามแนวทางที่แต่ละคนเห็นสมควร

3.) กลุ่มการศึกษาของชุมชน

เป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของผู้ที่อยู่อาศัยตามชุมชนในเมืองและต่างจังหวัดเนื่องจากเล็งเห็นว่าชุมชนของตนไม่ได้รับการเหลียวแลจากภาครัฐ จึงจำเป็นต้องพึ่งพาตนเองและในที่สุดก็นำไปสู่การจัดตั้งเป็นศูนย์เด็กหรือโรงเรียนในชุมชน อาทิ เช่น

3.1) กลุ่มศูนย์เด็กเล็กใน กทม.

เกิดจากการรวมตัวของผู้ที่อยู่ตามชุมชนสลัมต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครซึ่งเห็นว่าเด็ก ๆ ในสลัมถูกปล่อยปละละเลยเพราะพ่อแม่ ต้องไปทำงาน เช่น กลุ่มนางร้อย สีหาพงษ์ กลุ่มก้าวสร้างสรรค์ มูลนิธิทองทศฯ เพื่อการศึกษา เป็นต้น

3.2) กลุ่มโรงเรียนชุมชนในชนบท เป็นกลุ่มพึ่งตัวเองที่เกิดขึ้นตามชุมชนต่าง ๆ ในชนบทเนื่องจากต้องพึ่งตนเองในเชิงเศรษฐกิจและต้องการรื้อฟื้นภูมิปัญญาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของชุมชนขึ้นมา ตัวอย่างของกลุ่มนี้เช่น กลุ่มองค์กรชุมชน อำเภอภูทอก จังหวัดยโสธร กลุ่มครูสุรินทร์ กิตยชีวะ

3.3) กลุ่มองค์กรเอกชนที่ทำงานกับเด็กด้อยโอกาส เช่น โครงการโรงเรียน โรงงาน จังหวัด ศรีสะเกษ บ้านทอฝัน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี บ้านสวนเด็ก อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

4.) กลุ่มเด็กที่ต้องการความดูแลพิเศษ

ในอดีตกลุ่มเด็กพิการหรือเด็กที่ต้องการความดูแลเป็นพิเศษ มักจะถูกกีดกันออกจากระบบ ทำให้ขาดโอกาส ที่จะได้รับการพัฒนาอย่างน่าเสียดาย การก่อตั้งองค์กรทำงานสำหรับเด็กกลุ่มนี้จะทำให้สามารถดูแลเด็กได้อย่างทั่วถึง ระบบการเรียนการสอนมีความยืดหยุ่น เช่น ชมรมผู้ปกครองเด็กออทิสติก กลุ่มที่สนใจการศึกษาบำบัดแบบแคมป์ฮิลล์ ของ ดร.รูดอล์ฟ สไตเนอร์ เป็นต้น

5.) กลุ่มการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ ตัวอย่างของกลุ่มนี้ เช่น

5.1) เสริมศักยภาพ ซึ่งมีอิทธิพลทางความคิดต่อผู้มีวิถีชีวิตแบบทางเลือกและเป็นแหล่งสำคัญในการพัฒนาแนวคิดแบบทางเลือก

5.2) สถาบันพัฒนาวิชาชีพศิลปะ โดย ดร.สุชาติ สุทธิ ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาสุนทรียะและศิลปะในฐานะเป็นองค์ประกอบแห่งความเป็นมนุษย์ที่สำคัญ

5.3) สถาบันไตรยากร ซึ่งจัดหลักสูตรการอบรมและพัฒนาครูตลอดจนผู้สนใจแนวทางการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ ของ ดร.รูดอล์ฟ สไตเนอร์ โดยจัดเป็นโครงการอบรมนอกเวลาแบบต่อเนื่อง

อ้างอิงจาก http://portal.edu.chula.ac.th/nfed1/assets/Weerathep_choice.pdf

โดยผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา

สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2557

ตอนที่ 5 กฎกระทรวงสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้จาก "ครุภูมิปัญญา"

ทีมวิจัยได้ศึกษากฎกระทรวงสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้ เพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพและมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานวิจัยซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

วันที่ 6 มกราคม 2555 ราชกิจจานุเบกษา ได้เผยแพร่ กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของบุคคลในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้ พ.ศ. 2554

เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บัญญัติให้บุคคลมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เพื่อให้บุคคลซึ่งมีความประสงค์และมีความพร้อมเข้ามาช่วยเหลือรัฐในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานในรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยรัฐจะส่งเสริมและสนับสนุน การจัดการศึกษาอันจะทำให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับการ ศึกษา

ในรูปแบบอื่นสมควรกำหนดให้บุคคลมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานใน ศูนย์การเรียน จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

ข้อ 1 ในกฎกระทรวงนี้

"ศูนย์การเรียน" หมายความว่า สถานที่เรียนที่บุคคลจัดตั้งขึ้นเพื่อจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยไม่แสวงหากำไรตามกฎหมายกระทรวงนี้

"ครูภูมิปัญญา" หมายความว่า ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านหนึ่งด้านใดซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์และ สืบสาน ภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน

"บุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การเรียน" หมายความว่า ผู้จัดการศึกษา ผู้บริหารศูนย์ การเรียนรวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการ จัดกระบวนการเรียนการสอนการนิเทศ และการบริหารการศึกษาของศูนย์การเรียน

"ผู้จัดการศึกษา" หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้จัดตั้งศูนย์การเรียน

"คณะกรรมการ" หมายความว่า คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาที่ศูนย์การเรียนตั้งอยู่

"สำนักงาน" หมายความว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ศูนย์การเรียนตั้งอยู่

ข้อ 2 บุคคลอาจจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบการศึกษานอกระบบ หรือการศึกษา ตามอัธยาศัย โดยจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนสำหรับผู้ซึ่งขาดโอกาสในการเข้าศึกษาในระบบ โรงเรียน ปกติ ทั้งนี้ เพื่อให้มีความยืดหยุ่น คล่องตัว และสนองตอบวัตถุประสงค์ของศูนย์เรียนนั้น

ข้อ 3 ผู้มีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบศูนย์การเรียนต้องเป็นผู้มี สัญชาติไทยซึ่ง ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี และต้องเป็นบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติ อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(1) ผู้ซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบปีบริบูรณ์และมีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
(2) ผู้ซึ่งได้รับการประกาศยกย่องเป็นครูภูมิปัญญาจากหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่นตามที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด หรือ

(3) บุคคลอื่นนอกเหนือจาก (1) และ (2) ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ในการจัดการศึกษา

ข้อ 4 ผู้มีสิทธิจัดการศึกษาผู้ใดประสงค์จะจัดตั้งศูนย์การเรียน ให้ยื่นคำขอเป็นหนังสือ ต่อสำนักงานพร้อมทั้งแนบหลักฐานแสดงการเป็นผู้มีคุณสมบัติตามข้อ 3 และแผนการจัดการศึกษา ของศูนย์เรียนที่บุคคลนั้นได้ร่วมจัดทำกับสำนักงาน หรือสถานศึกษาที่สำนักงานมอบหมาย แผนการจัดการศึกษาตามวรรคหนึ่งต้องมีรายการ อย่างน้อย ดังต่อไปนี้

(1) ชื่อศูนย์การเรียน

(2) วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียน

- (3) ที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้
- (4) รูปแบบการจัดการศึกษา
- (5) ระดับการศึกษาที่จัดในกรณีที่เป็นการจัดการศึกษานอกระบบ
- (6) หลักสูตรหรือลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอน
- (7) ระบบประกันคุณภาพภายใน
- (8) รายชื่อและคุณสมบัติของบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้
- (9) ข้อกำหนดเกี่ยวกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้

ข้อ 5 ในการพิจารณาคำขออนุญาตจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- (1) ศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้เรียนจำนวนไม่เกินห้าสิบคน ให้สำนักงานเป็นผู้พิจารณาอนุญาต
- (2) ศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้เรียนจำนวนเกินกว่าห้าสิบคนแต่ไม่เกินหนึ่งร้อยคน ให้สำนักงานเสนอ

ให้คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาอนุญาต

(3) ศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้เรียนจำนวนเกินกว่าหนึ่งร้อยคน ให้สำนักงานเสนอให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้พิจารณาอนุญาต

ในกรณีการขออนุญาตจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้เรียนจำนวนเกินกว่าห้าสิบคน รายการในแผนการจัดการศึกษาตามข้อ 4 (3) (5) (6) (7) และ (8) ต้องเป็นไปตามที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกาศกำหนดให้นำหลักเกณฑ์ การพิจารณาอนุญาตให้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตามวรรคหนึ่ง และวรรคสองมาใช้บังคับ กับการพิจารณาคำขออนุญาตเปลี่ยนแปลงแก้ไขแผนการจัดการศึกษาที่ได้รับอนุญาต แล้วโดยอัตโนมัติ

ข้อ 6 ข้อกำหนดเกี่ยวกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ตามข้อ 4 (9) อย่างน้อยต้องกำหนดให้คณะกรรมการดังกล่าวประกอบด้วยผู้จัดการศึกษาหรือผู้ แทน ผู้แทนผู้ปกครองของผู้เรียน และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งสำนักงานแต่งตั้งใน กรณีที่ศูนย์การเรียนรู้ใดไม่อาจมีผู้แทนผู้ปกครองของผู้เรียน ให้คณะกรรมการแต่งตั้งผู้แทนชุมชนที่ศูนย์การเรียนรู้ตั้งอยู่เป็นกรรมการแทน ได้

ข้อ 7 ให้คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ทำหน้าที่กำหนดนโยบายการบริหารและการจัดการศึกษา ของศูนย์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพการจัดการศึกษาของผู้จัดการศึกษาและสอดคล้องกับนโยบายการศึกษา รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุน กำกับ และดูแลระบบการประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ข้อ 8 ผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ต้องมีคุณสมบัติตามที่คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกาศกำหนด

ข้อ 9 ให้ศูนย์การเรียนรู้ดำเนินการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลัก เกณฑ์ และวิธีการวัดผลและประเมินผลของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละปี แล้วจัดทำรายงาน

การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนดังกล่าว รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนและสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้สำนักงานทราบอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

ข้อ 10 ให้สำนักงานจัดให้มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในช่วงชั้นตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งในกรณีที่ผู้เรียน ไม่ผ่านการวัดผลและประเมินผลตามวาระหนึ่ง ให้สำนักงานแจ้งให้ศูนย์การเรียนจัดให้มีการเรียนซ่อมเสริมแก่ผู้เรียนนั้น รวมทั้งจัดให้มีการวัดผลและประเมินผลใหม่ตามหลักเกณฑ์และระยะเวลาที่สำนักงานกำหนด

ข้อ 11 ให้สำนักงานออกหลักฐานการศึกษาแก่ผู้เรียนหรือผู้สำเร็จการศึกษาจากศูนย์การเรียนว่า ได้ศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของกระทรวงศึกษาธิการตามข้อ 10

ข้อ 12 ศูนย์การเรียนอาจได้รับสิทธิประโยชน์ด้านเงินอุดหนุนจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรเอกชนสำหรับการจัดการศึกษาได้

ข้อ 13 สำนักงานมีหน้าที่ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และความรู้ ส่งเสริมและสนับสนุน ด้านวิชาการ ด้านการบริหาร ด้านการจัดการศึกษา และด้านอื่นแก่ผู้จัดการศึกษา รวมทั้งให้การพัฒนาศักยภาพความรู้ความสามารถแก่บุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การเรียน ตลอดจนดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนแก่ผู้เรียนในศูนย์การเรียนตามระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการเทียบโอนผลการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 14 ศูนย์การเรียนเลิกด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1) ผู้จัดการศึกษาตาย

(2) สำนักงานอนุญาตให้เลิกตามคำขอของผู้จัดการศึกษา

(3) สำนักงานมีคำสั่งให้เลิกเพราะเหตุที่ศูนย์การเรียนหยุดดำเนินการเกินกว่าหนึ่งปีโดยไม่มี

เหตุอันสมควร หรือการดำเนินการของศูนย์การเรียนขัดต่อวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียน ขัดต่อกฎหมาย เป็นภัยต่อเศรษฐกิจหรือความมั่นคงของประเทศ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือผู้จัดการศึกษาขาดคุณสมบัติตามข้อ 3 เมื่อมีการเลิกศูนย์การเรียนตามวาระหนึ่งแล้ว ให้สำนักงานแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้จัดการศึกษาทราบภายในสามสิบวัน และให้ผู้จัดการศึกษารวบรวมหลักฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของ ศูนย์การเรียนนั้น มอบให้แก่สำนักงาน ในกรณีที่ศูนย์การเรียนเลิกด้วยเหตุผู้จัดการศึกษาตาย ให้บุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การเรียนรวบรวมหลักฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง กับการศึกษาของศูนย์การเรียนนั้นมอบให้แก่สำนักงาน

ข้อ 15 การเลิกศูนย์การเรียน ให้ผู้จัดการศึกษาร่วมกับสำนักงานจัดหาศูนย์การเรียนอื่นให้แก่ผู้เรียน แต่ไม่ตัดสิทธิผู้เรียนที่จะสมัครเข้าเรียนในสถานศึกษาอื่น

ข้อ 16 ให้สำนักงานเรียกคืนเงินอุดหนุนหรือเงินช่วยเหลือต่าง ๆ จากรัฐที่ยังเหลืออยู่ใน รอบปี
จากศูนย์การเรียนรู้ที่เลิกตามข้อ 14 เพื่อนำส่งเป็นรายได้แผ่นดิน

ข้อ 17 บุคคลใดเคยเป็นผู้จัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ที่สำนักงานมีคำสั่งให้เลิก
ศูนย์การเรียนรู้ ตามข้อ 14 (3) จะขอจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ใหม่อีกมิได้

อ้างอิงจาก http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1325998343

วันที่ 08 มกราคม พ.ศ. 2555

สืบค้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2557

บทที่ 3

กระบวนการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินงานวิจัยโครงการโครงการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเป้าหมายเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพ ปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ ด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม ในการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเยาวชนนอกระบบและศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระเทศบาลตำบลเมืองเวียง โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษา

3.1 ขอบเขตการศึกษาวิจัย

ด้านประชากร ประกอบด้วย ทีมวิจัยจำนวน 11 คน ซึ่งเป็นกลุ่มครู ครูภูมิปัญญาและผู้นำชุมชนในพื้นที่เทศบาลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มเยาวชนนอกระบบจำนวน 13 คน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น แกนนำชุมชนและกลุ่มเยาวชนในชุมชน 20 คน และคณะที่ปรึกษาซึ่งเป็นกลุ่มครูภูมิปัญญา พระสงฆ์และผู้แทนส่วนราชการในอำเภอเวียงสระในพื้นที่ จำนวน 6 คน

ด้านเนื้อหา ศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระด้านอาชีพ การเกษตร เศรษฐกิจ การพึ่งตนเอง ศิลปวัฒนธรรมและศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนด้วยการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษาในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

ด้านพื้นที่ศึกษา ทีมวิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาคือ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ด้านระยะเวลา การดำเนินงานมีระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน คือ ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2557 - วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2559 โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2557 – 28 กุมภาพันธ์ 2558

ช่วงที่ 2 ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2558 – 31 สิงหาคม 2558

ช่วงที่ 3 ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2558 – 29 กุมภาพันธ์ 2559

3.2 ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งได้มีการผสมผสานระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งทีมวิจัยศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลศักยภาพปราชญ์ ผู้รู้ครูภูมิปัญญา

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ(ด้านอาชีพ / ด้านการเกษตร/ ด้านเศรษฐกิจ/การพึ่งตนเอง/ ศิลปวัฒนธรรม)และศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียงโดยการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษาในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

3.3 เครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย

ทีมวิจัยใช้เครื่องมือในการดำเนินงานวิจัย คือ

เวทีประชุมระดับพื้นที่

ทีมวิจัยได้จัดเวทีประชุมเพื่อทำความเข้าใจเรื่องความหมาย แนวคิด รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบ พรบ.ศูนย์การเรียนรู้องค์กรชุมชน นอกจากนี้ยังมีการจัดเวทีสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานโครงการวิจัยและประชุมวางแผนการดำเนินงานในพื้นที่

การศึกษาเอกสาร ตำรา อินเทอร์เน็ต

ทีมวิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความหมาย แนวคิด รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบ พรบ.ศูนย์การเรียนรู้องค์กรชุมชน โดยศึกษารวบรวมจากเอกสารของ คุรุสมบัติปัญญาในชุมชน ค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความ หนังสือ และสื่อทางอินเทอร์เน็ต เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำงาน

การลงพื้นที่สัมภาษณ์ เก็บข้อมูล

ทีมวิจัยได้มีการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์คุรุสมบัติปัญญาในชุมชนเรื่องข้อมูลศักยภาพปราชญ์ ผู้รู้ คุรุสมบัติปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ ด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเอง และด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์และนำเสนอต่อชุมชน ก่อนการพัฒนาเป็นหลักสูตรศูนย์การเรียนรู้ และเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ

การสัมภาษณ์เฉพาะทีม (Focus group)

ทีมวิจัยได้จัดเวทีระดมความคิดเห็นเฉพาะกลุ่มเพื่อลงลึกในรายละเอียดแต่ละด้านจากบุคคลแต่ละกลุ่ม คือ ความคิดเห็นของกลุ่มคุรุสมบัติปัญญา ความคิดเห็นของกลุ่มเยาวชนนอกระบบ ความคิดเห็นของกลุ่มตัวแทนศูนย์การเรียนรู้ เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้มีการคิดระดมความคิดระดมปัญหา และออกแบบการทำงานได้อย่างเต็มความสามารถ

3.4 กระบวนการในการดำเนินงานวิจัย

กระบวนการทบทวนสร้างความเข้าใจพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย แนวคิด รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบ พรบ.ศูนย์การเรียนรู้องค์กรชุมชน และการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างทีมวิจัย กลุ่มเด็ก

เยาวชน ครูภูมิปัญญา ที่ปรึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนในการดำเนินงานโครงการวิจัยและนำไปสู่ความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างทีมวิจัย ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครอง สถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นชุมชน และเพื่อให้ทีมวิจัยและคณะที่ปรึกษาได้สรุปผลการดำเนินงานในแต่ละช่วงเพื่อประกอบการวางแผนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการทบทวนแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาการศึกษาในชุมชนเมืองเวียงสระ

เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลสถานการณ์ปัญหาด้านการศึกษาและสถานการณ์เยาวชนนอกระบบ ในชุมชนนำสู่การร่วมกันกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบโดยใช้ ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ

ค้นหาศักยภาพชุมชน/ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

เพื่อค้นหาศักยภาพ ประชาชน ผู้รู้ครูภูมิปัญญาและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระในด้าน อาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม มาร่วมกันสรุป วิเคราะห์ ประเมินศักยภาพชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สามารถร่วมจัดการศึกษาให้กับเยาวชนนอกระบบได้

สร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ

เพื่อให้ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการ ออกแบบ วางแผนกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ เหนือทั้งในการประเมินผลการเรียนรู้แต่ละศูนย์ได้ ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบได้ตรงตามความต้องการของเยาวชน และเพื่อให้ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิ ปัญญาและภาคีความร่วมมือได้กำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ

ทดลองดำเนินการจัดการเรียนรู้

เพื่อให้ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนได้ทดลองจัด กระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ ตามที่ได้ร่วมกันออกแบบไว้

สรุปผลการดำเนินการจัดการเรียนรู้

เพื่อให้ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนได้มีการสรุปผลจาก การทดลองใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระที่ร่วมกันออกแบบ นำมาสู่การปรับปรุงรูปแบบในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและชุมชนได้มีการสรุปบทเรียนจากการ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่ร่วมกันออกแบบเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระดับการทำงานในพื้นที่ และเป็นตัวอย่างในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบให้กับชุมชนใกล้เคียง ต่อไป

นำเสนอผลการดำเนินงานวิจัย

เพื่อให้ทีมวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำเสนอบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ ให้กับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

3.5 สรุปกระบวนการดำเนินงานวิจัย

ทีมงานได้สรุปกระบวนการดำเนินงานวิจัยตามแผนที่กำหนดไว้ในแต่ละกระบวนการซึ่งสามารถสรุปผลการดำเนินงานในแต่ละกระบวนการได้ดังนี้

กระบวนการสร้างความเข้าใจ/พัฒนาศักยภาพทีม

มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย แนวคิด รูปแบบและกระบวนการจัดการศึกษานอกระบบ พรบ.ศูนย์การเรียนรู้องค์กรชุมชน และการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างทีมวิจัย กลุ่มเด็กเยาวชน ครูภูมิปัญญา ที่ปรึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนในการดำเนินงานโครงการวิจัยและ นำไปสู่ความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างทีมวิจัย ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครอง สถานศึกษาและองค์กรท้องถิ่นชุมชน และเพื่อให้ทีมวิจัยและคณะที่ปรึกษาได้สรุปผลการดำเนินงานในแต่ละช่วงเพื่อประกอบการวางแผนการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

1) ประชุมชี้แจงโครงการ

เพื่อนำเสนอชี้แจงโครงการวิจัยให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบทั้งเป้าหมาย กระบวนการดำเนินงาน ความคาดหวังในการทำงานวิจัยและสร้างความร่วมมือในการดำเนินโครงการวิจัย

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญา แกนนำชุมชน ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยประชุมเพื่อวางแผนกำหนดช่วงเวลาและเตรียมประสานงานด้านต่าง ๆ โดยมีการแบ่งบทบาทพื้นที่ในการดำเนินงาน

- จัดเวทีพูดคุยระหว่างทีมวิจัยและคณะที่ปรึกษา เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และกระบวนการในการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้

- สรุปผลการดำเนินการประชุมพร้อมบันทึกข้อเสนอแนะจากเวที

- ทีมวิจัยร่วมกันวางแผนทิศทางการทำงานต่อไป

2) ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน

เพื่อสร้างความเข้าใจเตรียมความพร้อมในการดำเนินงานให้กับทีมวิจัยร่วมกันสรุปบทวนการดำเนินงานและติดตามผลการดำเนินงานวิจัยตามโครงการที่ได้มีการดำเนินงานแต่ละช่วง

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญาและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยประชุมเตรียมงานเพื่อร่วมกันกำหนดประเด็นในการพูดคุย รวมถึงช่วงเวลา สถานที่ในการจัดประชุมแต่ละเดือน ซึ่งแต่ละครั้งจะมีการนัดหมายตามความเหมาะสม
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดประชุม เช่น การประสานงานสถานที่ เตรียมเอกสาร อุปกรณ์ในการประชุม บันทึกข้อมูล การสรุปการประชุม เป็นต้น
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษา พี่เลี้ยงร่วมดำเนินการประชุมตามแผนที่วางไว้
- สรุปการประชุมพร้อมบันทึกเป็นเอกสาร

3) ทีมวิจัยศึกษาเรียนรู้ข้อมูลการจัดการศึกษานอกระบบ / รูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ ศึกษา พบ.ศูนย์การเรียนรู้องค์กรชุมชน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครองและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย
ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบในการทำงาน เช่น จัดเตรียมเอกสารข้อมูลการศึกษานอกระบบศึกษา พบ.ศูนย์การเรียนรู้องค์กรชุมชน การจัดสถานที่ เตรียมอุปกรณ์ บันทึกข้อมูล
- ทีมวิจัยดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- ทีมวิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาร่วมหารือแนวทางการดำเนินงานต่อไป

กระบวนการทบทวนแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาการศึกษาในชุมชนเมืองเวียงสระ

มีเป้าหมายเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลสถานการณ์ปัญหาด้านการศึกษาและสถานการณ์เยาวชนนอกระบบในชุมชนนำสู่การร่วมกันกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ

1) จัดเวทีแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาการศึกษาในชุมชนเมืองเวียงสระ

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครองและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย
ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบในการทำงาน เช่น การจัดสถานที่ เตรียมอุปกรณ์ บันทึกข้อมูล ประสานแบ่งหัวข้อในการศึกษารวบรวมข้อมูล
- ทีมวิจัยดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- ทีมวิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาร่วมหารือแนวทางการดำเนินงานต่อไป

2) จัดเวทีร่วมกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบ

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครองและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย
ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบในการทำงาน เช่น การจัดสถานที่ เตรียมอุปกรณ์

บันทึกข้อมูล ประสานผู้เข้าร่วม

- ทีมวิจัยดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- ทีมวิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาร่วมหารือแนวทางการดำเนินงานต่อไป

กระบวนการค้นหาศักยภาพชุมชน/ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

เพื่อค้นหาศักยภาพ ประชาชน ผู้รู้ ครูภูมิปัญญาและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระในด้าน
อาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม มาร่วมกันสรุป วิเคราะห์
ประเมินศักยภาพชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สามารถร่วมจัดการศึกษาให้กับเยาวชนนอกระบบได้

1) สำรวจรวบรวมข้อมูลประชาชน ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา / ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครองและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย
ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบในการทำงาน เช่น การจัดสถานที่ เตรียมอุปกรณ์

บันทึกข้อมูล บันทึกภาพ ประสานผู้ครูภูมิปัญญา

- ทีมวิจัยดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- ทีมวิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาร่วมหารือแนวทางการดำเนินงานต่อไป

2) เวทีชุมชนค้นหาศักยภาพ/ประชาชน ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา / ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ

(ด้านอาชีพ / ด้านการเกษตร/ ด้านเศรษฐกิจ/การพึ่งตนเอง/ศิลปวัฒนธรรม)

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครองและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย
ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบในการทำงาน เช่น การจัดสถานที่ เตรียมอุปกรณ์

บันทึกข้อมูล ประสานผู้เข้าร่วม เตรียมเอกสารข้อมูลในการนำเสนอต่อชุมชน

- ทีมวิจัยดำเนินการตามแผนที่วางไว้

- ทีมวิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาร่วมหารือแนวทางการดำเนินงานต่อไป

3) จัดเวทีร่วมกันกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบ

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครองและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย
ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบในการทำงาน เช่น ประสานผู้เข้าร่วมการจัดสถานที่

อาหาร อาหารว่าง เตรียมอุปกรณ์ บันทึกข้อมูลและการสรุปการประชุม

- ทีมวิจัยดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- ทีมวิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาร่วมหารือแนวทางการดำเนินงานต่อไป

4) จัดเวทีร่วมกันกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาสำหรับเยาวชนนอกระบบ

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครองและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย
ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบในการทำงาน เช่น ประสานผู้เข้าร่วมการจัดสถานที่

อาหาร อาหารว่าง เตรียมอุปกรณ์ บันทึกข้อมูลและการสรุปการประชุม

- ทีมวิจัยดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- ทีมวิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาร่วมหารือแนวทางการดำเนินงานต่อไป

5) ประชุมสรุป วิเคราะห์ ประเมิน ศักยภาพชุมชน/ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สามารถร่วมจัดการศึกษาให้กับเยาวชนนอกระบบได้

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครองและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย
ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบในการทำงาน เช่น ประสานผู้เข้าร่วมการจัดสถานที่

อาหาร อาหารว่าง เตรียมอุปกรณ์ บันทึกข้อมูลและการสรุปการประชุม

- ทีมวิจัยดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- ทีมวิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาร่วมหารือแนวทางการดำเนินงานต่อไป

กระบวนการสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ

เพื่อให้ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ วางแผนกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ เถลยทในการประเมินผลการเรียนรู้แต่ละศูนย์ได้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบได้ตรงตามความต้องการของเยาวชน และเพื่อให้ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญาและภาคีความร่วมมือได้กำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ

1) ประสานงานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครองและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย
ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบในการทำงาน เช่น ประสานผู้เข้าร่วมการจัดเตรียม

เอกสารข้อมูลศูนย์การเรียนรู้

- ทีมวิจัยดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- ทีมวิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาร่วมหารือแนวทางการดำเนินงานต่อไป

2) เวทีความร่วมมือเพื่อออกแบบการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์การเรียนรู้ การรับรองวุฒิการศึกษา การวัดประเมินผลการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ(ด้านอาชีพ / ด้านการเกษตร/ ด้านเศรษฐกิจ/การพึ่งตนเอง/ ศิลปวัฒนธรรม)

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครองและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย
ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษาร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยแบ่งบทบาทในการรับผิดชอบในการทำงาน เช่น ประสานผู้เข้าร่วม การจัดสถานที่

อาหาร อาหารว่าง เตรียมอุปกรณ์ บันทึกข้อมูลและการสรุปการประชุม

- ทีมวิจัยดำเนินการตามแผนที่วางไว้
- ทีมวิจัยร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน
- ทีมวิจัยและที่ปรึกษาร่วมหารือแนวทางการดำเนินงานต่อไป
- ทีมวิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ เพื่อดำเนินงานต่อไป

กระบวนการทดลองดำเนินการจัดการเรียนรู้

เพื่อให้ทีมวิจัย ครูภูมิปัญญาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันทดลองจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบตามหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ที่ได้มีการออกแบบร่วมกันในแต่ละศูนย์ คือ ศูนย์การเรียนรู้ด้านอาชีพ (ฝึกอาชีพตามความถนัดและความสนใจ) ศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตร ศูนย์การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์การเรียนรู้การพึ่งตนเอง ศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม

2.) ทดลองจัดการเรียนรู้ให้กับเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ

เพื่อให้ครูภูมิปัญญาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน และร่วมกันสรุปบทเรียนเพื่อพัฒนาต่อยอดการการจัดการกระบวนการเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบต่อไป

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ครูภูมิปัญญาในแต่ละศูนย์การเรียนรู้ ภาควิชาความร่วมมือ และที่ปรึกษาโครงการ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยร่วมประชุมเพื่อวางแผนการทำงานและแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการประสานความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบในแต่ละศูนย์
- ทีมวิจัย ครูภูมิปัญญา พี่เลี้ยงและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละศูนย์การเรียนรู้จัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบตามความสนใจ
- ทีมวิจัย ครูภูมิปัญญา พี่เลี้ยงและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละศูนย์การเรียนรู้ร่วมกันสรุปบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบเพื่อนำบทเรียนที่ได้มาพัฒนารูปแบบกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กนอกระบบต่อไป

กระบวนการสรุปผลการดำเนินงานวิจัย

เพื่อให้ทีมวิจัย ครูภูมิปัญญา ที่ปรึกษา และพี่เลี้ยง ได้ร่วมสรุปผลจากการดำเนินงานวิจัยสามารถนำบทเรียนที่ได้ไปพัฒนาการทำงานในพื้นที่ต่อไป

จัดทำเอกสารรายงานการวิจัย

เพื่อสรุปรวบรวมข้อมูลและจัดทำเป็นเอกสารรายงานการวิจัย สามารถนำเสนอให้ผู้สนใจศึกษาเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดการทำงานต่อไป

ผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ที่ปรึกษาโครงการ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- ทีมวิจัยร่วมประชุมเพื่อวางแผนการทำงานและแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการดำเนินงานวิจัยและแบ่งบทบาทหน้าที่ในการจัดทำรายงานวิจัยแต่หัวข้อ
- ทีมวิจัยนัดหมายในการรวบรวมต้นฉบับรายงานวิจัย

- ทีมวิจัยรวบรวมข้อมูลนำมาจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม
- ทีมวิจัยพัฒนาปรับปรุงเอกสารการวิจัยเพื่อเผยแพร่งานวิจัยต่อไป
- ทีมวิจัยร่วมกันสรุปบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมเพื่อนำมาวางแผนการดำเนินงานในครั้งต่อไป
- ทีมวิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ เพื่อประชุมวางแผนการดำเนินงานต่อไป

บทที่ 4

สรุปผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเป้าหมายเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม โดยนำฐานความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบรวมถึงการพัฒนาศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียง และสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนหน่วยงานทางการศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

งานวิจัยนี้มีขอบเขตที่ดำเนินการในการศึกษา คือ ศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพชุมชนปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ ด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรมนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียง โดยเน้นความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษาทั้งในและนอกชุมชน ขอบเขตด้านประชากรในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมายหลัก คือกลุ่มเยาวชนนอกระบบ จำนวน 13 คน กลุ่มเป้าหมายรอง คือ แกนนำชุมชน ครูภูมิปัญญา กลุ่มเยาวชนในชุมชน พระสงฆ์ และผู้แทนส่วนราชการในพื้นที่อำเภอเวียงสระ จำนวน 20 คน สำหรับพื้นที่ศึกษาที่มวิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษา คือ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีระยะเวลาการดำเนินงาน 1 ปี 6 เดือน คือ ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2557 - วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2559 โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2557 - 28 กุมภาพันธ์ 2558 ช่วงที่ 2 ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2558 - 31 สิงหาคม 2558 และช่วงที่ 3 ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2558 - 29 กุมภาพันธ์ 2559

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งได้มีการผสมผสานระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งทีมวิจัยศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลศักยภาพชุมชน ปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระในด้านอาชีพ การเกษตร เศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์

การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างเด็กเยาวชน ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ

การดำเนินงานวิจัย ที่วิจัยได้ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ในแต่ละกระบวนการ คือ กระบวนการทบทวนสร้างความเข้าใจพัฒนาศักยภาพทีม โดยการจัดประชุมชี้แจงโครงการและการประชุมที่วิจัยประจำเดือน กระบวนการทบทวนแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาการศึกษาในชุมชน โดยการจัดเวทีเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาการศึกษาและกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กเยาวชนนอกระบบ กระบวนการค้นหาศักยภาพชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลศักยภาพชุมชนที่เอื้อในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กนอกระบบ ทั้งด้านผู้สอนคือ ราษฎร ผู้รู้ ครูภูมิปัญญาและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ ซึ่งให้ผู้เรียนลงไปเรียนรู้ได้ทั้งในด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม จัดเวทีร่วมกันสรุปวิเคราะห์ ประเมินศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สามารถร่วมจัดการศึกษาให้กับเยาวชนนอกระบบได้ กระบวนการสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ โดยการทำงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดเวทีความร่วมมือเพื่อออกแบบการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์การเรียนรู้ การรับรองวุฒิการศึกษา การวัดประเมินผลการจัดการศึกษาโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ

สรุปผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัย

4.1 ข้อมูลสถานการณ์กลุ่มเด็กเยาวชนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

4.1.1 สถานการณ์กลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบพื้นที่เมืองเวียงสระ

การพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กเยาวชน เพราะหากเด็กเยาวชนมีการเรียนรู้ที่ดี มีคุณภาพ มีศักยภาพเพียงพอจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเกิดความรู้ เกิดปัญญา มีส่วนร่วมรับผิดชอบและพัฒนาประเทศด้วย แต่ปัจจุบันเรากลับพบว่าระบบการศึกษาไทยกำลังเกิดปัญหาในหลายด้าน ไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนรู้ที่เอื้อกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดปัญหาเด็กไม่สามารถปรับตัวเรียนรู้ในระบบการศึกษาได้จึงต้องออกกลางคันจำนวนไม่น้อยในแต่ละปี

รายงานสภาวะการศึกษาไทยปี 2550 - 2551 โดย รศ.วิทยากร เชิญกุล คณบดีวิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต พบว่ามีนักเรียนอายุตั้งแต่ 3 -17 ปีจำนวนมากถึง 1.7 ล้านคน

ที่อยู่นอกระบบการศึกษา เช่น กลุ่มเด็กยากจน เด็กพิการที่ไม่มีโอกาสแม้แต่จะเข้าโรงเรียน โดยพบว่าเด็กอายุตั้งแต่ 3-17 ปีเป็นเด็กนอกระบบเกือบ 2 ล้านคน โดยพบแรงงานไทยที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษาร้อยละ 60 ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติเมื่อ ปี 2549 ที่ระบุว่าประชากรไทยวัยแรงงานจบการศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษามากถึง 21.6 ล้านคน หรือ 60 % ของจำนวนประชากรทั้งหมดในวัยแรงงาน ส่งผลให้แรงงานไทยมีระดับผลผลิตต่ำกว่าแรงงานในกลุ่มประเทศอาเซียน ดังนั้นการการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กนอกระบบจะเป็นการช่วยแก้ปัญหาคุณภาพแรงงานที่ต่ำกว่ามาตรฐานซึ่งจะนำไปสู่การแก้ปัญหาอื่น ๆ ทั้งเด็กยากจน เด็กไร้ครอบครัว เด็กพิการ เด็กเร่ร่อน เด็กที่กำเนิดจากคนต่างด้าวเด็กที่หนีหรือหลุดรอดออกจากโรงเรียน หรือแม้แต่เด็กที่มีชื่ออยู่กับสถานศึกษาแต่ในความเป็นจริงไม่มีโอกาสได้เรียน การจัดการศึกษาจะช่วยให้เด็กนอกระบบน้อยลง และเป็นการพัฒนาให้เด็กเยาวชนมีสุขภาวะทางร่างกายและปัญญาที่สมบูรณ์อย่างยั่งยืนได้

สำหรับสถานการณ์กลุ่มเด็กเยาวชนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่พบปัญหาการเพิ่มขึ้นของกลุ่มเด็กนอกระบบ จากการศึกษาข้อมูลซึ่งทีมวิจัยได้เปิดเวทีพูดคุยและสำรวจข้อมูลกับกลุ่มแกนนำชุมชน คณะครูในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการระดมความคิดเห็นและสำรวจข้อมูลกับกลุ่มครูในพื้นที่ พบว่ากลุ่มเด็กนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระโดยส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 10 - 17 ปี กลุ่มที่ออกนอกระบบมากที่สุดคือกลุ่มเด็กระดับมัธยมต้น ช่วงอายุระหว่าง 12 - 15 ปี รองลงมาเป็นกลุ่มเด็กระดับประถม ช่วงอายุระหว่าง 10 - 12 ปี และสุดท้ายเป็นกลุ่มเด็กระดับมัธยมปลาย ช่วงอายุระหว่าง 15 - 17 ปี จากการประชุมร่วมกันของกลุ่มผู้มีความสนใจในเรื่องสถานการณ์การศึกษาในพื้นที่เวียงสระ มีกลุ่มครูได้สะท้อนข้อมูลให้ทราบว่าขณะนี้กลุ่มเด็กที่อยู่ในระบบที่มีภาวะความเสี่ยงซึ่งอาจจะไม่สามารถจบการศึกษาตามเกณฑ์การประเมินได้ จำนวนกว่า 20 % ของแต่ละโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้พบว่าแนวโน้มในอนาคตจะมีกลุ่มเด็กนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างแน่นอน

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กส่วนใหญ่ต้องออกนอกระบบ คือ ปัญหาจากตัวเด็กเอง คือ เรื่องการปรับตัวในการเรียนรู้ในระบบ เด็กส่วนใหญ่ไม่สามารถปรับตัวในการเรียนตามหลักสูตรวิชาที่กำหนดไว้ บางคนไม่มีความสนใจจะเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ บางคนเรียนแล้วไม่เข้าใจเพราะตามเนื้อหาการเรียนไม่ทัน ส่งผลให้ไม่สามารถสอบผ่านเกณฑ์การประเมินได้ เมื่อสอบไม่ผ่านก็ทำให้ไม่อยากเรียน ไม่เข้าเรียนจึงรวมกลุ่มหนีเรียน บางคนเริ่มมีพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องยาเสพติด (น้ำกระท่อม เหล้า บุหรี่) ปัญหาชู้สาว(ท้องก่อนวันอันควรและยังไม่มีความพร้อมในการดูแลลูกน้อย) มีพฤติกรรมก้าวร้าว หนีเที่ยว ติดเกม เล่นการพนัน ขี้เกียจและมีปัญหาอื่น ๆ ตามมา ทำให้เกิดการตัดสินใจออกจากร

ระบบการเรียนกลางคัน สำหรับเด็กบางคนมีปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจทำให้ต้องออกมาทำงาน ช่วยเหลือครอบครัว

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เด็กออกนอกระบบที่พบในพื้นที่เวียงสระ คือ ครอบครัว เด็กส่วนใหญ่ที่ออกนอกระบบพบว่าไม่ได้อยู่กับครอบครัว มีทั้งกลุ่มที่ครอบครัวแตกแยกพ่อแม่แยกทางกันต้องอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย บางคนพ่อแม่ไปทำงานนอกพื้นที่ เด็กบางคนอยู่กับพ่อแม่แต่พ่อแม่ไม่เข้าใจคาดหวังกับลูกสูงจึงทำให้เกิดการต่อต้าน ขัดแย้ง ไม่เข้าใจกันในครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ปัญหาการบริโภคนิยมที่ทำให้เด็กไม่สนใจการเรียนและใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ปัจจัยสำคัญอีกประการคือการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในระบบโดยส่วนใหญ่เน้นการเรียนรู้ทักษะวิชาการไม่น่าสนใจ รวมถึงมีการประเมินผลตามเกณฑ์ชี้วัดที่ทางส่วนกลางกำหนด ทำให้เด็กจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถสอบวัดผลคะแนนได้ผ่านเกณฑ์ สำหรับปัจจัยเรื่องสุขภาพนั้นมีบ้างแต่น้อยคนที่มีปัญหาสุขภาพที่กระทบกับการเรียนเช่น ประสบอุบัติเหตุต้องพักรักษาตัวในระยะยาว เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กนอกระบบมีจำนวนเพิ่มขึ้น

4.1.2. กลุ่มเยาวชนที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน

พื้นที่ตำบลเวียงสระมีกลุ่มเยาวชนที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแต่ละกลุ่มมีการประสานงานเพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในหลายๆ ด้าน โดยร่วมกับชุมชนในการสืบทอดทอตอภูมิปัญญาศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม ที่มีวิสัยสามารถสรุปฐานข้อมูลของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ซึ่งมีบทบาทในการร่วมจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบได้ดังนี้

1) กลุ่มเยาวชนสืบสานประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระ

กลุ่มเยาวชนสืบสานประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2550 ด้วยความตั้งใจของกลุ่มเยาวชน ซึ่งมีแรงบันดาลใจที่สำคัญจากการได้มีโอกาสเข้าร่วมรับฟังการบรรยายจากอาจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม ซึ่งได้ให้แนวคิดในเรื่องการศึกษาประวัติศาสตร์ที่มีพลังโดยเฉพาะการสืบค้นสายสัมพันธ์รากเหง้า ความเป็นมา เอกลักษณะภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งได้จัดประกายให้กลุ่มเยาวชนมีความสนใจอยากจะร่วมสืบค้นศึกษาประวัติศาสตร์ที่ยังคงมีร่องรอยให้เห็นอยู่ในชุมชน จึงร่วมจัดกิจกรรมกับรุ่นพี่คือกลุ่มคตินวิทยาซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชนในโรงเรียนเวียงสระที่สนใจศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์เช่นกันด้วยความสนใจจึงได้ ดำเนินกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนและชาวบ้านในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานและองค์กรในจังหวัดอย่างต่อเนื่อง เช่น จัดกิจกรรมตามรอยประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ จัดเวทีสัมภาษณ์ผู้เฒ่า ผู้แก่เกี่ยวกับเรื่องเมืองเวียงสระ ศึกษาโบราณสถาน และจัดค่ายเยาวชนเพื่อสืบค้นประวัติความเป็นมาของชุมชน ศึกษาความเปลี่ยนแปลง

ด้านทรัพยากร ภายใต้การหนุนเสริมจากโครงการวิจัยและพัฒนาชีวิตสาธารณะท้องถิ่นน่าอยู่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และองค์กรอื่นๆ

จากกิจกรรมดังกล่าวทำให้เยาวชนมีโอกาสทราบข้อมูลว่า เมืองเวียงสระเป็นเมืองเก่าแก่ที่สร้างขึ้นในสมัยศรีวิชัย ได้ผ่านความรุ่งเรืองและตกต่ำมาหลายยุคสมัย จนถึงปัจจุบันที่ประสบกับปัญหานานับประการทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของกระแสทุนนิยม

ทางด้านสังคม ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบสายสัมพันธ์ของเครือญาติและกลุ่มเพื่อนบ้านที่ดำรงอยู่ด้วยความเอื้ออาทรมาเป็นสังคมแห่งการแบ่งแยก มีความขัดแย้งในระดับต่าง ๆ มากขึ้น ด้านเศรษฐกิจ ประสบปัญหาการพึ่งพาระบบตลาด ขาดการพึ่งตนเอง ทำให้คนส่วนมากประสบปัญหาความยากจนมีการละทิ้งถิ่นฐานซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในเมืองที่อุดมสมบูรณ์ด้วยฐานทรัพยากรอันหลากหลาย พร้อมด้วยปัญหาในเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านปัญหาเยาวชนซึ่งมีค่านิยมแบบบริโภคนิยม ขาดภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิต มีความเสี่ยงต่อการถูกชักจูง การล่วงละเมิดทางเพศและปัญหายาเสพติด

ด้านสิ่งแวดล้อม กลุ่มเยาวชนได้พบว่าลำคลองสายสำคัญ ของชุมชน คือคลองตาลและคลองน้ำเต่า เสื่อมโทรมลงด้วยปัญหาการทิ้งขยะจากชุมชนการระบายน้ำเสียของบ้านเรือน ในขณะที่สิ่งแวดล้อมทางประวัติศาสตร์เช่นรูปปั้นพระพุทธรูป ถ้วยขามโบราณ และของมีค่าอื่นๆ ถูกลักขโมยไปแล้วเป็นจำนวนมาก ในช่วงที่ผ่านมา

ด้วยศักยภาพและปัญหาของชุมชน ประกอบกับฐานความสนใจของกลุ่มเยาวชนที่มีประสบการณ์มาแล้วระยะหนึ่งในการจัดกิจกรรมด้านประวัติศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ทำให้กลุ่มเยาวชนมีความสนใจอยากจะศึกษา ข้อมูล ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของเมืองเวียงสระอย่างเป็นระบบมากขึ้นด้วยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านโครงการ “การสืบค้นประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระเพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนโดยกลุ่มเยาวชนและชุมชนเมืองเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี” โดยมีเป้าหมายที่สำคัญคือ การสืบค้นประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระในด้านทรัพยากร สังคม ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา นำสู่การหาแนวทางสร้างความร่วมมือ ในการดูแลรักษาทรัพยากร แหล่งโบราณสถานและการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่มีคุณค่าซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนด้วยบทบาทของเด็กและเยาวชน

หลังจากจบโครงการวิจัยทำให้กลุ่มเยาวชนสนใจดำเนินงานต่อจึงได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มเยาวชนสืบสานประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระที่มีความชัดเจนมากขึ้น เพื่อดำเนินกิจกรรมด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณี รวมถึงจัดกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อสืบสานสิ่งดีที่

มีคุณค่าในชุมชน ซึ่งกลุ่มเยาวชนได้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2550 มาถึงปัจจุบัน โดยมีการสืบสานงานต่อจากเยาวชนรุ่นพี่ถึงรุ่นน้อง และมีการนัดหมายพบเจอกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อจัดกิจกรรมศึกษาประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาในชุมชน ถือได้ว่าเยาวชนกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในการทำงานเพื่อศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในชุมชน และถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มผู้สนใจได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันอาจารย์รัตพล สุวรรณโชติ ได้ใช้พื้นที่บ้านของตนเองเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็ก เยาวชนและผู้สนใจ ซึ่งสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

2) กลุ่มเยาวชนรักษาสภาพโรงเรียนเวียงสระ

กลุ่มเยาวชนรักษาสภาพ โรงเรียนเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นกลุ่มเยาวชนที่ดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพในโรงเรียนและเรียนรู้กับชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เพื่อนนักเรียนในโรงเรียนดูแลสุขภาพ จัดกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ ยาเสพติด จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตที่เหมาะสม การดูแลสุขภาพวัยรุ่นนักศึกษาแหล่งเรียนรู้ เรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน การลงไปเยี่ยมกลุ่มครูภูมิปัญญาสมุนไพรใกล้โรงเรียนและจัดทำแปลงสมุนไพรในโรงเรียน

จากการดำเนินกิจกรรม ทำให้กลุ่มเยาวชนทราบข้อมูลที่น่าสนใจ คือ พื้นที่อำเภอเวียงสระมีแหล่งเรียนรู้และครูภูมิปัญญาด้านสมุนไพรกระจายอยู่ในหลายพื้นที่ ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญต่างกันไป เช่น การรักษาโรคกระดูก ข้อ เอ็น การใช้ยาสมุนไพรในการรักษาโรคเกี่ยวกับระบบเลือด ระบบทางเดินหายใจ ระบบขับถ่าย ซึ่งภูมิรู้ที่ทรงคุณค่าเกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยที่มีการสั่งสมประสบการณ์มายาวนาน ในอำเภอเวียงสระยังขาดการรวบรวมข้อมูลทั้งประวัติครูภูมิปัญญาที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละด้านรูปแบบการถ่ายทอด การให้การรักษารวมถึงสถานที่ในการติดต่อยังไม่มี การรวบรวมเผยแพร่ ส่วนใหญ่ยังเป็นการกระจายข้อมูลในกลุ่มชาวบ้านที่มีความสนใจไปรักษาและบอกต่อกันไป

สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้ครูและนักเรียนโรงเรียนเวียงสระ ซึ่งมีความสนใจเรื่องสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยที่มีอยู่มากในชุมชนได้นำมาปรับใช้ในการเรียนการสอนประเด็นสุขภาพผ่านการดำเนินงานวิจัยโครงการ “แนวทางการฟื้นฟูองค์ความรู้เรื่องสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยในชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของโรงเรียนเวียงสระอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อศึกษาองค์ความรู้ในการฟื้นฟูเรื่องสมุนไพร การแพทย์แผนไทย ในตำบลเวียงสระ เพื่อหาแนวทางในการฟื้นฟูสืบทอดองค์ความรู้เรื่องสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่

หลังจากจบโครงการวิจัยทำให้กลุ่มเยาวชนสนใจดำเนินงานต่อจึงได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มเยาวชนรักษาสภาพโรงเรียนเวียงสระ ซึ่งเยาวชนกลุ่มนี้ได้มีการส่งทอดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับรุ่น

น้องที่มีความสนใจเพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ต่อตั้งแต่ปี 2553 มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยมี อาจารย์ศรีวิภา ขวัญช่วยได้เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ให้กับนักเรียนและกลุ่มเยาวชนที่สนใจและยังได้มีการพัฒนาต่อยอดเข้าสู่การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนเวียงสระด้วย ปัจจุบันอาจารย์ศรีวิภา ขวัญช่วย ได้ให้พื้นที่บ้านของตนเองเปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็ก เยาวชนและผู้สนใจ ซึ่งสามารถเข้ามา เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

3) กลุ่มมโนราห์สานศิลปถิ่นเมืองเวียง

กลุ่มมโนราห์สานศิลปถิ่นเมืองเวียง เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ชุมชนบ้านคลองเสี้ยวที่ได้มีโอกาสเรียนรู้ศิลปะการแสดงมโนราห์จากคุณพรจิต ชูชื่น ครูมโนราห์ในพื้นที่ ซึ่งได้ผ่านการดำเนินงานวิจัยเรื่องการหารูปแบบและกระบวนการในการสืบทอดภูมิปัญญาในราห์ ในการทำงานวิจัยที่ผ่านมามีเป้าหมายเพื่อพัฒนาส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้มีความรู้ความตระหนักและสามารถสืบทอด ศิลปะการแสดงมโนราห์ ให้คงอยู่กับชุมชน

หลังจากการดำเนินงานวิจัยแล้วเด็กและเยาวชนมีความสนใจจะเรียนรู้และสืบทอดต่อถึงรุ่นน้อง ๆ จึงได้ก่อตั้งกลุ่มที่ชัดเจนขึ้น โดยใช้ชื่อว่ากลุ่มมโนราห์สานศิลปถิ่นเมืองเวียง มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2555 จนกระทั่งถึงปัจจุบันมีการสืบทอดมารุ่นต่อรุ่น ในการจัดการเรียนรู้มีการส่งเสริมให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ศิลปะการแสดงมโนราห์ เกิดความรักความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และวิถีภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ กลุ่มเยาวชนที่ผ่านการเรียนรู้ในขณะนี้พัฒนาตนเองมาเป็นพี่เลี้ยงและเป็นครูฝึกมโนราห์ให้กับกลุ่มน้อง ๆ ที่สนใจได้เป็นอย่างดี ปัจจุบัน คุณพรจิต ชูชื่น ได้มีการเปิดบ้านของตนเองเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ ซึ่งมีการเปิดสอนทุกวันอาทิตย์

4.2 สรุปฐานข้อมูลศักยภาพชุมชนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

ที่เอื้อในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กนอกระบบ

4.2.1 สรุปฐานข้อมูลกลุ่มผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน

ที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ

ทีมวิจัยได้สรุปฐานข้อมูลกลุ่มผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน รวมถึงคณะครูที่อยู่ในระบบโรงเรียนในพื้นที่ซึ่งมีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ เพื่อให้ผู้ศึกษาหาความรู้ในแต่ละด้านสามารถออกแบบการเรียนรู้และลงพื้นที่เพื่อพบกับกลุ่มครูผู้สอนแต่ละท่านได้

ตามความเหมาะสม โดยผู้เรียนจะมีการนัดหมายกับครูผู้สอนในแต่ละครั้งตามที่ได้ผู้เรียนได้ออกแบบไว้ ทีมวิจัยสามารถสรุปฐานข้อมูลกลุ่มครูผู้สอนในแต่ละด้านได้ดังนี้

(1) ครูภูมิปัญญาด้านประวัติศาสตร์

รายชื่อ	สถานที่ติดต่อ / แหล่งเรียนรู้
นายสากล บัวแย้ม	หมู่ 7 บ้านเวียง ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายรัตพล สุวรรณโชติ	29 หมู่ 7 บ้านเวียง ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายสมพร สุขเกษม	หมู่ 10 บ้านคลองเสียว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายณรงค์ อนุกุล	หมู่ 7 บ้านเวียง ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายภูษิต เมืองน้อย	วัดเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(2) ครูภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

(มโนราห์ / หนังตะลุง / เพลงบอก / การตอกตัวหนังตะลุง / ร้อยลูกปัดมโนราห์)

รายชื่อ	สถานที่ติดต่อ / แหล่งเรียนรู้
นางพรจิตร ชูชื่น	200/1 หมู่ 10 บ้านคลองเสียว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นางลาก รักแก้ว	200 หมู่ 10 บ้านคลองเสียว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นางปรานอม จันทรเกลี้ยง	101 หมู่ 10 บ้านคลองเสียว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นางเลียบ สุขยั้ง	132 หมู่ 10 บ้านคลองเสียว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายสำเริง รักแก้ว	เลขที่ 182/1 หมู่ 10 บ้านคลองเสียว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายโกศา รักบำรุง	93/1 หมู่ 10 บ้านคลองเสียว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

รายชื่อ	สถานที่ติดต่อ / แหล่งเรียนรู้
นายฉาย พุฒสาม	69 หมู่ 10 บ้านคลองเสียว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายวิชณพงศ์ เชาวเหม	เลขที่ หมู่ 8 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายธิตีสรรค์ เลียนศิริ	119 หมู่ 16 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายบุญส่ง หนูแข่ง	โรงเรียนเวียงสระ หมู่ 1 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(3) ครูภูมิปัญญาด้านอาชีพการตีเหล็ก

รายชื่อ	สถานที่ติดต่อ / แหล่งเรียนรู้
นายอรุณ เกิดขาว	หมู่ 9 บ้านหนองโสน ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายสุชาติ ท่าชี	หมู่ 4 บ้านควน ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี
นายประเสริฐ คงลำพูน	หมู่ 5 บ้านใต้ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

(4) ครูภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย สมุนไพร

รายชื่อ	สถานที่ติดต่อ / แหล่งเรียนรู้
นายชิต บุญเกลี้ยง (สมุนไพร)	7 หมู่ 7 บ้านเวียง ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายสุทิน สิ้นเภาว (นวด)	11 หมู่ 3 บ้านควนบก ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายวงษ์ โสทธิพิย (หมอชาวบ้าน)	188 หมู่ 8 บ้านคลองตาล ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายประสาน ขวัญช่วย (แพทย์แผนไทย)	297 หมู่ 1 บ้านหัวสะพาน ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายประเสริฐ แก้วเจริญ (การแพทย์แผนไทย)	26 หมู่ 9 บ้านหนองโสน ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นายจรินทร์ จรา (แพทย์แผนไทย)	35/1 หมู่ 5 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ทีมแพทย์แผนไทย	รพ.สต.เมืองเวียง ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นางมาลี สัมเกิด	โรงเรียน อสม.บ้านคลองเสียว ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 บ้านคลองเสียว อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(5) คุรุภูมิปัญญาด้านเศรษฐกิจพอเพียง

รายชื่อ	สถานที่ติดต่อ / แหล่งเรียนรู้
นายโกศล สุขเกษม	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านคลองเสียว หมู่ 10 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายชรินทร์ ชูชื่น	200/1 หมู่ 10 บ้านคลองเสียว ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นางสาวมาลี แก้วสุกศรี	187 หมู่ 8 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(6) คุรุภูมิปัญญาด้านงานช่างไม้

รายชื่อ	สถานที่ติดต่อ / แหล่งเรียนรู้
นายสนิท ศรีเชื้อ	หมู่ที่ 7 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายพูน (ลุงพูน)	
นายทวี ทองรอด	

(7) คุรุภูมิปัญญาด้านงานช่างยนต์

รายชื่อ	สถานที่ติดต่อ / แหล่งเรียนรู้
เอ็น.เค ยนต์กิจ ศูนย์ซ่อมสีและตัวถัง	555/4-5 หมู่ 15 ตำบลทุ่งหลวง อำเภอ เวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84190
สมชายการช่าง นายสมชาย ทองรัก	104/5 ถนนตลาดบ้านล้อง ตำบล เวียงสระ อำเภอ เวียงสระ จังหวัด สุราษฎร์ธานี

(8) ครูภูมิปัญญาด้านงานช่างไฟฟ้า

รายชื่อ	สถานที่ติดต่อ / แหล่งเรียนรู้
ร้านวิชาการไฟฟ้า	ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ร้านอาทิตย์วิทยุ	ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

(9) ครู ผู้รู้ ช่วยสอนวิชาสามัญ (ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ)

รายชื่อ	สถานที่ติดต่อ / แหล่งเรียนรู้
นางศรีวิภา ขวัญช่วย	297 หมู่ 1 บ้านหัวสะพาน ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นางสาวมาลี แก้วสุกศรี	187 หมู่ 8 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายรัตพล สุวรรณโชติ	29 หมู่ 7 บ้านเวียง ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายบุญส่ง หนูแข่ง	โรงเรียนเวียงสระ หมู่ 1 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นางสาวพัชรรัตน์ ธรฤทธิ์	374/3 หมู่ 8 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายวุฒิไกร เลื่อนแบน	โรงเรียนบ้านล้อง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นางอาณณา เขาวเหม	โรงเรียนวัดเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายกรุง ธราภรณ์	โรงเรียนวัดเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.2.2 สรุปฐานข้อมูลศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอำเภอเวียงสระ

ที่เอื้อในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ

การศึกษารวบรวมฐานข้อมูลความรู้ศักยภาพและแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ คณะที่มิวิจัยได้นำฐานข้อมูลมาออกแบบและทดลองจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนนอกระบบในแต่ละศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ

ศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเมืองโบราณเวียงสระในด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อและวิถีปฏิบัติของคนเมืองเวียงสระตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเมืองเวียงสระที่สามารถให้ผู้สนใจมาเรียนรู้สามารถลงไปเรียนรู้ต่อตามประเด็นความสนใจเพิ่มเติมได้ที่บ้านครูภูมิปัญญาแต่ละท่าน สำหรับข้อมูลเบื้องต้นได้มีการจัดนิทรรศการแสดงไว้ที่วัดเวียงสระ หมู่ที่ 7 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับให้เด็กเยาวชนและผู้สนใจทั้งในและนอกชุมชนได้มาเรียนรู้ โดยมีครูภูมิปัญญาทางด้านประวัติศาสตร์และกลุ่มเยาวชนสืบสานประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระทำหน้าที่ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนที่สนใจมาเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ มีแหล่งเรียนรู้สำคัญที่เปิดให้เด็กเยาวชนนอกชุมชนสามารถเรียนรู้ได้ ดังนี้

1.1) วัดเวียงสระ

วัดเวียงสระ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 7 บ้านเวียงสระ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วัดเวียงสระ ตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 900 เป็นวัดสำคัญทางประวัติศาสตร์ อดีตเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณเวียงสระ มีอายุประมาณ 1,700 ปี บริเวณวัดมีพื้นที่ทั้งหมด 267 ไร่ 2 งาน 79.6 ตารางวา ปัจจุบันตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ห่างจากตัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปทางทิศใต้ประมาณ 70 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอเวียงสระ ไปทางทิศเหนือประมาณ 7 กิโลเมตร บริเวณเส้นละติจูดที่ 8 องศา 39 ลิปดา 18 ฟลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูดที่ 99 องศา 18 ลิปดา 26 ฟลิปดาตะวันออก ในพิกัดที่ 47 จากแผนที่ จากหลักฐานทำให้เชื่อว่าวัดเวียงสระตั้งอยู่บริเวณเกือบกึ่งกลางระหว่างอ่าวไทยและทะเลอันดามัน

เมืองเวียงสระพบหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ มากมาย เช่น พระพุทธรูป พระพุทธเจ้าศากยมุนีสลักเป็นภาพปูนสูงบนแผ่นหินทรายแดง ขนาดสูง 11.5 เซนติเมตร อยู่ในท่าตรีกัมภ์ปางประทานพรสกุลช่างสารนาถ กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 9 – 11 เป็นพระพุทธรูปที่อาจจะเก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย เทวรูปพระวิษณุศิวาสกุลช่างปัลลวะ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 พระวิษณุศิวาแบบสกุลช่างโจฬะ อายุราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 พระศิวนาถ เป็นประติมากรรมปูนสูงทำด้วยหินทรายปางดุร้าย แบบสกุลช่างโจฬะตอนต้น และหลักฐานอื่น ๆ อีกมากมายหลายร้อยชิ้น วัดเวียงสระ เคยเป็นวัดร้างและยกเป็นวัดมีพระสงฆ์เป็นระยะ ๆ หลายยุคหลายสมัย ปัจจุบันวัดได้เจริญขึ้นตามลำดับ มีเสนาสนะต่าง ๆ ทั้งในยุคเก่า และปลูกสร้างขึ้นใหม่มากมาย เจ้าอาวาส

รูปปัจจุบัน คือ พระครูสิริธรรมวัฒนากร ได้พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป มีอาคารอเนกประสงค์สองชั้นและวัสดุอุปกรณ์ใช้ในการประชุมหรืออบรมและพักค้างคืน ความจุไม่ต่ำกว่า 300 คน พร้อมห้องน้ำสะอาด ให้บริการโดยไม่คิดมูลค่า

อ้างอิงจาก <http://m-culture.in.th/album/วัดเวียงสระ> ศูนย์ข้อมูลกลาง กระทรวงวัฒนธรรม
สืบค้นเมื่อ 3 ธันวาคม 2557

1.2) บ้านอาจารย์รัตตพล สุวรรณโชติ

อาจารย์รัตตพล สุวรรณโชติ เปิดบ้านของตนเองเป็นศูนย์การเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนและผู้สนใจ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านเวียง อาจารย์เป็นครูภูมิปัญญาด้านประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระโดยได้มีการศึกษารวบรวมตำรา เอกสาร ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงยุคปัจจุบันมีภาพถ่ายและข้อมูลโบราณวัตถุชิ้นสำคัญที่พบในเมืองเวียงสระเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ ปัจจุบันมีคนมาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งนักเรียนนักศึกษาและบุคคลทั่วไป นอกจากนี้อาจารย์ยังเป็นที่ปรึกษาให้กับนักศึกษาในระดับปริญญาโทปริญญาเอก ที่มาทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระมาแล้วหลายคน

1.3) บ้านนายสากล บัวแย้ม (ลุงภา)

นายสากล บัวแย้ม (ลุงภา) เป็นครูภูมิปัญญาทางประวัติศาสตร์ เปิดบ้านของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนและผู้สนใจ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านเวียง ลุงภาเป็นครูภูมิปัญญาด้านประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระที่มีความผูกพันกับเมืองเวียงสระเนื่องจากเป็นลูกหลานตระกูลเดิมที่มาตั้งรกรากในเมืองเวียงสระ และมีบทบาทในการฟื้นฟูเมืองเวียงสระมาตั้งแต่ยุคบรรพบุรุษ จึงได้รับสืบทอดองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระมาจากบรรพบุรุษ โดยได้มีการศึกษารวบรวมตำรา เอกสาร ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมือง เวียงสระตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงยุคปัจจุบัน โดยมีการเก็บรวบรวมภาพถ่ายและข้อมูลโบราณวัตถุชิ้นสำคัญที่พบในเมืองเวียงสระ รวมถึงข้อมูลเครือญาติตระกูลเดิมเมืองเวียงสระ บ้านของลุงภาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระปัจจุบันมีคนมาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งเด็กเยาวชน นักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจจากนอกชุมชน

1.4) บ้านนายสมพร สุขเกษม (ลุงพร)

นายสมพร สุขเกษม (ลุงพร) เป็นครูภูมิปัญญาทางประวัติศาสตร์ เปิดบ้านของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนและผู้สนใจ ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 บ้านคลองเสียว เป็นครูภูมิปัญญาด้านประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระที่มีความผูกพันกับเมืองเวียงสระเนื่องจากเป็นลูกหลานตระกูลเดิมที่มาตั้งรกรากในเมืองเวียงสระ และมีบทบาทในการฟื้นฟูเมืองเวียงสระ จึงได้รับสืบทอดองค์ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระมาจากย่าโดยย่าได้มีการบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ในยุคที่

เดินทางมาตั้งรกรากอยู่ที่เมืองเวียงสระ ลุงสมพรได้ศึกษารวบรวมตำรา เอกสาร ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระตั้งแต่ยุคอดีตจนถึงยุคปัจจุบัน โดยมีการเก็บรวบรวมภาพถ่ายและข้อมูลโบราณวัตถุ ข้อมูลเครือญาติตระกูลเดิมเมืองเวียงสระ แผนที่เส้นทางประวัติศาสตร์

2) ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

ศูนย์การเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ในการสืบทอดภูมิปัญญาศิลปวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ คือมโนราห์ หนังตะลุง เพลงบอก กลองยาวและดนตรีไทยให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจทั้งในและนอกชุมชน โดยมีการออกแบบหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน แต่ละเรื่อง โดยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มเยาวชนสถานศึกษาปิ่นเมืองเวียง ชุมชนเมลิคพันธิ์บันเทิงและครูภูมิปัญญาในชุมชน โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึมซับถึงจิตวิญญาณของความเป็นศิลปินพื้นบ้าน ตั้งแต่พิธีกรรม ความเชื่อ วิถีการปฏิบัติและการแสดงโดยมีแหล่งเรียนรู้ดังนี้

2.1) ศูนย์การเรียนรู้มโนราห์บ้านคลองเสียว

ศูนย์การเรียนรู้มโนราห์บ้านคลองเสียว ตั้งอยู่ที่หมู่ 10 บ้านคลองเสียว มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ในการสืบทอดภูมิปัญญาศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ คือมโนราห์ให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจทั้งในและนอกชุมชน โดยมีการออกแบบหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน แต่ละเรื่องนอกจากการเรียนรู้เรื่องมโนราห์แล้วยังมีการจัดการเรียนรู้เรื่องหนังตะลุง เพลงบอก กลองยาวและดนตรีไทย อีกด้วย โดยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มเยาวชนสถานศึกษาปิ่นเมืองเวียงและครูภูมิปัญญาในชุมชน โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึมซับถึงจิตวิญญาณของความเป็นมโนราห์ ตั้งแต่พิธีกรรม ความเชื่อวิถีการปฏิบัติและการแสดง

2.2) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาหนังตะลุงหน้าหนังเพชร

ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาหนังตะลุงหน้าหนังเพชร ตั้งอยู่ที่บ้านลานเข้ โดยมีนายธิตีสรณ์ เลียนศิริ (หนังพรเพชร วงศ์ศิริ) และเยาวชนกลุ่มเมลิคพันธิ์บันเทิงสาขานาหนังเพชรได้รวมตัวกันเพื่อเรียนรู้สืบทอดภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ทั้งหนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอกและดนตรีไทย มีการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนที่สนใจ โดยร่วมจัดการเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชนสถานศึกษาปิ่นเมืองเวียง

2.3) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาเพลงบอกบ้านครูชิษณุพงศ์

ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาเพลงบอกบ้านครูชิษณุพงศ์ ตั้งอยู่ที่บ้านหัวสะพาน โดยมีคุณครูชิษณุพงศ์ เขาวเหม เป็นครูภูมิปัญญาที่คอยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนและผู้สนใจ

โดยสอนการแต่งบทกลอนและการร้องเพลงบอกซึ่งผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการฟัง การเขียน และการ เล่นดนตรีด้วย

2.4) ศูนย์เรียนรู้ดนตรีไทย

ศูนย์เรียนรู้ดนตรีไทย ตั้งอยู่ที่โรงเรียนวัดเวียงสระ โดยมีอาจารย์วุฒิไกร เลื่อนแป้น และ เด็กเยาวชนในโรงเรียนวัดเวียงสระ ได้รวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ ทั้ง หนึ่งตะลุง มโนราห์ เพลงบอกและดนตรีไทย มีการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนและจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนและชมรมผู้สูงอายุที่สนใจ โดยร่วมจัดการเรียนรู้กับกลุ่มเยาวชนสถานศึกษาถิ่นเมืองเวียง ศูนย์การเรียนรู้พร้อมเปิดให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบได้เรียนรู้ตลอดช่วงการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน

2.5) ศูนย์เรียนรู้ศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ โรงเรียนเวียงสระ

ศูนย์เรียนรู้ศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ โรงเรียนเวียงสระตั้งอยู่ที่โรงเรียนเวียงสระ โดยมีอาจารย์บุญส่ง หนูเซ่ง และเยาวชนกลุ่มเมสสิพันธ์บัณฑิต ได้รวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ทั้ง หนึ่งตะลุง มโนราห์และเพลงบอก มีการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนโรงเรียนเวียงสระ และจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนที่สนใจโดยมาร่วมจัดการเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้พร้อมเปิดให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบได้เรียนรู้ตลอดช่วงการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน

3) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการตีเหล็ก

ภูมิปัญญาการตีเหล็กเมืองเวียงสระ เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนาน จากอดีตจนถึงปัจจุบัน จากการที่อาวุธปรับเปลี่ยนมาเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ทำมาหากินในชุมชน เช่น มีด พร้า จอบ เสียม มีดกรีดยาง เคียวตัดปาล์ม เป็นต้น ซึ่งเป็นนิยมของคนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน สามารถสร้างรายได้ให้กับครัวภูมิปัญญาและคนละได้อย่างต่อเนื่อง

ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการตีเหล็กในพื้นที่อำเภอเวียงสระมีแหล่งเรียนรู้ที่สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ในพื้นที่ 3 แห่งคือ

3.1) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาการตีเหล็ก บ้านนายอรุณ เกิดขาว

ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาการตีเหล็ก บ้านนายอรุณ เกิดขาว บ้านหนองโสน ตั้งอยู่ที่หมู่ 9 บ้านหนองโสน มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้คนกลุ่มเด็กเยาวชนและผู้สนใจ โดยใช้วิถีภูมิปัญญาการตีเหล็กแบบดั้งเดิม ไม่ใช้เครื่องมือสมัยใหม่ นายอรุณ เกิดขาว ได้สืบทอดภูมิปัญญาการตีเหล็กมาจากพ่อเริ่มทำตั้งแต่สมัยปี พ.ศ. 2511 เป็นผู้สืบทอดเป็นรุ่นที่ 4 ของตระกูล ปัจจุบันยังคงธรรมเนียมปฏิบัติในการตีเหล็กแบบโบราณ ยังใช้เครื่องมือโบราณในการทำ มีความเชื่อและ

นับถือครูหมอเหล็กที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ในอดีตมีการตีอาวุธ มีด ดาบ พั่วและเครื่องใช้ในครัวเรือน ปัจจุบันยังคงรับตีเหล็กแต่ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ในการเกษตร

3.2) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาการตีเหล็ก บ้านนายสุชาติ ท่าชี

ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการตีเหล็ก บ้านนายสุชาติ ท่าชี ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านควน ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ปัจจุบันประยุกต์เป็นการตีเหล็กแบบผสมผสานระหว่างความรู้สมัยใหม่และความรู้ในอดีต ใช้เครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาเพื่อให้สามารถผลิตชิ้นงานที่ตอบสนองความต้องการของผู้ต้องการได้อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันเน้นการตีเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร เช่น พั่ว มีด กรีดยาง เคียวตัดปาล์ม เป็นต้น ครูภูมิปัญญามีการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจมาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถนำกลับไปสร้างเป็นอาชีพได้

3.3) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาการตีเหล็ก บ้านนายประเสริฐ คงลำพูน

ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาการตีเหล็ก บ้านนายประเสริฐ คงลำพูน ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านไร่ใต้ ได้รับการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ปัจจุบันประยุกต์เป็นการตีเหล็กแบบสมัยใหม่โดยนำเครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาใช้เพื่อให้สามารถผลิตชิ้นงานที่ตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อได้อย่างรวดเร็ว ปัจจุบันเน้นการตีเครื่องมือเครื่องใช้ในการเกษตร เช่น พั่ว มีด กรีดยาง เคียวตัดปาล์ม เป็นต้น ครูภูมิปัญญามีการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจมาเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถนำกลับไปสร้างเป็นอาชีพได้

4) ศูนย์เรียนรู้ด้านสุขภาพ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านสุขภาพ เน้นการสืบทอดภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย ในพื้นที่เวียงสระมีเครือข่ายครูภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยที่ได้ดำเนินการรักษาผู้ป่วยด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยมาเป็นเวลานาน ซึ่งครูภูมิปัญญาแต่ละท่านได้มีการศึกษารวบรวมข้อมูลสมุนไพรและภูมิปัญญาการรักษาโรคแบบแพทย์แผนไทย พร้อมทั้งจัดสอนสมุนไพรเพื่อให้คนได้มาศึกษาเรียนรู้ ครูภูมิปัญญาได้มีการออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนแต่ละคนตามความสนใจ

ศูนย์เรียนรู้ด้านสุขภาพที่เปิดพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็ก เยาวชนนอกระบบ มีดังนี้

4.1) บ้านหมอประสาน ขวัญช่วย

บ้านหมอประสาน ขวัญช่วย ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี คุณหมอประสาน ขวัญช่วย เป็นแพทย์แผนไทยที่ได้ดำเนินการรักษาผู้ป่วยด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยมานานเป็นเวลากว่า 20 ปี โดยคุณหมอประสานได้มีการศึกษารวบรวม

ข้อมูลสมุนไพร และภูมิปัญญาการรักษาโรคแบบแพทย์แผนไทยพร้อมทั้งจัดสวนสมุนไพร เพื่อให้คนได้มาศึกษาเรียนรู้ขณะนี้ได้ถ่ายทอดความรู้ให้อาจารย์ศรีวิภา ขวัญช่วย ได้ศึกษาความรู้ต่อและอาจารย์ศรีวิภายังเป็นผู้ช่วยในการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็ก เยาวชน ที่สนใจมาเรียนรู้ ซึ่งพื้นที่นี้พร้อมเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนนอกระบบมาเรียนรู้ได้โดยตลอด

4.2) บ้านหมอจรินทร์ จรา

บ้านหมอจรินทร์ จรา ตั้งอยู่ที่บ้านหนองโสน หมอจรินทร์เป็นคนรุ่นใหม่ที่สนใจเรียนรู้เรื่องแพทย์แผนไทยและสมุนไพร เพื่อนำมารักษาตนเองและขยายไปสู่การรักษาคนป่วยในชุมชน มีการศึกษารวบรวมพันธุ์สมุนไพรชนิดต่างๆไว้ให้คนที่สนใจสามารถมาเรียนรู้ได้ นอกจากนี้ยังได้จัดทำสวนสมุนไพรในพื้นที่กว่า 4 ไร่ เพื่อไว้สำหรับรักษาผู้ป่วยอีกด้วย ซึ่งพื้นที่นี้พร้อมเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนนอกระบบมาเรียนรู้ได้โดยตลอด

4.3) รพ.สต.เมืองเวียง

รพ.สต.เมืองเวียง ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านเวียง กลุ่มหมอพื้นบ้านและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องสุขภาพ ซึ่งทำงานอยู่ใน รพ.สต.เมืองเวียง ได้จัดบริการรักษาผู้ป่วยทั้งในชุมชนและนอกชุมชน มีการจัดการเรียนรู้เรื่องการแพทย์แผนไทย สมุนไพร การนวด ประคบ การอบสมุนไพรให้กับกลุ่มผู้สนใจ ขณะนี้มีกลุ่มอสม.สนใจใช้การแพทย์แผนไทยมาช่วยดูแลสุขภาพของคนในชุมชน รพ.สต.เมืองเวียง พร้อมจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนและผู้สนใจสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้ ซึ่งพื้นที่นี้พร้อมเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนนอกระบบมาเรียนรู้ได้โดยตลอด

4.4) โรงเรียน อสม.บ้านคลองเสียว

โรงเรียน อสม.บ้านคลองเสียว ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 บ้านคลองเสียว โดยมีนางมาลี สัมเกิด เป็นประธานกลุ่มมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องการดูแลสุขภาพกับคนในชุมชนโดยใช้สมุนไพรในชุมชน การจัดเมนูอาหารเพื่อสุขภาพ ออกกำลังกายด้วยไม้พลองและโนราบิด ซึ่งได้ร่วมกับกลุ่มเยาวชนสานศิลป์ถิ่นเมืองเวียงพัฒนาจากท่ารำโนราห์มาเป็นท่าในการออกกำลังกายให้กับคนในชุมชน จนได้รับรางวัลโรงเรียน อสม.ดีเด่นในระดับประเทศ ซึ่งพื้นที่นี้พร้อมเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนนอกระบบมาเรียนรู้ได้โดยตลอด

5) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนคลองเสียว

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนคลองเสียว ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 บ้านคลองเสียว มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจได้มาเรียนรู้ทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ ชุมชนบ้านคลองเสียวเป็นชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็น

ยุทธศาสตร์ของผู้ใหญ่บ้าน ที่ส่งเสริมให้ทุกครัวเรือนใช้แนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีหลักการ 9 ข้อคือ 1) ออมวันละบาท 2) ไม่ขาดบุญหมัก 3) ปลูกผักสวนครัว 4) ทำรั้วกินได้ 5) ทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย 6) เลี้ยงสัตว์ 5 ตัว 7) แบ่งปันผู้อื่น 8) ทำประชาคม 9) ปักป้ายรักษาดี โดยผู้นำร่วมกับชาวบ้าน ในการสร้างความร่วมมือร่วมใจเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชุมชน คลองเสียวเป็นที่ยอมรับและได้รับรางวัลมากมาย เช่น รางวัลเกียรติคุณหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้นแบบ โครงการ 84 หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง สุราษฎร์เมืองคนดี ทำดีถวายในหลวง ปีมหามงคล พ.ศ. 2554 รางวัลที่ 4 - รางวัลชนะเลิศอันดับ 1 หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุขตามโครงการ เชิดชูเกียรติผู้นำเครือข่ายพัฒนาชุมชนดีเด่น 2555 รางวัลผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยมอันดับ 1 จังหวัด สุราษฎร์ธานี ปี 2555

4.2.3 สรุปฐานข้อมูลศูนย์การเรียนรู้วิชาสามัญ

ที่เอื้อในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กนอกระบบ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้วิชาสามัญที่ฝึกทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็ก เยาวชนนอกระบบซึ่งการเรียนรู้ทักษะพื้นฐานนี้มีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเด็กและ เยาวชนนอกระบบ เป็นการช่วยเติมเต็มความรู้ให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานการฟัง พูด อ่าน เขียน คิดคำนวณ คิดวิเคราะห์ ผู้เรียนสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดความรู้ในแต่ละด้านได้ ทีม วิจัยร่วมกันสรุปฐานข้อมูลศูนย์การเรียนรู้วิชาสามัญได้ดังนี้

1) โรงเรียนวัดเวียงสระ

โรงเรียนวัดเวียงสระ เป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่อยู่ในชุมชน มีการให้บริการการศึกษา กับเด็กเยาวชนนอกระบบโดยสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ศึกษาเรียนรู้ได้โดยมีคณะครูช่วยอำนวยความสะดวกให้กับเด็กที่เข้ามาเรียนรู้ทางด้านวิชาการทั้งภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ การคิดวิเคราะห์ นอกจากนี้ทางโรงเรียนก็ยังได้ส่งเสริมเด็กนักเรียนในระบบที่มีภาวะ ความเสี่ยงที่อาจจะมาจบการศึกษาได้ให้นักเรียนในระบบที่เป็นกลุ่มเสี่ยงมาเรียนร่วมกับกลุ่มเด็กนอกระบบด้วย โดยการส่งเสริมให้นักเรียนทั้งสองกลุ่มออกมาเรียนรู้กับครูภูมิปัญญาในชุมชน ซึ่งทาง คณะครูได้มีการพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ และยังมีการเรียนรู้ด้านอื่น ๆ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

2) โรงเรียนเวียงสระ

โรงเรียนเวียงสระ เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาประจำอำเภอ มีนักเรียนจากทั้งภายในและ ภายนอกอำเภอเข้ามาเรียน มีคณะครูหลายท่านที่เข้ามาร่วมสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับ

กลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ โดยให้เด็กเยาวชนนอกระบบสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้และใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการเรียนได้เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ โดยมีคณะครูช่วยอำนวยความสะดวกให้กับเด็กเยาวชน นอกจากนี้ยังมีการจัดกลุ่มการเรียนการสอนเฉพาะให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบด้วย

3) โรงเรียนบ้านล้อง

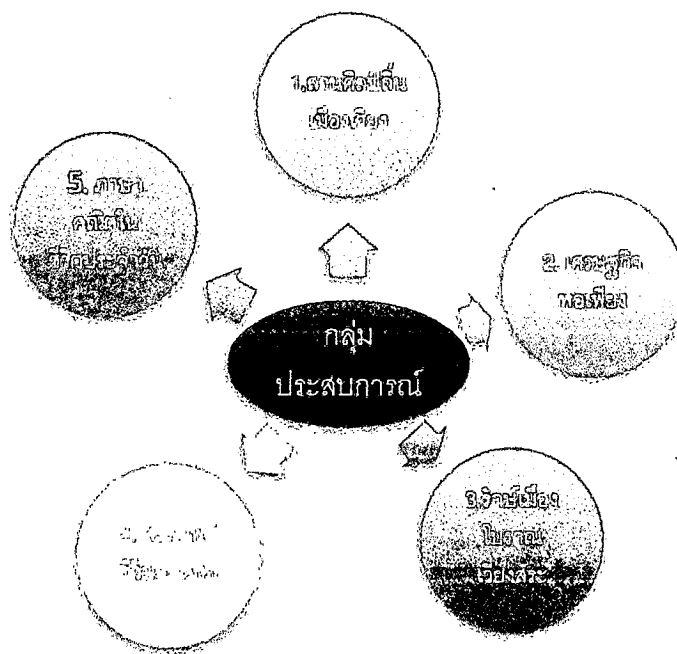
โรงเรียนบ้านล้อง เป็นโรงเรียนขยายโอกาสที่อยู่ในชุมชนตลาดบ้านล้อง มีเด็กเยาวชนจากหลากหลายพื้นที่มาเรียน มีกลุ่มครูนำนักเรียนที่มีปัญหาในการเรียนและไม่สามารถเรียนรู้ในหลักสูตรโรงเรียนได้บางเรื่อง จนส่งผลให้เด็กเหล่านี้ไม่สามารถจบการศึกษาภาคบังคับได้ คณะครูจึงนำกลุ่มเด็กเหล่านี้มาร่วมเรียนรู้ในหลักสูตรของกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบที่ไม่มีการออกแบบไว้ กระบวนการเรียนรู้บูรณาการวิชาการเข้ากับการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของครูภูมิปัญญาที่ได้ร่วมกันออกแบบ และร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนเพื่อให้เด็กสามารถจบการศึกษาภาคบังคับได้ โรงเรียนบ้านล้อง โรงเรียนบ้านล้อง ได้เปิดโอกาสให้เด็กที่มีความเสี่ยงซึ่งเรียนอยู่ในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสมาร่วมเรียนกับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบด้วย โดยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนเพิ่มเติมในบางรายวิชาเพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล โดยทางโรงเรียนได้มีการจัดช่วงเวลาในการสอนวิชาสามัญให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีภาวะความเสี่ยงและกลุ่มเยาวชนนอกระบบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะวิชาสามัญเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีการวัดประเมินผลการเรียนรู้วิชาสามัญให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบด้วยเพื่อรับรองเรื่องวุฒิการศึกษาให้กับเยาวชนที่ต้องการจะศึกษาต่อ

4.3 สรุปหลักสูตรการจัดการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์

การศึกษาค้นคว้าศึกษาชุมชน ปรากฏ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ ด้านอาชีพ การเกษตร เศรษฐกิจ การพึ่งตนเอง ศิลปวัฒนธรรม เพื่อนำออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนโดยการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษา ที่มีวิจัย กลุ่มเยาวชน ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมกันออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถสรุปได้ดังนี้

4.3.1 หลักสูตรการจัดการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์

ทีมวิจัยได้ร่วมกันศึกษาข้อมูลและออกแบบหลักสูตรการจัดการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบ โดยเน้นให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการสร้างฐานประสบการณ์ที่ดีให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบ ทีมวิจัยได้สรุปกลุ่มประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ได้ 5 เรื่องหลัก ดังนี้

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ จะเน้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่ได้ออกแบบไว้ร่วมกันในกลุ่มประสบการณ์หลัก คือ สานศิลป์ถิ่นเมืองเวียง เศรษฐกิจพอเพียง รักษ์เมืองโบราณเวียงสระ สุขภาพดีชีวีปลอดภัย ภาษาคณิตในชีวิตประจำวัน ซึ่งกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบจะได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ที่ได้มีการกำหนดไว้ โดยแต่ละคนสามารถออกแบบช่วงเวลาในการเรียนรู้ได้ตามความสนใจโดยการเรียนรู้เป็นกลุ่ม และการเรียนรู้เป็นรายบุคคลตามความสนใจของผู้เรียน แต่ทุกคนต้องเรียนรู้ตามแผนประสบการณ์ที่กำหนดไว้

4.3.2 สรุปหลักสูตรและแผนการสอนกลุ่มประสบการณ์

สำหรับเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

การจัดการเรียนการสอนให้กลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ คณะทำงานและผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมจัดทำแผนการสอนกลุ่มประสบการณ์ที่กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงกลุ่มเด็กเยาวชนและความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทพื้นที่อำเภอเวียงสระ เพราะอำเภอเวียงสระมีฐานข้อมูลความรู้ที่เอื้อในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในหลายด้าน ทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องได้มีการร่วมกันกำหนดหัวข้อสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ กำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียน และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละชุดประสบการณ์ ซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปแผนการสอนกลุ่มประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1) หลักสูตรประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ

กลุ่มประสบการณ์	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
1. รักษ์เมืองเวียง	30 % 360 ชั่วโมง	1.บอกเล่าประวัติความเป็นมา สภาพชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรมของเมืองเวียงสระได้ 2. สามารถสืบสาน สืบทอด เผยแพร่ อนุรักษ์อย่างสร้างสรรค์จากรุ่นสู่รุ่น	1. เยี่ยมครูภูมิปัญญาที่จัดการเรียนรู้ในศูนย์ จากนั้นร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิดกระบวนการในการทำงานของกลุ่มครู รวมถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
1.1 รู้เรื่องเมืองเวียงสระ	20% 60 ชั่วโมง	1.สามารถเป็นภาคีได้ (สามารถบอกเล่าเรื่องราว) 2.สามารถบอกเล่าประวัติความเป็นมา สภาพชุมชน ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม 3. สามารถทำแผนระบบภูมิทัศน์ชุมชน	1.ลงพื้นที่เรียนรู้สถานที่ (เมืองโบราณเวียงสระ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ) วัดนาพอง ปะจน วัดถ้ำขรม 2. สืบ ครูภูมิปัญญา แผนที่โบราณวัตถุ โบราณสถาน ผ่านเวทีลูกหลานเมืองเวียง 3. ศึกษาเอกสารจากห้องสมุด 4. ลงพื้นที่สัมภาษณ์ครูภูมิปัญญา

กลุ่ม ประสบการณ์	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
			5. เวิร์กช็อปมัดคุเทศก์
1.2 วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา - เข้าฐานวัดใน - จบปีจบเดือน - ศาสนพิธีใน ท้องถิ่น	20% 60 ชั่วโมง	1. เรียนรู้ 2. เข้าร่วม 3. สืบสาน	1. เรียนรู้ตามปฏิทินประเพณีของชุมชน การจัดกลุ่มโครงการ
1.3 ชุมชนคนเมือง เวียงสระ	20% 60 ชั่วโมง	1. เรียนรู้เข้าใจสภาพสังคมใน อดีตถึงปัจจุบัน 2. เรียนรู้เข้าใจปัญหาของ ชุมชน 3. เรียนรู้ เข้าใจวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ อาชีพ	1. ลงสำรวจชุมชนโดยการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แผนที่ 2. เวิร์กช็อปเติมเต็มข้อมูล 3. ฝึกฝนตนเอง (ปฏิบัติการแก้ไข ปัญหา)

2) หลักสูตรศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น / การแสดงพื้นบ้าน

กลุ่ม ประสบการณ์	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
1. สาขาศิลป ถิ่นเมืองเวียง	25% 300 ชั่วโมง	1. มีความรู้เรื่อง ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภาคใต้ 2. สามารถสืบทอดได้ รุ่นต่อรุ่น 3. ใช้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม 4. การพัฒนาทักษะการ สื่อสาร (ฟัง พูด อ่าน เขียน)	1. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการเยี่ยม ศูนย์การเรียนรู้สาขาศิลปถิ่นเมืองเวียง และพูดคุยแลกเปลี่ยนแนวคิด กระบวนการจัดตั้งศูนย์ 2. บอกเล่าประสบการณ์ของตนเองหรือ ครอบครัวที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง ศิลปวัฒนธรรมมโนราห์ หนังตะลุง เพลงบอกว่าครอบครัวของแต่ละคนมี บรรพบุรุษมีความรู้ในเรื่องเหล่านี้บ้าง หรือไม่ อย่างไร

กลุ่ม ประสบการณ์	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
1.1 ย้อนรอย ประวัติ	10 % 30 ชั่วโมง	1.เรียนรู้ประวัติความเป็นมา ของหนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก ดนตรีไทยของ ภาคใต้ 2.เรียนรู้สภาพการ เปลี่ยนแปลงศิลปวัฒนธรรม พื้นบ้านภาคใต้	1.เวทีนำเสนอข้อมูลเดิม(งานวิจัย) โดยการมีการตั้งโจทย์เพิ่มในการไป ค้นหาข้อมูล 2. จัดนำเสนอประวัติศาสตร์ที่ได้ไป ศึกษา เช่น นิทรรศการ
1.2 วิถีตัวตน ลูกหลานสานศิลป์ ถิ่นเมืองเวียง ความเชื่อ	60 % 180 ชั่วโมง	1.เรียนรู้ ความเชื่อ การ ปฏิบัติ ท่ารำ พิธีกรรมไหว้ครู การแต่งกาย 2. เรียนรู้เครื่องดนตรีเฉพาะ มโนราห์ เพลงบอก หนัง ตะลุง 3. เรียนรู้บทกลอนพื้นฐาน กลอน 4 โดยประยุกต์เนื้อหา สภาพปัจจุบันของชุมชน	1.ฝึกทำขั้นพื้นฐาน ฝึกร้อง ฝึกตี 2. ศึกษาข้อมูล คุณค่าความหมาย 3. การเข้าโรงครูและการบอกเล่าของ ครูภูมิปัญญา 4. การสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญา 5. การฝึกจังหวะดนตรี
1.3 ดนตรีไทย	10 % 30 ชั่วโมง	1.เรียนรู้คุณค่า ความหมาย และสามารถเล่นได้	1.ดูหนังสร้างแรงบันดาลใจ 2. รู้จักเครื่องดนตรี วิธีการเล่น 3. ค่ายดนตรี ฝึกปฏิบัติ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ 4. ใบบาน "ศึกษาดนตรีไทย"
1.4 สืบทอด	20 % 60 ชั่วโมง	1. มีการแสดงมโนราห์ เพลง บอก หนังตะลุงได้ 2. สื่อสารผ่านสื่อต่างๆตาม ความสนใจและถนัด เช่น รายการวิทยุ เฟสบุ๊ค นิทาน	1.จัดเวทีการแสดง 2. แสดงตามโอกาสกิจกรรมของ ชุมชน

กลุ่ม ประสบการณ์	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
		บทเพลง ละคร แผ่นพับ จัด นิทรรศการ บทความสารคดี	

3) หลักสูตรด้านสุขภาพ

กลุ่ม ประสบการณ์	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
1. สุขภาพดี ชีวิตปลอดภัย 15% 180 ชั่วโมง	100	1.ให้ผู้เรียนได้เข้าใจเรื่อง สุขภาพพื้นฐาน สามารถ ปฏิบัติได้และดูแลตนเองและ ผู้อื่นได้ 2. สามารถใช้ชีวิตอย่างมี ความสุขทั้งด้านร่างกายและ จิตใจ	1.เรียนรู้จากการพูดคุยเรื่องสุขภาพ ผ่านวงคุยกับผู้ใหญ่ในชุมชน 2.เรียนรู้จากการตรวจสุขภาพตนเอง ด้วยวิธีการแบบการแพทย์แผนไทย (การสังเกตอาการ)
1.1 อาหาร	25% 45 ชั่วโมง	1.ให้ผู้เรียนรู้คุณค่าอาหาร หลัก 5 หมู่ 2.เรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน / ชนมไทย 3. เรียนรู้การสร้างวิถีปฏิบัติ ตนลดเลิกสารเคมีเป็นพิษ	1.เรียนรู้จากตำรา ภาพ ลงพื้นที่ เรียนรู้จากสถานที่จริง (ตลาดนัด บ้านตัวอย่าง) 2. วงเสวนาจากครุภูมิปัญญา สมุนไพรพื้นบ้าน 3. ฝึกปฏิบัติการทำขนม 4. ฝึกปลูกผักสมุนไพรที่บ้านและมี การตรวจสอบ
1.2 อนามัย	25% 45 ชั่วโมง	1.ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ การดูแล ร่างกาย บ้านเรือนของใช้ 2. ให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในการ ดูแลชุมชน	1. บำเพ็ญประโยชน์ วัด ชุมชน 2. การประกวดบ้านน่าอยู่ 3. จัดอบรม
1.3 ออกกำลังกาย	25% 45 ชั่วโมง	1.ให้ผู้เรียนมีสุขภาพกาย และใจห่างไกลยาเสพติด	1.ลานกีฬา ประกอบด้วยกีฬาพื้นบ้าน , กีฬาประเพณี ฟุตบอล ฯลฯ

กลุ่ม ประสบการณ์	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
1.4 อารมณ์ดี มี รอยยิ้ม	25% 45 ชั่วโมง	1. ให้ผู้เรียนมีความสุขภาค เข้มแข็ง 2. ให้ผู้เรียนมีมารยาททาง สังคม	1.ฝึกปฏิบัติธรรม 2. ค่ายผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง

4) หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่ม ประสบการณ์	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
1. เศรษฐกิจ พอเพียง 15% 180 ชั่วโมง	100	1.ให้ผู้เรียนได้เข้าใจเรื่อง แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจ พอเพียง 2. สามารถนำมาปรับใช้กับ ตนเองได้	1.เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนพูดคุย กับครูภูมิปัญญาในชุมชน 2.เรียนรู้จากการศึกษาจากตำรา เอกสาร อินเทอร์เน็ต 3. ฝึกปฏิบัติกับครูภูมิปัญญา
1.1 ทฤษฎี เศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชี ครัวเรือน	20 % 36 ชั่วโมง	1.ให้ผู้เรียนรู้ทฤษฎีเศรษฐกิจ พอเพียง 2.เรียนรู้หลักการทำ การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจ พอเพียง	1.เรียนรู้จากเอกสาร ตำรา ลงพื้นที่ เรียนรู้จากสถานที่จริงกับครูภูมิ ปัญญา 2. วาดแผนจากครูภูมิปัญญา
1.2 ฝึกการทำ เศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเอง การ ทำบัญชีครัวเรือน	70% 126 ชั่วโมง	1.ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แนว เกษตรแบบพอเพียงไปปรับ ใช้ในครอบครัว เพื่อสร้าง อาชีพ 2. ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ	1. ฝึกการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เพาะ เห็ด การทำน้ายาเอนกประสงค์ การ ทำบัญชีครัวเรือน 2. จัดอบรม
1.3 สรุปทบทวน	10 % 18 ชั่วโมง	1.ให้ผู้เรียนกับครูภูมิปัญญา ได้สรุปทบทวนจากการจัด กระบวนการเรียนรู้และหา	1. เวทีสรุปทบทวนการเรียนรู้ 2.กิจกรรมตลาดนัดการพึ่งตนเอง เพื่อให้ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มามีส่วนร่วมในการส่งเสริม

กลุ่ม ประสบการณ์	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
		แนวทางในการสร้างอาชีพ ให้กับผู้เรียน 2. นำเสนอผลการเรียนรู้สู่ ชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง	สนับสนุนการสร้างอาชีพให้กับกลุ่ม เด็กนอกระบบ

5) หลักสูตรประสบการณ์อาชีพ

กลุ่ม ประสบการณ์	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
1. ภูมิปัญญา อาชีพ 15% 180 ชั่วโมง	100	1.ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภูมิ ปัญญาอาชีพที่มีในชุมชน 2. สามารถนำมาปรับใช้กับ ตนเองได้	1.เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนพูดคุย กับครูภูมิปัญญาในชุมชน 2.เรียนรู้จากการศึกษาจากตำรา เอกสาร อินเทอร์เน็ต 3. ฝึกปฏิบัติกับครูภูมิปัญญา
1.1 ศึกษาข้อมูล ด้านอาชีพใน ชุมชน	20 % 36 ชั่วโมง	1.ให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษา เรียนรู้อาชีพต่างๆในชุมชน จากครูภูมิปัญญาแต่ละท่าน เพื่อตัดสินใจในการเลือก เรียนรู้อาชีพตามความสนใจ ของแต่ละคน	1.เรียนรู้จากเอกสาร ตำรา ลงพื้นที่ เรียนรู้จากสถานที่จริงกับครูภูมิ ปัญญา 2. รวบรวมจากครูภูมิปัญญา
1.2 ฝึกปฏิบัติการ เรียนรู้กับครูภูมิ ปัญญา	70% 126 ชั่วโมง	1.ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การ ทำงานจริงกับครูภูมิปัญญา 2. ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ	1. ฝึกทำงานกับครูภูมิปัญญา เช่น ตี เหล็ก จักรสาน งานไม้ แปรรูปอาหาร เป็นต้น 2. เรียนรู้กับครูภูมิปัญญาและเชิญ ผู้รู้จากภายนอกมาร่วมให้ความรู้ คำแนะนำเพิ่มเติม
1.3 สรุปบทเรียน	10 % 18 ชั่วโมง	1.ให้ผู้เรียนกับครูภูมิปัญญา ได้สรุปบทเรียนจากการจัด	1. เวทีสรุปบทเรียนการเรียนรู้

กลุ่ม ประสบการณ์	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
		กระบวนการเรียนรู้และหา แนวทางในการสร้างอาชีพ ให้กับผู้เรียน 2. นำเสนอผลการเรียนรู้สู่ ชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง	2.กิจกรรมตลาดนัดการพึ่งตนเอง เพื่อให้ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการสร้างอาชีพให้กับกลุ่ม เด็กนอกระบบ

4.3.3 สรุปแผนการสอนกลุ่มวิชาสามัญ

ทีมวิจัยได้ออกแบบแผนการสอนกลุ่มวิชาสามัญให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้บูรณาการในหลักสูตรต่าง ๆ ซึ่งคณะทำงานได้มีการร่วมคิดและออกแบบเพื่อให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้วิชาสามัญตามความเหมาะสม โดยได้มีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนในแต่ละรายวิชาที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังได้มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ ทีมวิจัยสามารถสรุปแผนการสอนกลุ่มวิชาสามัญ ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระได้ ดังนี้

1) หลักสูตรวิชาภาษาไทย

กลุ่มวิชาสามัญ	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
ภาษาไทย	100	1.ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การใช้ ภาษาไทยที่ถูกต้องเหมาะสม 2. สามารถนำมาปรับใช้กับ ตนเองได้	1.เรียนรู้จากครูอาสาที่มาช่วยสอน โดยการฝึกการอ่าน การเขียนให้ สามารถจับประเด็นและสื่อสารได้ อย่างถูกต้อง 2.เรียนรู้จากการศึกษาจากตำรา เอกสาร อินเทอร์เน็ต 3. ฝึกปฏิบัติกับครูภูมิปัญญา เช่น การเข้าร่วมเวทีพูดคุยกับชุมชนใน โอกาสต่าง ๆ จัดกิจกรรมการบอก

กลุ่มวิชาสามัญ	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
			เล่าสื่อสารกระบวนการเรียนรู้ การเขียนบทความ การเขียนสรุปการเรียนรู้ เป็นต้น

2) หลักสูตรวิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

กลุ่มวิชาสามัญ	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร	20 % 36 ชั่วโมง	1.ให้ผู้เรียนมีโอกาสนำภาษาอังกฤษใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้สามารถสื่อสารและเข้าใจการใช้ภาษา รวมถึงสามารถศึกษาข้อมูลเพื่อเป็นความรู้การใช้ชีวิตประจำวันได้	1.เรียนรู้จากครูอาสาทั้งที่เป็นครูภูมิปัญญาในชุมชนและอาสาสมัครจากต่างประเทศที่มาช่วยสอนโดยการฝึกการอ่าน การเขียนให้สามารถจับประเด็นและสื่อสารได้อย่างถูกต้อง 2.เรียนรู้จากการศึกษาจากตำรา เอกสาร อินเทอร์เน็ต 3. ฝึกปฏิบัติกับครูภูมิปัญญา เช่น การเข้าร่วมเวทีพูดคุยกับชุมชนในโอกาสต่าง ๆ จัดกิจกรรมการบอกเล่าสื่อสารกระบวนการเรียนรู้ การเขียนบทความ การเขียนสรุปการเรียนรู้ เป็นต้น

3) หลักสูตรวิชาคณิตศาสตร์เพื่อการคำนวณ

กลุ่มวิชาสามัญ	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
วิชาคณิตศาสตร์เพื่อการคำนวณ	20 % 36 ชั่วโมง	1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะในการคำนวณมาประกอบอาชีพในการทำงานและในชีวิตประจำวันได้	1.เรียนรู้จากครูอาสาทั้งที่เป็นครูภูมิปัญญาในชุมชนและอาสาสมัครจากภายนอกที่มาช่วยสอนโดยการฝึกการคำนวณ คำนวณวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของกลุ่มเด็กเยาวชน ที่มาร่วมเรียนรู้ เช่นการ

กลุ่มวิชาสามัญ	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
			คำนวณเปอร์เซ็นต์น้ำยางสด การคำนวณปริมาณปุ๋ยที่ใช้การเกษตร การก่อสร้างหรือการทำเครื่องมืออย่างง่าย 2. เรียนรู้จากการศึกษาจากตำรา เอกสาร อินเทอร์เน็ต 3. ฝึกปฏิบัติกับครูภูมิปัญญา โดยการซ่อมแซมโบราณสถานในพื้นที่โบราณเวียงสระโดยให้กลุ่มเยาวชนเป็นผู้ออกแบบศึกษาข้อมูลและดำเนินงาน โดยที่ครูภูมิปัญญาทำหน้าที่ในการเติมเต็มให้กับกลุ่มเยาวชน การนำผลิตภัณฑ์ของชุมชนมาพัฒนาต่อยอดจำหน่ายสร้างเป็นรายได้

สรุปบทเรียนการเรียนรู้

กลุ่มวิชาสามัญ	น้ำหนัก	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรมโครงการ
สรุปบทเรียนการเรียนรู้	10 % 18 ชั่วโมง	1. ให้ผู้เรียนกับครูภูมิปัญญาได้สรุปบทเรียนจากการจัดกระบวนการเรียนรู้และหาแนวทางในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนต่อไป 2. นำเสนอผลการเรียนรู้สู่ชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง	1. เวทีสรุปบทเรียนการเรียนรู้

4.4 สรุปกระบวนการจัดการเรียนรู้

สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

ทีมวิจัยได้สรุปกระบวนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ ตั้งแต่กระบวนการแรกในการจัดการเรียนรู้จนกระทั่งการสรุปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นของผู้เรียน ซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

4.4.1 กระบวนการจัดการเรียนรู้

สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

กระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ ทีมวิจัยและคณะทำงานได้ร่วมสรุปกระบวนการได้ ดังนี้

กระบวนการเตรียมความพร้อม

กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระที่มีความสนใจเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้จะต้องมีการสมัครเข้าร่วมโครงการและคณะทำงานจะต้องร่วมพูดคุยทำความเข้าใจกับกลุ่มเด็กเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งทุกคนจะต้องมีการเตรียมความพร้อมตนเองเบื้องต้น ทั้งด้านร่างกายและใจเพื่อให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ร่วมกันตลอดโครงการ ซึ่งคณะทำงานจะมีการสัมภาษณ์เด็กเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมเป็นรายบุคคลเพื่อร่วมกันประเมินความพร้อมและความตั้งใจของเด็กและเยาวชนที่จะเข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้คณะทำงานต้องมีการพูดคุยกับกลุ่มผู้ปกครองเพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างการมีส่วนร่วมให้ผู้ปกครองได้เข้ามาช่วยดูแลสนับสนุนและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนด้วย

กระบวนการเตรียมการจัดการเรียนรู้ผ่านทักษะการเรียนรู้หลัก

ทีมวิจัยและคณะทำงานได้ร่วมออกแบบการจัดการเรียนรู้ผ่านทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญและมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของเด็กเยาวชนในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นการเตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพให้เด็กเยาวชนแต่ละคนได้เรียนรู้ตามเป้าหมายของผู้เรียนตลอดการดำเนินโครงการ ทักษะที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระคือ

1) ทักษะพื้นฐาน เน้นฝึกทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ เพื่อเป็นการปูพื้นฐานทักษะที่จำเป็นเบื้องต้นให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อนำความรู้นี้ไปใช้ในการเรียนรู้เรื่องอื่นๆ ต่อไปได้

2) ทักษะชีวิต เน้นจัดการเรียนรู้ให้เด็กเยาวชนรู้จักตนเอง มีความรับผิดชอบ พัฒนาตนเอง ให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความภาคภูมิใจในตนเอง สามารถดูแลตนเอง ครอบครัว รวมถึงรู้จักชุมชนมีความรักชุมชนและช่วยเหลืองานในชุมชนได้

3) ทักษะอาชีพ การพึ่งตน เน้นส่งเสริมให้เด็กเยาวชนนอกระบบสามารถนำความรู้มาพัฒนาต่อยอดให้กับตนเองโดยการพึ่งตนเองและพัฒนาตนเองให้มีอาชีพ สร้างรายได้ สามารถอยู่ในชุมชนได้อย่างมีศักดิ์ศรีและเป็นที่ยอมรับของชุมชน

กระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาต่อยอดความรู้และสร้างการเปลี่ยนแปลง

ทีมวิจัยและคณะทำงานได้ร่วมกันออกแบบ ทดลองปฏิบัติการเรียนรู้ และนำบทเรียนที่เกิดขึ้นจากการจัดกระบวนการเรียนรู้มาพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ ซึ่งสามารถสรุปกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมได้ดังนี้

1) กระบวนการเรียนรู้เพื่อรู้จักตนเอง

การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เด็กเยาวชนได้รู้จักตนเอง รู้ว่าตนเองคือใคร ชอบอะไร ถนัดอะไร มีความสนใจเรื่องอะไรเป็นพิเศษ และอยากจะทำอะไรต่อไปในอนาคตตามความใฝ่ฝันของตนเอง ซึ่งกระบวนการนี้จะเน้นให้เด็กเยาวชนได้มีโอกาสทบทวนตนเอง รู้จักตนเอง สามารถกำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเองได้ หลังจากนั้นจะจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ทุกคนได้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่ามีศักดิ์ศรี และสนับสนุนให้แต่ละคนได้นำศักยภาพที่ตนเองมีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองและชุมชน ซึ่งในกระบวนการนี้จะเน้นการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบและเข้าใจความสนใจ ความถนัด ความใฝ่ฝันของเด็กเยาวชนแต่ละคน นำสู่การออกแบบกระบวนการสนับสนุนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับแต่ละคนต่อไป ในกระบวนการนี้จะทำให้พบเป้าหมายและความสนใจของเด็กเยาวชนแต่ละคนที่ชัดเจน ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ของแต่ละคนได้

2) กระบวนการค้นหาความรู้

การค้นหาความรู้ของเด็กเยาวชนที่เรียนรู้ในแต่ละเรื่อง ทีมวิจัยและคณะทำงานจะสนับสนุนให้เด็กเยาวชนทุกคนได้ศึกษาค้นหาความรู้ตามที่ตนเองสนใจตามเป้าหมายที่แต่ละคนได้กำหนดไว้ ซึ่งจะเรียนรู้ผ่านหลักสูตรประสบการณ์และหลักสูตรสามัญ ในกระบวนการนี้ผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน การคิดคำนวณ การวิเคราะห์ การสื่อสาร และทักษะความรู้อื่นๆที่ผู้เรียนแต่ละคนมีความสนใจเฉพาะเรื่อง สำหรับกระบวนการค้นหาความรู้นั้น ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา และครูในระบบที่มีความรู้ความสามารถจะช่วยถ่ายทอดและจัดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มเติมให้กับผู้เรียนแต่ละคน ในกระบวนการค้นหาความรู้กับผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้ว่า จะเรียนรู้เรื่อง

อะไร จะเรียนรู้ด้วยตนเองหรือเรียนรู้กับกลุ่มเพื่อนในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ตามความเหมาะสมตามที่ผู้เรียนได้ออกแบบไว้

3) กระบวนการนำความรู้มาปรับใช้กับตนเอง

หลังจากผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ตามแผนที่ได้กำหนดไว้แล้ว ทุกครั้งจะต้องมีการสรุปความรู้ที่เกิดขึ้นทั้งเนื้อหาสาระที่ได้เรียนรู้ สิ่งที่ตนเองจะนำไปปรับใช้กับตนเองในอนาคต ซึ่งหลังจากการเรียนรู้ตามแผนชุดประสบการณ์ต่าง ๆ ผู้เรียนที่มีความสนใจเฉพาะด้านซึ่งได้ลงไปเรียนรู้กับครูภูมิปัญญาผ่านการปฏิบัติจริง จะต้องคิดออกแบบต่อไปว่าตนเองจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับใช้จริงในชีวิตและครอบครัวได้อย่างไรบ้าง เช่น การเรียนรู้เรื่องสุขภาพและการแพทย์แผนไทย ผู้เรียนสามารถนำมาปรับใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัวได้ เรียนรู้เรื่องการทำเกษตร ผู้เรียนสามารถนำมาปรับใช้ในการทำแปลงเกษตรที่บ้านได้ เป็นต้น กระบวนการนำความรู้มาปรับใช้นั้น เน้นให้ผู้เรียนแต่ละคนได้มีโอกาสนำความรู้ไปปรับใช้ได้จริงกับตนเอง ครอบครัว เพื่อน และชุมชน เพื่อให้การเรียนรู้นั้นมีคุณภาพและเกิดประโยชน์กับผู้เรียนอย่างแท้จริง

4) กระบวนการฝึกทักษะเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ

กระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงไปเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพตามความสนใจของผู้เรียน โดยมีการเรียนรู้กับผู้รู้จริงในเรื่องที่ผู้เรียนสนใจ เป็นการฝึกทักษะเฉพาะให้ผู้เรียนที่มีความสนใจแต่ละด้านได้เรียนรู้ที่ลงลึกมากขึ้น เพื่อจะนำความรู้ที่นั่นมาพัฒนาต่อยอดเป็นอาชีพหรือเป็นเรื่องใหม่ที่เป็นประโยชน์ กระบวนการฝึกทักษะเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพนั้น จะเน้นให้ผู้เรียนทุกคนค้นหาอาชีพที่ตนเองสนใจอยากจะทำจริง แล้วให้แต่ละคนได้มีโอกาสเรียนรู้กับผู้รู้ในแต่ละวิชาชีพที่ตนเองสนใจ โดยผู้เรียนสามารถออกแบบการเรียนรู้ร่วมกับครูผู้สอนแต่ละท่านได้โดยอิสระ เพื่อนัดหมายกับกลุ่มผู้รู้และกำหนดช่วงเวลาในการเรียนรู้ได้ เพื่อให้การเรียนรู้ตรงกับ ความสนใจของผู้เรียน

5) กระบวนการพัฒนาต่อยอดความรู้

การพัฒนาต่อยอดความรู้ของผู้เรียนแต่ละคนนั้น เน้นให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ค้นหาเป้าหมายในการเรียนของตนเองให้ชัดว่าตนเองอยากจะเรียนรู้เพื่ออะไร แล้วหลังจากเรียนเรื่องนั้นแล้วผู้เรียนคิดจะทำอะไรต่อ เพื่อให้แต่ละคนได้มุ่งเน้นการเรียนรู้ของตนเองไปสู่การพัฒนาต่อยอดความรู้ได้โดยไม่ต้องเสียเวลา เช่น บางคนอยากจะเรียนรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดความรู้ไปสู่การประกอบอาชีพก็สามารถเรียนรู้กับกลุ่มครูเฉพาะทางเพื่อจะนำไปสู่การประกอบอาชีพตามความสนใจได้ สำหรับบางคนอยากจะพัฒนาต่อยอดความรู้เพื่อให้ตนเองได้มีการรับรองวุฒิการศึกษาเพื่อจะนำไปสู่การศึกษาต่อหรือเพื่อนำไปใช้ในการสมัครงานประกอบอาชีพต่อไปก็จะพัฒนาต่อยอดความรู้

ของตนเองไปสู่การพัฒนาทักษะความสามารถเพื่อให้ตนเองผ่านเกณฑ์การประเมินและรับรองวุฒิการศึกษาที่ตนเองต้องการได้ ในการพัฒนาต่อยอดความรู้นั้นจะเน้นเป้าหมายของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนสามารถออกแบบการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ตนเองมุ่งหวังไว้ได้ โดยคณะครูผู้สอนจะช่วยเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำเติมเต็มทักษะความรู้เฉพาะด้านตามความเหมาะสมให้กับผู้เรียนแต่ละคน

การเรียนรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดความรู้ ที่มิวิจัยพบว่าผู้เรียนมีการพัฒนาต่อยอดความรู้ใน 3 กลุ่มหลักคือ

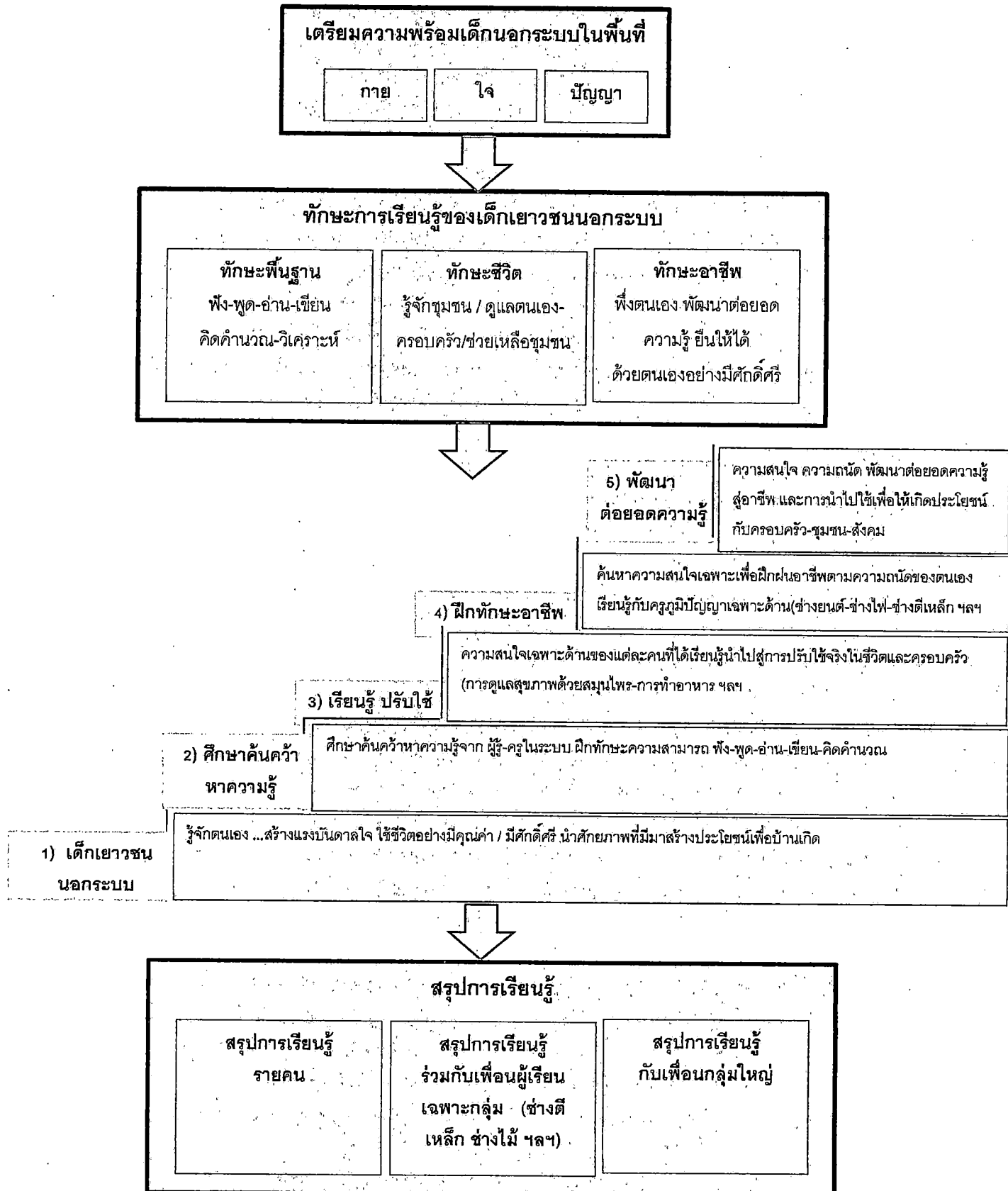
(1) กลุ่มผู้เรียนสนใจเรียนต่อเพื่อขอรับรองวุฒิการศึกษา โดยจะนำวุฒิการศึกษานั้นมาใช้ในการสมัครเข้าทำงานในบริษัทต่าง ๆ รวมถึงการเรียนรู้เพื่อนำวุฒิการศึกษาไปใช้ในการเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งผู้เรียนกลุ่มนี้จะมีการเข้าเรียนต่อในระดับอาชีวศึกษา สถาบันการอาชีวศึกษา สถานประกอบการ (กศน.) และมหาวิทยาลัยในพื้นที่

(2) กลุ่มผู้เรียนสนใจเรียนต่อเพื่อขอรับรองวุฒิการศึกษา แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่าจะนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับการรับรองแล้วนั้นไปทำอะไรต่อ กลุ่มนี้ยังเป็นกลุ่มที่อยู่ระหว่างการตัดสินใจว่าจะเรียนต่อ หรือพัฒนาอาชีพของตนเอง ซึ่งจะต้องมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ต่อเพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบแนวทางของตนเองที่ชัดเจนมากขึ้น

(3) กลุ่มผู้เรียนสนใจเรียนเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพแต่ไม่ขอรับวุฒิการศึกษา โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเยาวชนที่สนใจงานช่างและงานในฐานการเกษตร เช่น ช่างยนต์ ช่างซ่อมรถมอเตอร์ไซด์ ช่างไฟฟ้า ช่างตีเหล็ก เกษตรกร เป็นต้น ผู้เรียนกลุ่มนี้จะเรียนรู้กับผู้รู้เฉพาะทางเพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้พัฒนาเป็นอาชีพและสนใจจะเป็นผู้ประกอบการเล็ก ๆ เช่น เปิดร้านซ่อมรถมอเตอร์ไซด์ ขุดบ่อเลี้ยงปลา เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปคือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระนั้น จะเน้นให้กลุ่มเด็กเยาวชนได้ค้นหาเป้าหมายชีวิตของตนเองแต่ละคนให้ชัดว่าแต่ละคนมีความมุ่งหวังอะไรในชีวิต จากนั้นจึงร่วมออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับแต่ละคนเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้มีโอกาสเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะความรู้ที่ตนเองมีความสนใจเฉพาะด้าน แล้วนำความรู้มาพัฒนาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม สามารถนำความรู้ที่ตนเองสนใจมาพัฒนาต่อยอดความรู้เป็นอาชีพตามเป้าหมายที่ตนเองกำหนดไว้ได้ ซึ่งการที่กลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบได้ค้นพบตนเอง สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเอง มีอาชีพสร้างรายได้ดูแลพึ่งตนเองได้และมีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชนจะทำให้กลุ่มเด็กเกิดความภาคภูมิใจและเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนต่อไปได้อย่างดี

แผนผังภาพสรุปรูปแบบและการจัดกระบวนการเรียนรู้
สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

4.4.2 สรุปกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแผนเรียนรู้ชุดประสบการณ์

กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

การดำเนินงานเพื่อค้นหารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ ทำให้ทีมวิจัยร่วมกับครูภูมิปัญญา ที่ปรึกษาสามารถพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้โดยมีรูปแบบการจัดดังนี้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบที่เข้าร่วมกระบวนการ ทีมวิจัยได้ทดลองจัดการเรียนรู้โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในอำเภอเวียงสระที่มีความน่าสนใจและสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งทีมวิจัยได้มีการประสานขอความร่วมมือและทำความเข้าใจกับผู้ครูภูมิปัญญาและผู้ที่ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ในแต่ละพื้นที่เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันจากนั้นจึงเปิดโอกาสให้กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสามารถเข้าไปร่วมเรียนรู้กับศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชนได้ตามความสนใจ ซึ่งแต่ละศูนย์การเรียนรู้จะมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนแต่ละคน จากการศึกษาวิจัยทำให้พบกระบวนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์ซึ่งได้จากการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนได้ดังนี้

1) ศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ

การจัดการเรียนรู้มีความมุ่งหวังเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่สนใจได้เรียนรู้รากเหง้า วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์ของเมืองเวียงสระที่ยังคงมีการบันทึกร่องรอยทางประวัติศาสตร์จากอดีตถึงปัจจุบัน รวมถึงการส่งเสริมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นลูกหลานในชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งดีที่มีอยู่ในอดีต และร่วมกันบอกเล่าประวัติศาสตร์ของชุมชนให้ผู้สนใจได้เรียนรู้

กระบวนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ ได้มีการออกแบบร่วมกันระหว่างกลุ่มครูภูมิปัญญา กลุ่มเยาวชนสืบสานประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระ ซึ่งได้นำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการสืบค้นประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระ เมื่อปี 2550 ผลจากการดำเนินงานทำให้กลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญาเกิดการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระ กระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนและผู้สนใจทั้งในชุมชนและนอกชุมชนมาจนปัจจุบัน โดยกลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญามีการพัฒนาออกแบบการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจตามความสนใจ ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

เรียนรู้จากการบรรยาย การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระเริ่มต้นจากการเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของเมืองเวียงสระในยุคต่าง ๆ ความสำคัญของเมืองเวียงสระเพื่อให้ผู้ที่มาเรียนรู้

ได้เข้าใจความเป็นมาและความสำคัญของเมืองเวียงสระ จากคำบอกเล่าของครูภูมิปัญญาและแกนนำเยาวชน

เรียนรู้จากการชมนิทรรศการ ภายในศูนย์การเรียนรู้มีการจัดนิทรรศการรวบรวมเรื่องราวประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ขึ้นสำคัญๆ เพื่อให้ผู้ที่มาเรียนรู้สามารถศึกษาข้อมูลรายละเอียดของสถานที่และโบราณสถาน โบราณวัตถุแต่ละชิ้นก่อนการลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้ยังสถานที่จริงในชุมชน

เรียนรู้จากการลงพื้นที่ปฏิบัติจริง การลงพื้นที่เรียนรู้สถานที่จริงกับครูภูมิปัญญาการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานที่จริงและมีครูภูมิปัญญาช่วยอธิบายรายละเอียดความสำคัญของโบราณสถานโบราณวัตถุแต่ขึ้นทำให้ผู้ที่มาเรียนรู้เกิดความรัก ห่วงแหนอยากมีส่วนร่วมในการดูแลรักษามรดกอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้ส่งมอบมา ผลจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ทำให้ผู้ที่มาเรียนรู้เกิดความสนใจอยากกลับไปศึกษาเรียนรู้บ้านเกิดของตนเอง เพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมกันดูแลรักษาและสืบทอดมรดกทางศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้มอบไว้ให้

2) ศูนย์เรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมโนราห์ บ้านคลองเสียว

การจัดการเรียนรู้มีความมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับทราบข้อมูลความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่ในชุมชน ส่งเสริมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนและสามารถร่วมอนุรักษ์สืบทอดศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

กระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการในการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาโนราห์ในศูนย์การเรียนรู้ได้มีการออกแบบร่วมกันระหว่างกลุ่มครูภูมิปัญญา กลุ่มเยาวชนสถานศิลปถิ่นเมืองเวียงซึ่งได้นำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษาแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาโนราห์คลองเสียว เมื่อปี 2555 ผลจากการดำเนินงานทำให้กลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญาเกิดการพัฒนาลักษณะการสืบทอดภูมิปัญญาโนราห์ที่ได้มีการใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนมาจนปัจจุบัน โดยกลุ่มเยาวชนและครูภูมิปัญญามีการพัฒนาออกแบบการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนและผู้สนใจตามความสนใจ ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของมโนราห์ เพื่อให้กลุ่มเยาวชนได้มีความรู้ความเข้าใจประวัติความเป็นมาของมโนราห์ที่ได้รับการบอกเล่าต่อ ๆ กันมาทั้งที่เป็นตำนานและความเป็นมาของมโนราห์ในชุมชนบ้านคลองเสียวที่มีการถ่ายทอดมาจนถึงรุ่นปัจจุบัน

เรียนรู้องค์ประกอบการแสดงมโนราห์ เพื่อให้กลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้องค์ประกอบของมโนราห์ เนื่องจากปัจจุบันพบว่าคนที่มาเรียนรู้เรื่องมโนราห์ส่วนใหญ่มาเรียนเพื่อให้รำเป็นและนำไปเพื่อแสดง โดยที่ผู้รำหลายคนไม่ได้มีความเข้าใจและซึมซับวิถีความเป็นมโนราห์ที่แท้ ไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของการแสดงมโนราห์ การจัดการเรียนการสอนนี้จึงเน้นให้เด็ก ๆ เรียนรู้วามโนราห์มีองค์ประกอบอะไรบ้างและมีความสำคัญอย่างไร เรียนรู้ความเชื่อและวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ของมโนราห์ โดยครูภูมิปัญญาจะสอนให้เด็กได้เห็นคุณค่าและเกิดศรัทธาที่จะสืบทอดภูมิปัญญามโนราห์ต่อไป

เรียนรู้การเตรียมความพร้อมทางร่างกาย การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนด้วยการดัดตัว เพื่อให้ผู้รำได้มีสรีระที่เหมาะสมและสวยงามในการรำ เนื่องจากการดัดตัวมีท่าที่ใช้ในการดัดตัวหลายท่าทั้งที่สามารถทำได้ด้วยตัวเองและต้องอาศัยเพื่อนในการช่วย การดัดตัวสามารถเตรียมความพร้อมได้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และเป็นท่าที่ต้องใช้ความอดทน ความแข็งแรงของร่างกาย และใช้สมาธิในการเรียน เมื่อร่างกายเด็ก ๆ มีความพร้อมจึงจะมีการสอนท่ารำให้กับผู้เรียน

เรียนรู้ทำนองดนตรี การเรียนรู้ทำนองดนตรีมโนราห์โดยครูภูมิปัญญาสอนให้เด็ก ๆ เริ่มจากฟังทำนองทับ ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีเพียงอย่างเดียวมาตีแล้วให้ผู้เรียนฟังจังหวะ บ๊ีบ บ๊ีบ บ๊ีบ เทิง โดยจะมีการฝึกฟังจนกว่าจะจำจังหวะได้ เมื่อฟังจนสามารถจับจังหวะได้แล้ว ก็จะเริ่มใส่ท่ารำเข้าไปในจังหวะ

เรียนรู้ท่ารำมโนราห์ การเรียนรู้ท่ารำมโนราห์ของกลุ่มเยาวชนเกิดขึ้นเมื่อครูภูมิปัญญาเห็นว่าผู้เรียนสามารถฟังทำนองได้จึงจะมีการสอนรำ โดยการสอนท่ารำให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นการสอนตามแนวที่มีการสืบทอดต่อ ๆ กันมาคือ เริ่มจากท่ารำพื้นฐาน คือ ท่ารำบทครูสอน ท่ารำบทสอนรำ และท่าลีบสอง โดยครูภูมิปัญญาจะช่วยจัดท่ารำและการสอนการรำให้เข้าจังหวะ ทั้งการตั้งวง การจับมือ จับนิ้ว บางครั้งครูภูมิปัญญาจะรำให้ดูและผู้เรียนก็จะฝึกทำตาม เมื่อผู้เรียนมีทักษะในการรำท่าพื้นฐานจึงจะสามารถพัฒนาการรำเป็นแบบผสมท่าเพื่อเพิ่มความสวยงามในการรำมโนราห์ ซึ่งความสวยงามของการรำแบบผสมท่าขึ้นอยู่กับทักษะความสามารถในการออกแบบผสมท่าของแต่ละบุคคล

เรียนรู้การฝึกร้องบทกลอนมโนราห์ การฝึกร้องกลอนมโนราห์เริ่มจากการออกเสียง การว่าบทพื้นฐานเช่นเดียวกับการฝึกรำคือการฝึกว่าบทให้ครู บทครูสอน บทสอนรำ เมื่อผู้เรียนสามารถว่าบทพื้นฐานได้แล้วจึงมีการรำประกอบดนตรี และฝึกอย่างสม่ำเสมอจนมีความชำนาญและสามารถจำได้ทั้งทำนอง บาทร้องและ ท่ารำ ครูภูมิปัญญาจะทำหน้าที่ในการสนับสนุนให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทักษะไหวพริบ จากการว่าบทพื้นฐานพัฒนาเป็นการทำบท (การทำบทเป็นศิลปะสุดยอดของโนราคือเป็นการวัดความสามารถในการตีความหมายของบทร้องเป็นท่ารำ ให้คำร้องและท่ารำสัมพันธ์กัน

ต้องทำให้หลากหลายและครบถ้วนตามคำร้องทุกถ้อยคำต้องขับทรงและตีทำรำให้ประสมกลมกลืนกับจังหวะและลีลาของดนตรี) ซึ่งครูภูมิปัญญาจะทำให้ดูและผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับการแสดงแต่ละครั้ง

เรียนรู้การพัฒนาภาวะภายใน นอกจากการฝึกทักษะให้เด็กสามารถร้องและรำโนราห์ได้แล้ว ในเรื่องของภาวะภายใน เช่น ด้านจิตใจ การสร้างสำนึกความเป็นลูกหลานมโนราห์ และการส่งเสริมตามความถนัดของผู้เรียนโดยครูภูมิปัญญาได้เพิ่มเติมการเรียนรู้เรื่องนี้ให้กับผู้เรียน โดยจะสังเกตจนกระทั่งรู้ว่าเด็กคนไหนชอบอะไร ก็จะฝึกพัฒนาทักษะเพิ่มเติม โดยไม่ได้มีการบังคับ แต่เกิดจากศรัทธาที่เด็ก ๆ ได้เรียนรู้จากครูภูมิปัญญาแต่ละท่าน

เรียนรู้จากการบอกเล่าด้วยวาจา โดยครูภูมิปัญญาเป็นฝ่ายบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่เด็ก ๆ โดยครูภูมิปัญญาจะเตรียมเนื้อหาที่จะบอกเล่า เช่น เรื่องเล่า ความเชื่อความศักดิ์สิทธิ์ การสาธิตการรำโดยครูภูมิปัญญา การแสดงหรือรำพร้อมกันระหว่างครูและศิษย์ พร้อมการบอกหรืออธิบายเพื่อให้ผู้เรียนดูซึ่งจะทำให้เข้าใจวิธีการ ขั้นตอน และสามารถปฏิบัติได้จริง

เรียนรู้การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง โดยการสอนในสถานการณ์ที่เป็นจริง เช่น การไปแสดงในสถานที่ต่างๆ ร่วมกับครูภูมิปัญญา โดยครูภูมิปัญญาเป็นผู้คอยแนะนำและแก้ไขเพื่อให้เด็ก ๆ สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องและสั่งสมประสบการณ์ไปที่ละเอียดละออนจนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ส่วนใหญ่เน้นที่ทักษะการแสดง

เรียนรู้จากสื่อ การถ่ายทอดโดยจัดในรูปของแหล่งเรียนรู้ คือการพัฒนาพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้มโนราห์สถานศิลปถิ่นเมืองเวียง โดยจัดเป็นแหล่งการเรียนรู้ มีนิทรรศการ เอกสาร ที่เปิดกว้างสำหรับทุกคนเข้าไปศึกษาหาความรู้ได้ตลอดเวลา การบันทึกองค์ความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและในรูปของสื่ออื่น ๆ เช่น วีดิทัศน์ สื่อออนไลน์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังต้องสอนให้เด็ก ๆ ได้มีการศึกษาหาความรู้จากสื่ออื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อมาร่วมแลกเปลี่ยนกับครูภูมิปัญญา ซึ่งจะ让孩子มีความสนใจ เกิดความภูมิใจที่ได้รำโนราห์เพราะว่าน้อยคนที่จะรำโนราห์ได้ เมื่อไปรำที่ไหนเขาก็จะได้มีความภูมิใจ มีรายได้และที่สำคัญได้มีการสืบทอดภูมิปัญญามโนราห์ด้วย

3) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการตีเหล็ก บ้านหนองโสน

การจัดการเรียนรู้มีความมุ่งหวัง เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาการตีเหล็กที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ สำหรับเด็กและเยาวชนที่สนใจสามารถพัฒนาต่อยอดความรู้เป็นอาชีพได้ และมีการสืบสานภูมิปัญญาด้านการตีเหล็กให้คงอยู่คู่ชุมชนต่อไป

กระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาการตีเหล็กในชุมชนเมืองเวียงสระมี 2 แบบคือ

(1) การสอนแบบเดิม กระบวนการเรียนการสอนการสืบทอดภูมิปัญญาการตีเหล็กแบบดั้งเดิมที่ผ่านมายังเป็นการสืบทอดผ่านกลุ่มลูกหลาน เนื่องจากการตีเหล็กแบบดั้งเดิมต้องผ่านกระบวนการทำด้วยมือทุกขั้นตอน ต้องใช้กำลังและเวลามาก คนที่จะสามารถเรียนรู้ได้ต้องมีความพยายาม อดทน และตั้งใจจริงและต้องมีวิถีปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขตามความเชื่อของครูหมอเหล็กที่ผ่านมามีคนมาเรียนหลายคนแต่ส่วนใหญ่เรียนไม่สำเร็จ

(2) การสอนแบบประยุกต์ กระบวนการเรียนการสอนการสืบทอดภูมิปัญญาการตีเหล็กที่มีการประยุกต์ใช้เครื่องมือสมัยใหม่เข้ามาช่วย เช่น เครื่องขัด หินเจีย เครื่องตัดเหล็ก เป็นต้น ที่ผ่านมามีการสอนให้กับกลุ่มคนที่สนใจมาเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ต้องมีความพยายาม อดทน และตั้งใจจริงและต้องมีวิถีปฏิบัติที่ถูกต้อง ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และประยุกต์เพื่อประกอบอาชีพได้

กระบวนการจัดการเรียนรู้มีลำดับดังนี้

เรียนรู้เรื่องความเชื่อความศรัทธาจากการบูชาครู การเรียนรู้เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาตีเหล็กเริ่มจากพิธีกรรมการถือปฏิบัติเคารพครู การเรียนรู้ความเชื่อ ความศรัทธา ข้อห้าม และวิถีปฏิบัติของคนตีเหล็ก เช่น การตั้งหิ้งซึ่งถือเป็นการบูชาและทำความเคารพบรรพบุรุษ ครูภูมิปัญญาผู้สอนได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษในการตั้งหิ้งบูชาครู นอกจากนี้ยังมีการไหว้พระ บูชาครูทุกวันพระ (วันพระห้ามตีเหล็ก) นอกจากนี้ภูมิปัญญาการตีเหล็กยังมีความเชื่อความศรัทธาที่ถ่ายทอดมา คือ การดูแลรักษาคนป่วย ปัจจุบันชาวบ้านยังมีความเชื่อในการรักษาโรคด้วยครูหมอเหล็ก เช่น อาการปวดหัว ครูภูมิปัญญาจะใช้น้ำจากรางเหล็กพรมหัวซึ่งจะทำให้หายปวดหัว คนที่มีความเชื่อก็คจะมาตั้งหิ้งบูชาโดยมีครูภูมิปัญญาทำหน้าที่ในการปฏิบัติพิธีกรรมให้

เรียนรู้เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับตีเหล็ก การเรียนรู้เครื่องมือสำหรับการตีเหล็ก มีความจำเป็นเนื่องจากเมื่อเข้าสู่กระบวนการตีเหล็ก ผู้เรียนจะต้องมีทักษะ ความรู้ในการใช้เครื่องมือแต่ละชิ้นเพื่อความสะดวกรวดเร็วและสามารถนำเครื่องมือที่เหมาะสมมาใช้ในการทำงานได้

เรียนรู้ขั้นตอนการตีเหล็ก การเรียนรู้ขั้นตอนการตีเหล็กผู้เรียนจะต้องเรียนรู้กับครูภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบเป็นชิ้นงาน เพราะผู้เรียนต้องเรียนรู้รายละเอียดในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเผาเหล็ก การตีเหล็ก การล้างเหล็ก การประกอบชิ้นงาน ซึ่งต้องใช้ความตั้งใจในการเรียนรู้แต่ละขั้นตอน

4) ศูนย์เรียนรู้ด้านสุขภาพสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย

การจัดการเรียนรู้มีความมุ่งหวังเพื่อ ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่สนใจสามารถเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย สามารถนำความรู้มาใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัว สำหรับเด็กเยาวชนที่สนใจสามารถพัฒนาต่อยอดความรู้เป็นอาชีพได้

กระบวนการจัดการเรียนรู้

กระบวนการเรียนการสอนเรื่องสุขภาพสมุนไพรในชุมชนนั้น ครูภูมิปัญญาจะมีการพูดคุยทำความเข้าใจกับคนที่มาเรียนรู้แต่ละคนเพื่อทำความเข้าใจเรื่องวัตถุประสงค์ในการมาเรียนรู้และสามารถจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ที่ผ่านมามีการจัดการเรียนการสอน 2 รูปแบบ คือ

(1) การเรียนเพื่อต้องการประกอบอาชีพแพทย์แผนไทย กลุ่มนี้จะมีการจัดการเรียนการสอนแบบเข้มข้น ต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาเรื่องสมุนไพรแต่ละชนิด มีสรรพคุณอย่างไร ใช้ส่วนใดในการรักษา การปรุงยาอย่างไร การเก็บรักษา การตรวจวิเคราะห์อาการผู้ป่วย เป็นต้น หลังจากเรียนจบผู้เรียนกลุ่มนี้ต้องนำความรู้ไปสอบเพื่อขอรับใบประกอบโรค จึงจะสามารถรักษาผู้ป่วยได้

(2) การเรียนเพื่อต้องการรักษาสุขภาพของตนเองหรือคนใกล้ชิด การเรียนแบบนี้ใช้ระยะเวลาในการเรียนเฉพาะทางตามที่ผู้เรียนสนใจ เช่น เป็นโรคเบาหวาน ผู้เรียนสามารถมาเรียนเรื่องสมุนไพรที่ช่วยลดน้ำตาลในเลือด ทำชาลดเบาหวาน การเลือกรับประทานอาหารหรือวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับคนเป็นโรคเบาหวาน หรือบางคนต้องการลดน้ำหนัก ก็จะมีชาสมุนไพรที่ช่วยเรื่องการลดน้ำหนักโดยไม่กระทบกับสุขภาพ เป็นต้น

เรียนรู้จากการพูดคุยสัมภาษณ์ระหว่างครูและศิษย์ ครูภูมิปัญญาผู้สอนจะมีการสัมภาษณ์ความตั้งใจในการเรียนรู้ว่าผู้เรียนต้องการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้กับตนเองหรือต้องการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การประกอบวิชาชีพในอนาคต เพื่อจะได้ออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมและตรงกับเป้าหมายที่แต่ละคนได้กำหนดไว้

เรียนรู้จากการตรวจสุขภาพของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้เรื่องสุขภาพนั้นครูภูมิปัญญาผู้สอนจะทำหน้าที่ตรวจสุขภาพของผู้เรียนแต่ละคนว่ามีใครไม่สบายหรือมีความพร่องในเรื่องอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เพื่อออกแบบให้ผู้เรียนได้มีการเรียนรู้เพื่อดูแลรักษาสุขภาพของตนเองจากความพร่องที่ตนเองมีอยู่ ซึ่งหลังจากจบการเรียนรู้แล้วจะต้องมีสุขภาพที่ดีขึ้น

เรียนรู้จากการศึกษาข้อมูลตำราการแพทย์แผนไทย ครูภูมิปัญญาจะแนะนำให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ทราบว่าหนังสือหรือตำราอะไรบ้างที่มีความน่าสนใจ ที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม

เพื่อให้สามารถนำความรู้มาปรับใช้ได้ เช่น ตำราด้านพืชสมุนไพร ตำราการรักษาโรคด้วยพืชสมุนไพร เป็นต้น

เรียนรู้จากการสังเกตการรักษาโรคของครูภูมิปัญญา การเรียนรู้นี้ผู้เรียนจะได้มีโอกาสสังเกตครูภูมิปัญญาที่ทำการรักษาผู้ป่วยที่เข้ามาขอรับการรักษา โดยสามารถสังเกตและเรียนรู้กระบวนการรักษาการให้ยาและการติดตามผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เข้ามารักษา

5) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการเรียนรู้มีความมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้วิถีเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งตนเองของคนในชุมชน สามารถนำทักษะความรู้มาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองได้ และพัฒนาต่อยอดความรู้ที่เหมาะสมกับความสนใจของตนเองได้

กระบวนการจัดการเรียนรู้

เรียนรู้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง โดยการเรียนรู้แนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการในการทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนให้กับผู้เรียนแต่ละคน

เรียนรู้โดยนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับปรุงใช้ให้เหมาะกับพื้นที่หรือชุมชน โดยการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน เพื่อให้สามารถออกแบบการทำเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเหมาะสมกับชุมชนหรือตนเอง

เรียนรู้การพึ่งตนเอง เช่น การทำปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก การทำน้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจานโดยใช้สมุนไพรในครัวเรือน ซึ่งผู้เรียนต้องนำความรู้ไปทดลองทำที่บ้านของผู้เรียนด้วย

เรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้เราสามารถวางแผนการใช้จ่ายในครอบครัว ลดปัญหาการเป็นหนี้สินภาคครัวเรือน

4.4.3 สรุปกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแผนวิชาสามัญ

กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานวิชานั้น มีความมุ่งหวังเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในการฝึกฝนตนเองให้มีทักษะพื้นฐานที่มีความจำเป็นและสามารถนำไปใช้ในการต่อยอดการเรียนรู้ได้ เช่น ทักษะเรื่องการฟัง พูด อ่าน เขียน ผ่านการเรียนรู้ตามหลักวิชาภาษาไทยและการสื่อสาร ทักษะความรู้เรื่องการคิดคำนวณ ทักษะความรู้เรื่องการวิเคราะห์สังเคราะห์ ทักษะความรู้เฉพาะด้านทักษะคอมพิวเตอร์ ทักษะภาษาอังกฤษ เป็นต้น การจัดการเรียนรู้วิชาสามัญ

เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการสอบประเมินการเรียนรู้เพื่อขอรับการรับรองวุฒิการศึกษาได้

กระบวนการจัดการเรียนรู้

ผู้เรียนสามารถวางแผนการเรียนรู้ของตนเองร่วมกับครูผู้สอนแต่ละท่านในโรงเรียนที่ได้เข้าร่วมในโครงการคือ ครูผู้สอนจากโรงเรียนเวียงสระ ครูผู้สอนจากโรงเรียนวัดเวียงสระ ครูผู้สอนจากโรงเรียนบ้านส้อง ในการจัดการเรียนรู้นั้นครูผู้สอนแต่ละท่านจะพูดคุยสัมภาษณ์เป้าหมาย ความตั้งใจของผู้เรียน และทดสอบความรู้เบื้องต้น สังเกตพฤติกรรมและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน จากนั้นจึงนัดหมายช่วงเวลาในการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนจะเตรียมออกแบบการเรียนรู้ให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งมีทั้งการสอนแบบบรรยาย สอนแบบท่องจำ การฝึกเขียน อ่าน การใช้สื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เป็นต้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานวิชาสามัญ เน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างหน่วยการเรียนรู้หลักตามหลักสูตรที่ได้ร่วมกันพัฒนา กับ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน เป็นการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการระหว่างหน่วยการเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งผู้เรียนเรียนรู้จากศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนและการจัดการเรียนรู้วิชาสามัญซึ่งเรียนกับครูในระบบ ซึ่งครูในระบบจะช่วยนำผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมาแปลผลคะแนนเพื่อเทียบผลคะแนนในการประเมินการเรียนรู้ต่อไป

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบโดยบทบาทของกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่อำเภอเวียงสระนั้น มีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างหน่วยการเรียนรู้หลักซึ่งคณะครูภูมิปัญญา แก่นนำชุมชน ครูผู้สอน และทีมวิจัยได้ร่วมพัฒนาขึ้น เป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยการจัดการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและหน่วยการจัดการเรียนรู้ทางวิชาการในโรงเรียนที่อยู่ในเครือข่าย ซึ่งการจัดการเรียนรู้จะเน้นให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนเป็นรายบุคคล การจัดการเรียนรู้แต่ละศูนย์การเรียนรู้ได้มีการกำหนดเป้าหมายและออกแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มเพื่อให้การจัดการเรียนรู้นั้นเหมาะสมกับผู้เรียนสูงสุด

สำหรับช่วงเวลาในการจัดการเรียนรู้นั้น ได้มีการกำหนดกรอบเวลาไว้ตามความเหมาะสม ซึ่งจะมีการตกลงร่วมกันระหว่างศูนย์การเรียนรู้และผู้เรียน ซึ่งในการกำหนดช่วงเวลาการจัดการเรียนรู้นั้นจะมีการนัดหมายระหว่างผู้สอนและผู้เรียนโดยมีการเรียนรู้แบบเฉพาะคนและการเรียนรู้แบบกลุ่ม ซึ่งเป็นไปตามความสนใจของผู้เรียน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องอยู่ภายใต้กรอบเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้แต่ละศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้ร่วมกัน

4.5 สรุปการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

การสรุปความรู้ของผู้เรียนหลังจากจบการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง จะเน้นให้ผู้เรียนได้มีการสรุปความรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้งด้านเนื้อหาสาระและสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้แล้วนำไปปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งในการสรุปการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระนั้น ทีมวิจัยสามารถศึกษาสรุปแบบการเรียนรู้ได้ดังนี้

1) สรุปการเรียนรู้เป็นรายบุคคล

ผู้เรียนสรุปการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ในแต่ละครั้ง โดยเน้นให้ผู้เรียนได้สรุปในสิ่งที่ตนเองได้รับหลังจากที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว ทั้งเนื้อหาสาระหลักตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และแผนการเรียนรู้ รวมถึงการสรุปความรู้ที่ตนเองจะนำไปปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไป ซึ่งในส่วนนี้ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องสรุปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง

2) สรุปการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนกลุ่มสนใจเฉพาะที่ร่วมเรียนรู้

ผู้เรียนร่วมกับเพื่อนที่ร่วมเรียนรู้ในกลุ่มเฉพาะซึ่งลงไปเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในพื้นที่ เช่น เรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้สุขภาพชุมชน ซึ่งในการเรียนรู้้นทางผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้จัดกลุ่มสนใจเฉพาะแล้วลงไปเรียนรู้ร่วมกันกับกลุ่มเพื่อนที่สนใจ ดังนั้นในแต่ละกลุ่มจึงต้องสรุปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นว่าลงไปเรียนแล้วรู้อะไรเพิ่มเติมขึ้นมาบ้าง รู้สึกอย่างไร แล้วจะนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร

3) สรุปการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน เพื่อนที่ร่วมเรียนรู้ และครูผู้สอน

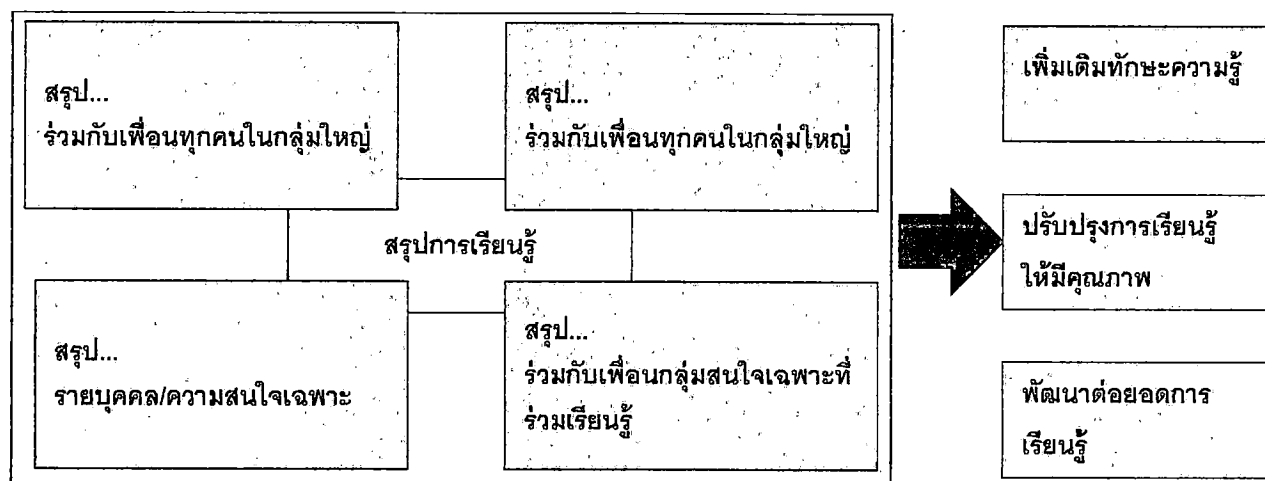
การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน เพื่อนที่ร่วมเรียนรู้ และครูผู้สอน เป็นการสรุปความรู้ร่วมกันว่าในการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้แต่ละคนได้เรียนรู้อะไร มีอะไรที่อยากรู้เพิ่มเติม มีปัญหาอุปสรรคในการเรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง แต่ละคนรู้สึกอย่างไร จะนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาต่อยอดความรู้ของตนเองได้อย่างไรบ้าง ซึ่งในการสรุปการเรียนรู้ร่วมกันนี้ จะทำให้ทั้งผู้เรียนและครูผู้สอนได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนเพิ่มเติมความรู้และการปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมตามความสนใจของกลุ่มที่ได้

4) สรุปการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มเพื่อนที่ร่วมเรียนรู้ในกลุ่มใหญ่ เป็นการสรุปการเรียนรู้และนำเสนอผลการเรียนรู้ให้กลุ่มเพื่อนที่มีความสนใจเฉพาะด้านอื่น ๆ ได้รับทราบความรู้ที่เกิดขึ้นของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เป็นการสรุปความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียน

กลุ่มอื่น ๆ ที่มีความสนใจอยากจะเรียนรู้ก็สามารถนำบทเรียนข้อแนะนำจากกลุ่มเพื่อนที่ได้เรียนรู้มาแล้วไปปรับใช้เพื่อไปเรียนกับคุณครูในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปได้

การสรุปการเรียนรู้ จะเน้นให้มีการสรุปการเรียนรู้หลักคือ สรุปการเรียนรู้เป็นรายบุคคล สรุปการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนที่ร่วมเรียนรู้เฉพาะกลุ่มสนใจ สรุปการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนและสรุปการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มเพื่อนที่ร่วมเรียนรู้ในกลุ่มใหญ่ โดยจะส่งเสริมให้เด็กเยาวชนทุกคนได้มีโอกาสเพิ่มเติมทักษะความรู้ สามารถปรับปรุงการเรียนรู้ของตนเองให้มีคุณภาพและเกิดการพัฒนาต่อยอดความรู้ที่เป็นประโยชน์ได้ สำหรับคุณครูภูมิปัญญาและครูผู้สอนในแต่ละด้านก็สามารถรับฟังเสียงสะท้อนของผู้เรียนและปรับปรุงรูปแบบวิธีการสอนของตนเองให้มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับเป้าหมายของผู้เรียนได้ เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน เพื่อน และกลุ่มครูผู้สอน ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ตามเป้าหมายของผู้เรียนแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

**แผนผังภาพสรุปการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง
กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ**

4.6 สรุปประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์/วิชาสามัญ

สำหรับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบเมืองเวียงสระ

การสรุปประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์และกลุ่มวิชาสามัญสำหรับเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระที่ได้เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้นั้น ทีมวิจัยได้ร่วมสรุปหลักคิดสำคัญในการประเมินการเรียนรู้รวมถึงแนวทางการประเมินการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่และมีการออกแบบหลักการประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยเน้นการมีส่วนร่วมในการประเมินระหว่างผู้เรียนและกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้การประเมินมีความเหมาะสมกับผู้เรียนและมีมาตรฐานรองรับตามที่คณะทำงานได้ร่วมกำหนดไว้ ซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปการประเมินการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระได้ ดังนี้

4.6.1 หลักคิดสำคัญในการประเมินการเรียนรู้

สำหรับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

ทีมวิจัยและคณะทำงานได้ร่วมระดมความคิดเห็นเพื่อออกแบบการประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งพบว่าหลักคิดสำคัญภายใต้ความเชื่อที่ว่า “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” การจัดการเรียนรู้จึงเน้นการพัฒนาให้เด็กเยาวชนนอกระบบเป็นคนดีมีศีลธรรมมีศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้อยู่ร่วมในสังคมได้และร่วมเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นในการประเมินการเรียนรู้ทางคณะจึงมีความเห็นร่วมกันว่าจะเน้นการประเมินหลักคือผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองให้มีทักษะความรู้ความสามารถ โดยนำความรู้ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม สามารถมีอาชีพพึ่งตนเองได้ และผู้เรียนจะต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีและเหมาะสม ซึ่งในการประเมินจะให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้นของผู้เรียนเป็นหลัก

4.6.2 แนวทางการประเมินการเรียนรู้

ของกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบเมืองเวียงสระ

การประเมินความรู้ของกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัย เน้นการประเมิน 2 แนวทาง คือ

1) การประเมินผลจากพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล

การประเมินผลจากพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเป็นการประเมินที่ทำให้เห็นพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคนอย่างแท้จริง เน้นการประเมินจากพัฒนาการที่เกิดขึ้นของผู้เรียนแต่ละคนซึ่งจะดูจากพัฒนาการตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งจบกระบวนการเรียนรู้ เป็นการประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่ได้มีการเปรียบเทียบกับผู้อื่น แต่ประเมินจากความสนใจและความตั้งใจของผู้เรียน

เป็นหลัก ซึ่งจะเป็นการประเมินในเรื่องความรู้ความสามารถที่พัฒนาขึ้น ทักษะความรู้ที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนที่เหมาะสมมากขึ้น เป็นต้น

2) การประเมินผลเป็นรายกลุ่ม

การประเมินผลเป็นรายกลุ่ม เป็นการประเมินทักษะชีวิตและทักษะสังคมที่ทำให้เห็นสภาวะอารมณ์ ความรู้สึก การทำงานร่วมกับเพื่อนในหมู่คณะและการอยู่ร่วมในสังคม เน้นการประเมินจากการปฏิบัติงานร่วมกันภายในกลุ่มประเด็นที่สนใจของเด็กและเยาวชนแต่ละกลุ่ม สังเกตจากความร่วมมือและผลงานที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน ซึ่งการประเมินเป็นรายกลุ่มนั้นจะทำให้เห็นสภาวะอารมณ์ของเด็กเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการได้เป็นอย่างดีเพราะการทำงานร่วมกับผู้อื่น บางคนที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้เมื่อมีภาวะความโกรธ ความเครียด ก็สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการระงับยับยั้งซึ่งใจได้มากขึ้น หรือสามารถจัดการกับสภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ รวมถึงการทำงานร่วมกัน การช่วยเหลือกันในทีม เป็นต้น

4.6.3 หลักการประเมินเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

1) การประเมินความรู้ที่ได้เรียนรู้ในแต่ละศูนย์การเรียนรู้

การประเมินความรู้ที่ได้เรียนรู้ในแต่ละเรื่อง เน้นการประเมินความรู้ที่ผู้เรียนได้ความรู้จากเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้ลงไปเรียนรู้ว่ามีความรู้เรื่องนั้น ๆ หรือไม่เพียงใด เช่น ความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ความรู้เรื่องสุขภาพการดูแลสุขภาพ ความรู้เรื่องพืชสมุนไพร ความรู้เรื่องงานช่าง (ช่างตีเหล็ก ช่างไม้ ช่างยนต์ ช่างซ่อมมอเตอร์ไซด์) เป็นต้น

2) ประเมินทักษะความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้เฉพาะด้าน

การประเมินทักษะความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้เฉพาะด้าน ที่ผู้เรียนสนใจเรื่องต่าง ๆ เน้นการประเมินทักษะที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนที่มีความเฉพาะซึ่งผู้เรียนได้ไปเรียนรู้เฉพาะด้าน เช่น ทักษะงานช่างตีเหล็กผู้เรียนสามารถตีเหล็กได้ ทักษะงานช่างไม้ผู้เรียนสามารถทำงานไม้ได้หรืองานช่างอื่น ๆ ตามที่ผู้เรียนได้มีความสนใจไปศึกษาเรียนรู้กับคุณครูภูมิปัญญาในพื้นที่ ซึ่งในการประเมินจะต้องดูว่าผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานทักษะเฉพาะต่าง ๆ ที่ตนเองสนใจได้ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร โดยประเมินจากพัฒนาการที่เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นจนกระทั่งจบการเรียนรู้

3) ประเมินจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน

การประเมินจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน เน้นการประเมินจากการสังเกตพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคนโดยสังเกตพฤติกรรมที่ปรับเปลี่ยนไปของผู้เรียนแต่ละคน โดยมีการบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนตั้งแต่ก่อนเรียนจนกระทั่งจบกระบวนการว่าผู้เรียนมีการ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปอย่างไรบ้าง มีพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เมื่อเจอสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ เป็นต้น

4.6.4 ผู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

การศึกษาวิจัยนี้ทำให้พบว่าการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจะต้องมีการประเมินผลจากหลายภาคส่วนเพื่อให้ผลการประเมินมีความชัดเจนและเหมาะสมมากขึ้น ซึ่งการประเมินจะต้องให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละฝ่ายมาร่วมประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย ดังนั้นจึงมีการประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากผู้มีส่วนร่วมกลุ่มต่าง ๆ โดยสรุปคือ

1) ผู้เรียนประเมินตนเอง

ผู้เรียนประเมินตนเอง เน้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองจากการเรียนรู้ในแต่ละครั้งว่าในแต่ละครั้งนั้นผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไร มีอะไรที่สามารถนำไปปรับใช้ได้บ้าง มีปัญหาอุปสรรคอะไรที่ต้องแก้ไขปรับปรุง และตนเองเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง ซึ่งการประเมินโดยตัวผู้เรียนเองนั้นจะทำให้เห็นได้ชัดว่าแต่ละครั้งผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร มีสิ่งใดต้องปรับปรุงพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนได้ออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองมากขึ้น

2) เพื่อนในกลุ่มที่ร่วมเรียนรู้ช่วยประเมิน

เพื่อนในกลุ่มที่ร่วมเรียนรู้ช่วยประเมิน เน้นให้กลุ่มเพื่อนในกลุ่มซึ่งได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมของแต่ละศูนย์การเรียนรู้ได้มีโอกาสประเมินการเรียนรู้ให้กับเพื่อนว่าเพื่อนแต่ละคนมีความตั้งใจในการเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร ใครควรปรับปรุงอะไรเพิ่มเติมบ้าง เพื่อให้เพื่อนผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาปรับปรุงตนเองในโอกาสต่อไป

3) ครูภูมิปัญญาที่จัดการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์

ครูภูมิปัญญาที่จัดการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์ เน้นให้กลุ่มครูภูมิปัญญาผู้ถ่ายทอดความรู้ได้มีโอกาสประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ามามีการเรียนรู้ในแต่ละเรื่องว่าผู้เรียนมีความตั้งใจหรือไม่ ทักษะความรู้ที่ครูภูมิปัญญาได้ถ่ายทอดไปนั้นผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จริงหรือไม่ รวมถึงให้ครูภูมิปัญญาและครูผู้สอนได้สะท้อนว่าผู้เรียนมีข้ออ่อนอะไรบ้าง และหากจะพัฒนาทักษะความรู้ให้ดีขึ้นผู้เรียนควรเพิ่มเติมเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับทราบว่าตนเองจะต้องปรับปรุงพัฒนาในเรื่องใดบ้างเพื่อให้ทักษะความรู้ที่ครูภูมิปัญญาหรือครูผู้สอนได้ถ่ายทอดนั้นเกิดประโยชน์กับผู้เรียนอย่างแท้จริง

4) แกนนำชุมชน/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แกนนำชุมชน/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เน้นให้กลุ่มแกนนำชุมชนได้มีโอกาสประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการโดยส่วนใหญ่เป็นการประเมินในเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน เช่น จากเด็กที่เกเรชอบทะเลาะวิวาทสามารถลดเรื่องการทะเลาะวิวาทลงได้ หรือกลุ่มเด็กที่ติดยาเสพติดน้ำกระท่อมสามารถลดและเลิกน้ำกระท่อมได้ หรือแม้กระทั่งการเข้าร่วมช่วยเหลืองานในชุมชน หรือการเข้าร่วมงานวัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่หรือการอาสาช่วยเหลืองานพัฒนาในชุมชน ก็สามารถเป็นคะแนนในการประเมินการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนได้

5) ผู้ปกครอง

ผู้ปกครอง เน้นให้กลุ่มผู้ปกครองได้มีโอกาสประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับลูกหลานของตนเอง ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินจากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการที่มีการเปลี่ยนแปลงไป สำหรับกลุ่มผู้ปกครองนั้นจะมีการประเมินให้กับเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานในปกครองของตนเองเป็นหลัก ในการประเมินของผู้ปกครองนั้น เป็นการเชิญชวนให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการดูแลบุตรหลานอย่างเข้าใจ และร่วมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนโดยอาศัยความรัก ความเข้าใจ และความเมตตาให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนได้อย่างเหมาะสมตรงกับความต้องการของเด็ก เช่น ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนได้เรียนต่อในสายอาชีพที่ตนเองสนใจ ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนทดลองทำธุรกิจขนาดเล็ก(ค้าขาย) ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนได้ทดลองปฏิบัติการสร้างอาชีพที่สนใจ (การเลี้ยงปลาในบ่อ ปลูกผักในแปลงเกษตรอินทรีย์) รวมถึงการส่งเสริมให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้พัฒนาตนเองเพิ่มเติมในประเด็นที่สนใจโดยไม่ขัดกับศีลธรรมและกฎระเบียบของชุมชน เป็นต้น

6) พระ / ผู้นำทางศาสนา

พระ / ผู้นำทางศาสนา เน้นให้กลุ่มพระและผู้นำทางศาสนา ได้มีโอกาสประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับเด็กเยาวชนนอกระบบซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินจากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ และการช่วยเหลืองานทางศาสนา ซึ่งเด็กเยาวชนจะได้มีโอกาสซึมซับหลักธรรม คำสอน และปฏิบัติตนอยู่ในหลักศีลธรรม

4.6.5 สรุปผลการประเมินผลคะแนน ผ่าน ไม่ผ่าน

การประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบที่เข้ามาเรียนรู้ผ่านหลักสูตร การเรียนรู้ที่ได้มีการออกแบบร่วมกันระหว่างกลุ่มเด็กเยาวชน ผู้รู้ ครูภูมิปัญญาและครูในระบบ ใช้การ ร่วมประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กเยาวชนระหว่างครูภูมิปัญญา ครูอาสา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน กลุ่มเยาวชนที่มาช่วยกระบวนการเรียนรู้ และผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ

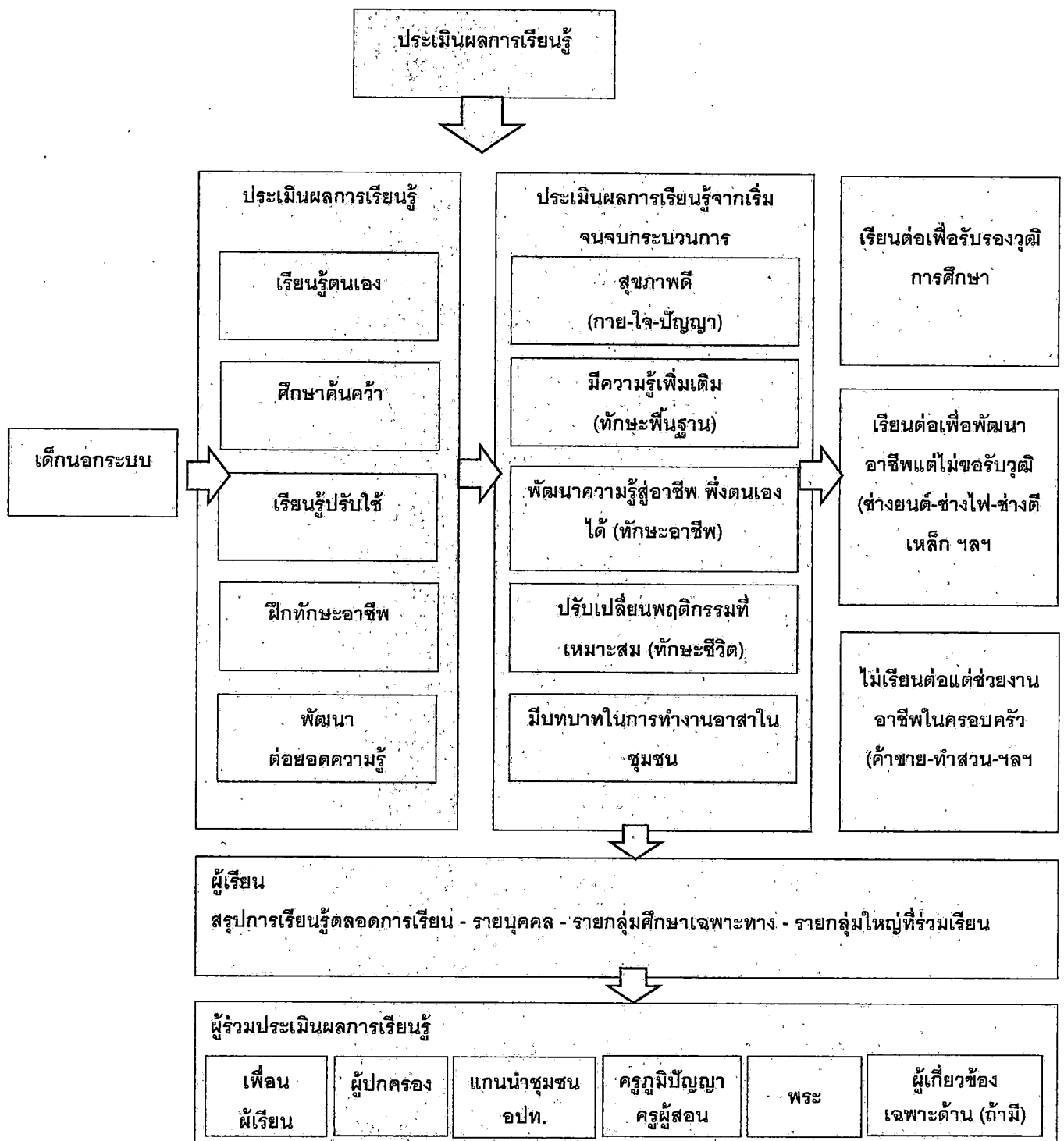
1) การเรียนรู้ตามแผนกลุ่มประสบการณ์

การเรียนรู้ผ่านกลุ่มประสบการณ์สถานศิลปถิ่นเมืองเวียง เศรษฐกิจพอเพียง รักษ์เมืองโบราณ เวียงสระ สุขภาพดีชีวิตปลอดภัย และภาษาถิ่นในชีวิตประจำวัน การผ่านเกณฑ์การเรียนรู้จะวัด ประเมินผลจากการที่กลุ่มเด็กเยาวชนสามารถนำทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับการเรียนรู้จาก ครูภูมิปัญญา ครูอาสาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ โดยเห็นเป็นรูปธรรม เช่น กลุ่มเด็กเยาวชนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนแล้วสามารถร่วมบอกเล่าถ่ายทอดประวัติศาสตร์ เมืองโบราณเวียงสระให้กับผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ได้ กลุ่มเด็กเยาวชนเรียนรู้เรื่องสมุนไพรและ การแพทย์แผนไทยสามารถนำความรู้ในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านมาใช้ดูแลสุขภาพของตนเองและคน ในครอบครัวได้ เด็กเยาวชนเรียนรู้เรื่องการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำความรู้ ไปทดลองปรับใช้กับตนเองและครอบครัวได้ มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว นอกจากนี้ยังประเมินจากการที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้มาพัฒนาต่อยอดเป็นอาชีพหรือการสร้าง รายได้เสริม เช่น เรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านการร้อยลูกปัดมโนราห์จนกระทั่งพัฒนาออกแบบเป็น ผลิตภัณฑ์หรือทำเป็นของฝากเพื่อจำหน่ายพัฒนาเป็นอาชีพสร้างรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ เป็นต้น

2) การเรียนรู้ตามแผนกลุ่มวิชาสามัญ

การเรียนรู้ตามแผนกลุ่มวิชาสามัญ ทั้งวิชาภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร วิชา คณิตศาสตร์เพื่อการคำนวณ จะมีการใช้ผลคะแนนที่ผู้เรียนแต่ละคนได้เก็บสะสมมาระหว่าง การเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งจบการเรียนรู้ โดยจะเน้นการประเมินทักษะความรู้ที่เพิ่มขึ้นของผู้เรียน แต่ละคนว่ามีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนในระดับใด ผู้เรียนมีพัฒนาเพิ่มขึ้นมากน้อยแค่ไหน และได้มีการนำทักษะความรู้ในทางวิชาสามัญมาใช้พัฒนาการเรียนรู้ของตนเองต่ออย่างไร ซึ่งในส่วนนี้มี ทั้งการประเมินจากผลคะแนนที่ผู้เรียนได้เก็บสะสมมาตลอดเส้นทางการเรียนรู้ และผลการประเมิน ของกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งจะดูจากทักษะความรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล

แผนผังสรุปประเมินผลการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง
กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากจับกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ ที่มิวิจัยพบว่าเด็กเยาวชนนอกระบบที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ทุกคนมีพัฒนาการเรียนรู้ที่ดีขึ้น โดยสามารถแบ่งกลุ่มเด็กที่ผ่านการเรียนรู้ได้ ดังนี้

1) กลุ่มเด็กเยาวชนที่ต้องการการรับรองวุฒิการศึกษาเพื่อนำวุฒิการศึกษาไปใช้เพื่อการศึกษาต่อ เยาวชนกลุ่มนี้จะมีการสอบเพิ่มเติมในบางรายวิชาที่มีความจำเป็นในการนำไปใช้เพื่อการศึกษาต่อ ซึ่งคณะครูผู้สอนจะดำเนินการประสานงานและแนะนำแนวทางให้เด็กเยาวชนสอบเรียนต่อในสถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศึกษาต่อในสถาบันการ ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

2) กลุ่มเด็กเยาวชนที่ต้องการรับรองวุฒิการศึกษาเพื่อนำวุฒิการศึกษาไปใช้ในการสมัครงาน เพื่อทำงานในบริษัทต่างๆ กลุ่มนี้จะมีการรับรองผลคะแนนตามเกณฑ์ และมีหนังสือรับรองการจัดการเรียนรู้จากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อรับรองให้แต่ละคนเป็นการประกาศให้ทราบว่าเด็กเยาวชนได้ผ่านการเรียนรู้ด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการทำงาน

3) กลุ่มเด็กเยาวชนที่ต้องการรับรองวุฒิการศึกษา เพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคตเพราะในขณะนี้ตัวผู้เรียนเองยังมั่นใจว่าตนเองจะเรียนต่อหรือทำงาน ซึ่งเด็กเยาวชนกลุ่มนี้จะขอรับวุฒิการศึกษาที่ได้รับการรับรองเก็บไว้เพื่อใช้ในอนาคต

4) กลุ่มเด็กเยาวชนที่เรียนรู้แต่ไม่ต้องการขอรับวุฒิการศึกษา เด็กเยาวชนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่ทำงานอยู่ในฐานการเกษตรร่วมกับครอบครัว และไม่ต้องการจะใช้วุฒิการศึกษาในการเรียนต่อขอเพียงใบรับรองว่าผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับกลุ่มเพื่อนเด็กเยาวชนนอกระบบ เพื่อเป็นการรับรองการทำงานในชุมชนต่อไป

4.7 สรุปผลการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบ

โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในอำเภอเมืองเวียงสระ

การดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้เกิดการศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม ทำให้คณะทำงานสามารถนำฐานข้อมูลความรู้ที่พบมาใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเยาวชนนอกระบบได้อย่างน่าสนใจ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระเทศบาลตำบลเมืองเวียง ซึ่งได้มีการสร้าง

ความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษาในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน ที่วิจัยสามารถสรุปเพิ่มเติมได้ ดังนี้

4.7.1 เป้าหมายในการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ คณะทำงานได้สรุปเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ร่วมกันว่า การจัดการเรียนรู้ครั้งนี้เน้นหลักคิดสำคัญคือ คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง ดังนั้นในการออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ จึงเน้นการส่งเสริมให้เด็กเยาวชนเป็นคนดี มีคุณธรรม ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนเป็นคนดีที่มีศักยภาพ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งในการจัดการเรียนรู้จะเน้นให้เด็กได้ค้นพบตนเองว่าตนเองมีเป้าหมายชีวิตอย่างไร อยากจะพัฒนาอะไร อยากจะทำอะไรในอนาคต ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ได้มีการสรุปการเรียนรู้ ความคิด ความรู้สึกของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อสามารถสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาศักยภาพจากฐานความรู้ความสนใจความถนัดที่แต่ละคนมีอยู่แล้วนำมาสู่การพัฒนาต่อยอดความรู้โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้และศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนมาช่วยในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเยาวชน ในการจัดการเรียนรู้จะประสานกับชุดประสบการณ์และทักษะวิชาสามัญ เพื่อให้เด็กเยาวชนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้น

การส่งเสริมให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้ตลอดเส้นทางตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการเรียนรู้นั้นจะมีกลุ่มพี่เลี้ยง ครูภูมิปัญญา ครูผู้สอน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม เป็นการติดตามสนับสนุนการเรียนรู้แบบเสริมพลังเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มความสามารถและค้นพบแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเองได้

4.7.2 รายชื่อกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบที่ร่วมเรียนรู้

กลุ่มเด็กเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษาและเข้ามาร่วมเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่วิจัยพบว่ามีกลุ่มเด็กและเยาวชนที่อยู่นอกระบบจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถเข้ามาร่วมเรียนรู้ได้ เนื่องจากมีภารกิจต้องทำงานหาเลี้ยงชีพบางคนต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่จึงไม่สามารถเข้ามาร่วมเรียนรู้ได้ โดยที่วิจัยสามารถจัดกลุ่มการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบที่สนใจได้จำนวน 13 คน ซึ่งมีรายชื่อดังนี้

1. เด็กชายปิยวัฒน์ แก้วเจริญ

เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 214 หมู่ 10 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. เด็กชายอภิวัฒน์ ปิ่นน้อย
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 97/1 หมู่ 10 ตำบลเวียง
สระอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เด็กชายกรวิทย์ ปิ่นน้อย
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 97/1 หมู่ 10 ตำบลเวียง
สระอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. เด็กชายธีรศักดิ์ กำเนิด
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 64 หมู่ 10 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
5. นายชัยฤทธิ์ แซ่ลิ้ม
เรียนจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองโสน เลขที่ 97/1 หมู่ 10 ตำบล
เวียงสระอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
6. นายสุรินทร์ ชูภักดิ์
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 15/1 หมู่ 4 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
7. นายณัฐวุฒิ ชูเชษฐ์
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 171 หมู่ 7 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
8. นายธีรพันธุ์ นิลอุปถัมป์
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 48 หมู่ 7 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
9. นายวุฒิชัย หลักชุม
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 27 หมู่ 7 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
10. นายพรเทพ พรหมเพชร
เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 32 หมู่ 7 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
11. นายไพโรจน์ ชุมสวัสดิ์

เรียนจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเวียงสระ เลขที่ 48/8 หมู่ 7 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

12. น.ส.เสาวลักษณ์ วรณโชติ

เรียนจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองโสน เลขที่ - หมู่ 4 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

13. น.ส.กนกวรรณ คล้ายกลิ่น

เรียนจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองโสน เลขที่ - หมู่ 10 ตำบลเวียงสระ
อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การจัดการเรียนรู้ครั้งนี้ นอกจากจะจัดให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนที่อยู่นอกระบบแล้วยังได้มีการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กในระบบที่มีพฤติกรรมความเสี่ยงที่อาจจะไม่สามารถเรียนจบในสถาบันการศึกษาในระบบได้ เพราะบางคนมีพฤติกรรมก้าวร้าว ทะเลาะวิวาท ไม่สนใจเรียน ยาเสพติด และมีพฤติกรรมเสี่ยงเรื่องชู้สาว ซึ่งเด็กกลุ่มเสี่ยงที่อยู่ในระบบโรงเรียนบ้านต้องได้เข้าร่วมเรียนรู้กับกระบวนการในครั้งนี้ด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มพิเศษอีกกลุ่มหนึ่งที่มาเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ

หลังจากการเรียนรู้ร่วมกันของเด็กเยาวชนนอกระบบและถึงเด็กเยาวชนที่อยู่ในระบบแต่มีภาวะความเสี่ยง ทีมวิจัยกลับพบว่า เด็กเยาวชนทั้ง 2 กลุ่ม เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพ มีน้ำใจ ชอบเรียนรู้ ผ่านการปฏิบัติจริงและได้มีโอกาสออกนอกพื้นที่ จะทำให้เด็กตื่นเต้นและสนใจจะเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ มากขึ้น มากกว่าการเรียนในห้องเรียน ดังนั้นการเรียนรู้ร่วมกันของเด็กเยาวชนทั้งสองกลุ่มทำให้สามารถสนับสนุนการเรียนรู้ระหว่างกันได้เป็นอย่างดี สำหรับพฤติกรรมความเสี่ยงที่ทั้งสองกลุ่มมีอยู่นั้น ทีมวิจัยและคณะทำงานได้ร่วมกับกลุ่มเด็กและเยาวชนกำหนดกฎกติกาการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกัน ซึ่งหลังจากการกำหนดกฎกติกาการอยู่ร่วมกัน ตามแนวทางของการเรียนรู้นี้ ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น เพราะหากมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก็จะถูกตักเตือนดูแลโดยกลุ่มคนที่ให้การสนับสนุนการเรียนรู้หลากหลายกลุ่มทั้ง ครูผู้สอน ผู้ปกครอง แกนนำชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ซึ่งกลุ่มคนที่ช่วยดูแลและตักเตือนเด็กกลุ่มนี้ จะช่วยพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคลเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ การที่เด็กเยาวชนได้มีบทบาทร่วมทำกิจกรรมการพัฒนาชุมชน การร่วมเป็นกำลังสำคัญในการช่วยในช่วงงานบุญประเพณี เช่น การช่วยจัดสถานที่ การจัดทำเส้นทางเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยช่วยนำทางเส้นทางให้ผู้ที่มาเรียนรู้ได้เดินได้สะดวกขึ้น หรือการช่วยเหลืองานอื่น ๆ

ในชุมชน ทำให้เด็กเยาวชนนอกระบบและเด็กกลุ่มเสี่ยงเกิดความภาคภูมิใจที่ตนเองสามารถช่วยเหลืองานชุมชนได้ และคนในชุมชนให้การยอมรับ ไว้วางใจและให้โอกาสในการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ในชุมชนด้วย ก่อเกิดเป็นพลังร่วมระหว่างกลุ่มเด็กเยาวชนและคนในชุมชนในการพัฒนาชุมชนต่อไป

4.7.3 สรุปผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

ผลจากการดำเนินงานวิจัยพบว่า การดำเนินงานครั้งนี้ทำให้เด็กเยาวชน ครูภูมิปัญญา คณะครูในระบบโรงเรียน ผู้ปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำทางศาสนาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการจัดการเรียนรู้ได้ร่วมกันพัฒนาต่อยอดการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ ซึ่งจากการจัดการเรียนรู้ทำให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงที่ดี โดยมีการสรุปผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1) กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบ

- กลุ่มเด็กเยาวชนที่เข้ามาร่วมกระบวนการเรียนรู้มีการพัฒนาตนเองในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านทักษะชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคม เยาวชนสามารถทำงานร่วมกับชุมชนโดยเข้ามามีบทบาทในการช่วยทำงานจิตอาสาต่างๆร่วมกับผู้นำชุมชน เช่น ร่วมกันพัฒนาพื้นที่เมืองโบราณเวียงสระร่วมกับครูภูมิปัญญา การช่วยเหลือขนย้ายสิ่งของให้กับผู้ประสบภัยน้ำท่วมในพื้นที่ การช่วยนำสิ่งของบริจาคไปมอบให้กับผู้ประสบภัยในพื้นที่ การช่วยจัดเตรียมสถานที่ในงานบุญประเพณีของชุมชน เป็นต้น สำหรับด้านการพัฒนาต่อยอดความรู้สู่การประกอบอาชีพ พบว่าบางคนสามารถนำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากครูภูมิปัญญาไปพัฒนาสร้างเป็นอาชีพเลี้ยงตนเองได้ เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงปลา การแปรรูปอาหาร และการแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น

- การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้น กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเอง มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจากที่เคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด เช่น เหล้า บุหรี่ น้ำกระท่อม ลดน้อยลงเนื่องจากต้องเข้ามาร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนและครูภูมิปัญญาในชุมชนมากขึ้น จึงทำให้ห่างจากยาเสพติดมากขึ้น กลุ่มเยาวชนสามารถช่วยครอบครัวในการทำงาน สร้างรายได้เลี้ยงตนเองและช่วยครอบครัวได้มากขึ้น ความขัดแย้งที่มีในครอบครัวเริ่มลดลง เด็กเยาวชนมีความกล้าที่จะเข้ามาร่วมกิจกรรมกับชุมชนเนื่องจากการได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนว่าเด็กเหล่านี้ไม่ใช่เป็นแบบกลุ่มเสี่ยงแต่ถูกมองว่าเด็กเหล่านี้คือกลุ่มเยาวชนจิตอาสาที่เข้ามาช่วยเหลืองานในชุมชน

2) ครูภูมิปัญญา / ผู้รู้ / ครูผู้สอน

ครูภูมิปัญญา ผู้รู้ ครูผู้สอนที่เข้ามาร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชน นอกกระบบหลายท่านเกิดความมั่นใจว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกกระบบเหล่านี้ จะไม่เกิดสูญเปล่าเนื่องจากเห็นพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเด็กเยาวชนเหล่านี้ ชัดขึ้น หลายคนเข้ามาเรียนรู้แล้วสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ ปฏิบัติ ต่อยอดการเรียนรู้ และสามารถเป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาที่สำคัญของเมืองเวียงสระต่อไปได้ เช่น กลุ่มเยาวชนสามารถบอกเล่า จัดกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระให้กับผู้เข้ามาเรียนรู้ในชุมชนได้ กลุ่มเยาวชนสามารถ รำมโนราห์ บอกเล่าวิถีปฏิบัติและความเชื่อของมโนราห์ให้กับผู้เข้ามาเรียนรู้ได้ กลุ่มเยาวชนสามารถ พัฒนาผลิตภัณฑ์จากลูกปัดมโนราห์ให้เป็นรายได้กับตนเองและครอบครัว เช่น การร้อยลูกปัดเป็นชุด มโนราห์ขาย การทำพวงกุญแจจากลูกปัดมโนราห์ การทำเครื่องประดับตกแต่งบ้านจากลูกปัดมโนราห์ เป็นต้น

สำหรับครูภูมิปัญญาเองพบว่า ตนเองได้ทบทวนความรู้ที่มีอยู่ให้มีความคมชัดมากขึ้นเพราะ บางเรื่องเริ่มลืมไปบ้างแล้ว แต่เมื่อเด็กเยาวชนสนใจมาเรียนรู้ก็มีความจำเป็นต้องทบทวนความรู้ให้มีความชัดเจนมากขึ้นเพื่อสามารถนำมาถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กเยาวชนได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ กลุ่มครูภูมิปัญญาจึงได้มีโอกาสพัฒนาตนเองในการออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กเยาวชน ในยุคสมัยนี้ซึ่งมีความต่างกับการเรียนรู้ในสมัยที่ครูภูมิปัญญาได้เรียนรู้มา จึงทำให้ครูภูมิปัญญา แต่ละท่านต้องคิดออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเด็กแต่ละคนตามความเหมาะสม ที่สำคัญคือ ครูภูมิปัญญารู้สึกภาคภูมิใจที่ตนเองได้มีลูกศิษย์ที่มีความสนใจมาสืบทอดความรู้ที่ตนเองมีอยู่ให้สามารถคงอยู่คู่แผ่นดินต่อไปได้ ทำให้ครูภูมิปัญญารู้สึกมีความสุขที่ได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ที่สั่งสมมาให้กับศิษย์รุ่นใหม่ เพื่อสืบสานต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น

3) ผู้ปกครอง

ผู้ปกครองของกลุ่มเด็กเยาวชนนอกกระบบที่เข้ามาร่วมกระบวนการเรียนรู้ หลายคนสะท้อนว่า ก่อนหน้านี้ไม่คิดว่าของตนเองจะสามารถเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ได้ แต่อยากให้บุตรหลานมาร่วม กระบวนการเรียนรู้เพราะคิดว่าดีกว่าให้อยู่เฉยๆ และป้องกันไม่ให้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การจัด การเรียนรู้ที่ผ่านมาทำให้ผู้ปกครองเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของบุตรหลานที่เข้ามาร่วมกระบวนการ เรียนรู้ว่ามี การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้น เริ่มลด ละ และพร้อมจะเลิกยาเสพติด(น้ำกระท่อม) เห็นลูกหลานมีจิตใจช่วยเหลืองานในชุมชนเห็นเขาเหล่านั้นมีบทบาทในการช่วยเหลืองานบุญ

ประเพณีในชุมชน ได้รับการยอมรับจากชุมชน ทำให้รู้สึกคลายความกังวลใจไปได้มากและพร้อมให้การสนับสนุนลูกหลานในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองต่อไปอย่างเต็มความสามารถ

4) คณะครูในระบบที่ประสานให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงมาร่วมเรียนรู้

การสรุปบทเรียนร่วมกันของคณะครูในระบบพบว่า ที่ผ่านมามีความกังวลใจกับกลุ่มเด็กเยาวชนกลุ่มนี้มาก เนื่องจากเป็นกลุ่มเสี่ยงและเป็นกลุ่มที่ไม่สามารถจะจบการศึกษาในระดับภาคบังคับได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากเด็กกลุ่มนี้หากมีการวัดผลประเมินผลตามหลักสูตรเด็กเหล่านี้จะไม่ผ่านเกณฑ์การวัดผลประเมินผล การใช้วิธีการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูภูมิปัญญาและครูในระบบรวมถึงการออกแบบการประเมินผล โดยวัดจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ทำให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเด็กเยาวชน จากที่ไม่สนใจการเรียนในห้องเรียน ไม่ทำการบ้าน ไม่ส่งงานส่งผลทำให้ไม่มีคะแนน แต่เมื่อนักเรียนกลุ่มเสี่ยงได้มีโอกาสมาเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงในชุมชนแบบบูรณาการและเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบที่ใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุน ทำให้เห็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กในทางที่ดีขึ้น และมีความสนใจพัฒนาต่อยอดความรู้ของตนเองได้เป็นอย่างดี เช่น การปลูกผัก การหาปลา การเลี้ยงปลา ซึ่งในการจัดการเรียนรู้คณะครูจะสอดแทรกทักษะวิชาสามัญเข้าไปในแต่ละกิจกรรม ทำให้เด็กเหล่านี้มีความสุขในการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาต่อยอดความรู้เป็นอาชีพให้กับตนเองและสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวได้ การเรียนรู้ในลักษณะนี้สามารถกระตุ้นความสนใจของเด็ก และสามารถดึงเด็กกลุ่มเสี่ยงให้ออกมาห่างไกลจากยาเสพติดและมาทำกิจกรรมสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในชุมชนได้

4.7.4 การสนับสนุนพัฒนาต่อยอดการเรียนรู้

ให้กับเด็กเยาวชนนอกระบบ

การที่กลุ่มเยาวชนนอกระบบได้มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มครูภูมิปัญญาและครูอาสาในชุมชน โดยการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกันนั้น พบว่า กลุ่มเยาวชนบางส่วนสามารถพัฒนาทักษะตัวเองทั้งในด้านอาชีพ ทักษะชีวิตการอยู่ร่วมในสังคมทำให้เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนมากขึ้น บางคนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับผู้นำชุมชน การสนับสนุนต่อยอดกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มกลุ่มเยาวชนเหล่านี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากกลุ่มเยาวชนเหล่านี้เป็นกำลังสำคัญที่อยู่ในชุมชนที่สามารถช่วยเหลืองานของชุมชนได้ ทีมวิจัยพบว่าการสนับสนุนการเรียนรู้ของ

กลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดความรู้อย่างมีคุณภาพ ต้องสนับสนุนการเรียนรู้เพิ่มเติมให้กับเด็กเยาวชน ดังนี้

1) กระบวนการพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับชุมชน

ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนได้พัฒนาความรู้เพิ่มเติมโดยการฝึกอบรมพัฒนาทักษะกระบวนการทำงานในชุมชน รวมถึงการสนับสนุนให้เด็กเยาวชนได้มีบทบาทในการทำงานร่วมกับชุมชน เช่น การร่วมเวทีพูดคุยในชุมชน การร่วมเป็นจิตอาสาในการทำกิจกรรมของชุมชน การประสานความร่วมมือระหว่างครูภูมิปัญญาและผู้มีส่วนร่วมในชุมชน การเป็นคณะกรรมการในการร่วมพัฒนาชุมชน เป็นต้น

2) การพัฒนาทักษะความรู้ที่จำเป็นเหมาะสมกับยุคสมัย

การสนับสนุนทักษะความสามารถของเด็กเยาวชนนอกระบบ ต้องมีการเติมเต็มทักษะความรู้ที่มีความจำเป็นและเหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งเป็นความรู้ที่เด็กเยาวชนจะต้องนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตและใช้ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งควรจะมีการจัดพัฒนาทักษะความรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกเรื่องทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ เพราะในชุมชนจะมีการพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวในอนาคต ซึ่งจะมีนักท่องเที่ยวจากทั้งในและต่างประเทศเข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ ดังนั้นจึงควรมีการจัดเตรียมทักษะความรู้เรื่องการสื่อสารให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนโดยการหาอาสาสมัครทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมทักษะทางภาษาอังกฤษให้กับกลุ่มเยาวชน นอกจากนี้ยังมีทักษะความรู้ที่จำเป็นสำหรับเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน เช่น การรู้เท่าทันสื่อ การเลือกบริโภคอาหารปลอดภัย การดูแลสุขภาพ เป็นต้น

3) เสริมพลังสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานเพื่อชุมชนเพื่อท้องถิ่น

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความจำเป็นต้องร่วมกันเสริมพลังสร้างแรงบันดาลใจให้กับคุณเด็กและเยาวชนเพื่อให้เขาได้มีความตื่นตัวในการร่วมพัฒนาชุมชนและเปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและทดลองปฏิบัติการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์กับชุมชน

4) สนับสนุนปฏิบัติการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องชุมชนต้องให้การสนับสนุนกลุ่มเด็กเยาวชนในการปฏิบัติการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะการส่งเสริมให้กลุ่มเด็กเยาวชนที่มีความสนใจเฉพาะด้านได้มีโอกาสเรียนรู้ฐานการปฏิบัติจริงกับครูภูมิปัญญาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยคณะผู้เกี่ยวข้องคอยเป็นผู้ให้การสนับสนุนส่งเสริมและเพิ่มเติมทักษะความรู้ว่าให้เด็กเยาวชนอย่างต่อเนื่อง

5) ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนได้นำทักษะความรู้ความถนัดและความสามารถที่ตนเองมีอยู่ นำมาต่อยอดความสนใจของตนเองโดยมีการสนับสนุนให้พัฒนาต่อยอดความรู้เป็นโครงการที่ช่วยสร้างอาชีพให้กับเด็กเยาวชนในพื้นที่ได้ เช่น จัดสรรทุนงบประมาณให้เด็กเยาวชนรวมกลุ่มเพื่อทำอาชีพเสริมรายได้ จัดสรรงบประมาณให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่สนใจอยากจะทำกิจกรรมสร้างสรรค์พัฒนาชุมชน รวมถึงการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสเรียนรู้เพิ่มเติมจากสิ่งที่ตนเองสนใจ โดยการสนับสนุนให้มีการศึกษาดูงานในประเด็นที่กลุ่มเด็กและเยาวชนมีความสนใจเฉพาะซึ่งมีความจำเป็นต้องไปเรียนรู้กับกลุ่มที่มีความรู้เฉพาะด้าน เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การเลี้ยงกบ การเลี้ยงปลา การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากยางพารา เป็นต้น

4.7.5 ปัญหาข้อจำกัดที่พบจากการดำเนินโครงการ

ทีมวิจัยได้มีการทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาตลอดช่วงการดำเนินงานวิจัย ทำให้พบว่าการดำเนินงานที่ผ่านมามีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดไม่น้อยในการดำเนินงาน ซึ่งทีมวิจัยสามารถสรุปปัญหาและข้อจำกัดที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานได้ดังนี้

1) การทำความเข้าใจ เตรียมความพร้อมกับผู้เกี่ยวข้องต้องใช้เวลานาน

เนื่องจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับคุณเยาวชนนอกระบบ จำเป็นจะต้องใช้เวลาในการประสานความร่วมมือการทำงานกับกลุ่มคนหลากหลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจร่วมกันมาก เพราะไม่เข้าใจว่าจะทำอะไร อย่างไร เช่น

- กลุ่มครูภูมิปัญญา ต้องใช้เวลาในการร่วมพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชน ซึ่งทีมวิจัยจำเป็นต้องมีการศึกษาข้อมูลความต้องการของกลุ่มเด็กเยาวชนแล้วจึงนำมาออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมตรงตามความต้องการของผู้เรียน จึงทำให้ต้องมีการนัดหมายประชุมร่วมกันบ่อยครั้ง

- กลุ่มผู้ปกครอง คณะทำงานต้องมีการประสานความร่วมมือและทำความเข้าใจ เพื่อให้ผู้ปกครองอนุญาตให้เด็กเยาวชนมาร่วมเรียนรู้ และผู้ปกครองเองต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนด้วย ทำให้ผู้ปกครองบางคนปฏิเสธเพราะต้องมาร่วมงานอย่างต่อเนื่องผู้ปกครองไม่มีเวลาพอ ซึ่งทีมวิจัยต้องมีการเสนอเงื่อนไขและปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับผู้ปกครองด้วย โดยเฉพาะในเรื่องการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียน

- กลุ่มผู้นำชุมชน ทีมวิจัยได้ประสานความร่วมมือกับกลุ่มผู้นำชุมชน เทศบาล และหน่วยงานในพื้นที่ เพื่อศึกษาข้อมูลสถานการณ์เด็กนอกระบบในแต่ละชุมชนและชวนมาร่วมกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่จะต้องทำหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชน จึงต้องมีการร่วมออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนร่วมกับทีมวิจัยด้วย

- กลุ่มเยาวชนนอกระบบ ซึ่งเป็นกลุ่มหลักในการขับเคลื่อนงานงานวิจัยครั้งนี้ ทีมวิจัยต้องทำความเข้าใจกับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบเป็นอย่างมาก เพราะหลายคนยังมีภาพการเรียนรู้ในระบบซึ่งต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ครูผู้สอนและเนื้อหาหลักสูตรที่ทางส่วนกลางได้กำหนดไว้ ซึ่งทำให้กลุ่มเด็กและเยาวชนมีความเบื่อหน่ายไม่อยากจะเข้าร่วมเรียนรู้ ซึ่งทีมวิจัยต้องใช้เวลาในการติดตามอธิบายและเชิญชวนกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบให้เข้ามาร่วมกระบวนการเรียนรู้ โดยทีมวิจัยได้มีการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับเด็กเยาวชนแต่ละคนอย่างต่อเนื่องในช่วงแรก บางครั้งต้องลงไปในจุดที่เด็กรวมตัวกันตม่น้ำกระเทียม ทำให้เด็กเกิดความไม่ไว้วางใจว่าจะมาจับกุม แต่เมื่อเกิดความไว้วางใจระหว่างกันก็ทำให้เยาวชนสนใจที่จะเข้าร่วมกระบวนการ ทีมวิจัยบางคนต้องตามกลุ่มผู้เรียน โดยบางครั้งต้องลงติดตามในช่วงที่กลุ่มเด็กเยาวชนรวมกลุ่มกัน เช่น สนามฟุตบอลซึ่งเด็กจะรวมกลุ่มกันเล่นกีฬาตอนเย็น ร้านชา กาแฟในช่วงค่ำซึ่งเด็กและเยาวชนจะรวมกลุ่มกัน ในการตามหาเด็กเยาวชนเข้ามาร่วมเรียนรู้ นั้น นอกจากทีมวิจัยจะลงไปค้นหาด้วยตนเองแล้วยังมีการประสานกับทีมแกนนำชุมชนเพื่อแนะนำ เชิญชวน ให้เด็กเยาวชนที่อยู่นอกระบบซึ่งอยู่ในแต่ละหมู่บ้านได้เข้ามาร่วมเรียนรู้ผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นด้วย

2) การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ

คณะทำงานจะต้องศึกษารวบรวมข้อมูลประวัติของเด็กเยาวชนแต่ละคนทั้งการพูดคุย สัมภาษณ์ เยี่ยมบ้าน อ่านประวัติส่วนตัว เพื่อทำความเข้าใจผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งทีมวิจัยจะต้องประชุมร่วมกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการของเด็กแต่ละคน การทำงานพบว่ากลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ถูกมองว่าเป็นปัญหาของสังคมในการทำงานเด็กเหล่านี้ต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจและสร้างความไว้วางใจให้กับเด็ก เพราะเด็กแต่ละคนมีปมปัญหาอยู่ในใจซึ่งจะไม่ยอมรับ ไม่ไว้วางใจและไม่เปิดใจรับฟังกลุ่มคนภายนอกอย่างง่ายๆ ต้องใช้เวลาในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มเด็กเหล่านี้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เด็กเยาวชนไว้วางใจและรู้สึกมีพื้นที่ปลอดภัยเมื่อเข้ามาร่วมเรียนรู้ในกระบวนการนี้

3) ทักษะความรู้ ความเข้าใจของทีมวิจัยในการดำเนินโครงการ

การดำเนินงานทำให้ทีมวิจัยพบว่าทีมงานยังมีจุดอ่อน ข้อจำกัด ที่ยังไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ ส่วนหนึ่งมาจากทักษะในการดำเนินงานของทีมวิจัย เพราะการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนั้น เป็นเรื่องใหม่ที่ทีมวิจัยจะต้องเรียนรู้ ประกอบกับในช่วงนั้นมีการปรับเปลี่ยนนโยบายทางการศึกษา และเรื่องการแข่งขันทะเบียนศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งทีมวิจัยต้องเรียนรู้ข้อมูลและตามสถานการณ์ข้อมูลต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง

การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนในชุมชนเมืองเวียงสระ เป็นการออกแบบกระบวนการทำงานร่วมกันของทีมวิจัย ครูภูมิปัญญา และที่ปรึกษา ซึ่งหลักจากร่วมกำหนดรูปแบบหลักสูตรการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ เรียบร้อยแล้ว จึงทดลองปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มเด็กเยาวชน ซึ่งในระหว่างการจัดการเรียนรู้ ต้องมีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ ทำให้ต้องมีการออกแบบพูดคุย สรุปผลการเรียนรู้ และปรับแผนร่วมกันเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามความสนใจของกลุ่มเด็กเยาวชนและต้องให้มีความถูกต้องเหมาะสมตามหลักการที่กำหนดไว้

การดำเนินงานงานจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ ที่ปรึกษา ทั้งภายในและภายนอกชุมชนร่วมกันออกแบบกระบวนการในแต่ละช่วง ซึ่งพบว่าทีมวิจัยต้องใช้เวลาในการดำเนินงานช่วงนี้เป็นอย่างมาก เพราะแผนที่คิด วางแผนไว้แล้วนั้น เมื่อเจอสถานการณ์จริงก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

4.8 ความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษา

ในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่เมืองเวียงสระ

การดำเนินงานโครงการ ทีมวิจัยในพื้นที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับกลุ่มองค์กรเครือข่ายทั้งภายในชุมชน ภายนอกชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษากับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนที่ทีมวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้หลักในการดำเนินงานครั้งนี้ คือ

1) เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 ให้การสนับสนุนในกระบวนการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินคุณภาพผู้เรียน ร่วมกับครูภูมิปัญญา ซึ่งในการสนับสนุนทำให้การจัดการเรียนรู้ของกลุ่มครูและแกนนำชุมชนมีความชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถสร้างความมั่นใจให้กับกลุ่มครูและครูภูมิปัญญาในพื้นที่ที่มีความตั้งใจอยากจะทำทอดความรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบได้เป็นอย่างดี

2) โรงเรียนเครือข่ายที่เข้าร่วมจัดการเรียนรู้ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบชุมชนเมืองเวียงสระมีโรงเรียนให้การสนับสนุน คือ โรงเรียนเวียงสระ โรงเรียนวัดเวียงสระ โรงเรียนบ้านหนองโสน และโรงเรียนบ้านล้อง ส่วนใหญ่สนับสนุนทางด้านวิชาการ โดยมีครูที่เป็นที่ปรึกษา มาช่วยสอนวิชาการให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ เน้นการบูรณาการการเรียนรู้เข้ากับศูนย์การเรียนรู้แต่ละด้าน และช่วยประเมินผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น จากการสนับสนุนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กนอกระบบทำให้ครูในโรงเรียนเครือข่ายได้เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กนอกระบบและมีความตั้งใจในการปรับปรุงพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจเฉพาะด้าน ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการสอนที่หลากหลายมากขึ้น

3) เทศบาลตำบลเมืองเวียง ให้การสนับสนุนอุปกรณ์การจัดการเรียนการสอนทางด้านช่าง โดยมีฝ่ายช่างโยธาของเทศบาลเมืองเวียงมาร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ รวมถึงการประสานความร่วมมือทำความเข้าใจกับคนในชุมชนเรื่องการจัดการเรียนรู้ให้กับลูกหลานที่อยู่นอกระบบโรงเรียนซึ่งสามารถทำให้คนในชุมชนมีความเข้าใจในการทำงานมากขึ้น ทำให้การทำงานมีความราบรื่นเป็นอย่างดี

4) ครูภูมิปัญญาและชุมชนเมืองเวียงสระ ให้การสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนโดยการให้ใช้พื้นที่บ้าน พื้นที่สวนหรืออุปกรณ์ทางการเกษตร อุปกรณ์การช่างในการให้กลุ่มเยาวชนนำมาจัดกระบวนการเรียนรู้ จากการจัดการเรียนรู้ทำให้พบว่าภูมิปัญญาและแกนนำชุมชนในเมืองเวียงสระมีภูมิความรู้ความสามารถในหลายด้านที่มีความตั้งใจอยากจะถ่ายทอดให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนซึ่งเป็นลูกหลานของชุมชน การจัดการเรียนรู้ครั้งนี้ทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบได้เป็นอย่างดี

5) กลุ่มเยาวชน ชุมชนเมืองเวียงสระมีกลุ่มเยาวชนที่ผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาแล้ว 3 รุ่น ทำให้เกิดกลุ่มเยาวชนแกนนำที่สามารถช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กนอกระบบได้ บางคนที่ยื่นจบการศึกษาแล้วกลับมาทำงานใกล้บ้าน บางคนที่ยังอยู่ในวัยเรียนแต่มีทักษะความสามารถที่มีความเฉพาะ เช่น การทำเกษตร การร้อยลูกปัดมโนราห์ ก็สามารถมาช่วยในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเพื่อนเยาวชนนอกระบบได้อย่างน่าสนใจ

6) สถานการศึกษาทางเลือก ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมผลักดันให้เกิดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ศูนย์เรียนรู้ชุมชน โดยการจัดอบรมเพื่อทำความเข้าใจเรื่องศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ให้กับแกนนำเยาวชนและทีมวิจัย และการจดทะเบียนศูนย์การเรียนรู้

7) มูลนิธิสธารณสุขแห่งชาติ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านโครงการ“พัฒนาแกนนำเยาวชนเพื่อป้องกันภัยจากการพนันในกลุ่มเด็กและเยาวชนตำบลเมืองเวียง” มีการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในการเรียนรู้กับชุมชน อบรมพัฒนาทักษะการเรียนรู้ชุมชน การเขียน และการส่งเสริมอาชีพ

8) ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ได้เปิดพื้นที่ให้กลุ่มเด็กและเยาวชนสามารถเข้ามาเรียนรู้เรื่องราวที่สนใจได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการเปิดพื้นที่เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะเฉพาะทาง ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนสามารถสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนที่สนใจได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

สังเคราะห์ผลการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยโครงการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียง อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเป้าหมายเพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม โดยนำฐานความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบรวมถึงการพัฒนาศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียงและสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนหน่วยงานทางการศึกษาในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน

งานวิจัยมีขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาคือ ศึกษารวบรวมข้อมูลศักยภาพชุมชนปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ ด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจการพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม นำมาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เทศบาลตำบลเมืองเวียงโดยเน้นความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษาทั้งในและนอกชุมชน ขอบเขตด้านประชากรในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ กลุ่มเยาวชนนอกระบบ จำนวน 13 คน กลุ่มเป้าหมายรอง คือ แกนนำชุมชน ครูภูมิปัญญา กลุ่มเยาวชนในชุมชน พระสงฆ์ และผู้แทนส่วนราชการในพื้นที่อำเภอเวียงสระ จำนวน 20 คน สำหรับพื้นที่ศึกษาที่วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษาคือ ตำบลเวียงสระ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีระยะเวลาการดำเนินงาน 1 ปี 6 เดือน คือ ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2557 - วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2559 โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่ 1 ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2557 - 28 กุมภาพันธ์ 2558 ช่วงที่ 2 ระหว่างวันที่ 1 มีนาคม 2558 - 31 สิงหาคม 2558 และช่วงที่ 3 ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 2558 - 29 กุมภาพันธ์ 2559

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งได้มีการผสมผสานระหว่างการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งทีมวิจัยศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลศักยภาพชุมชน ปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระในด้านอาชีพ การเกษตร เศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ เน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างเด็กเยาวชน ครูภูมิปัญญา ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ

การดำเนินงานวิจัย ที่มิวิจัยได้ดำเนินการตามแผนที่วางไว้ในแต่ละกระบวนการ คือ กระบวนการ ทบทวนสร้างความเข้าใจพัฒนาศักยภาพทีม โดยการจัดประชุมชี้แจงโครงการและการประชุมที่มิวิจัย ประจำเดือน กระบวนการทบทวนแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาการศึกษาในชุมชน โดยการจัดเวที เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนสถานการณ์ปัญหาการศึกษาและกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก เยาวชนนอกกระบบ กระบวนการค้นหาศักยภาพชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูล ศักยภาพชุมชนที่เอื้อในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกกระบบ ทั้งด้านผู้สอนคือ ประชาชน ผู้รู้ ครูภูมิปัญญาและศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ ซึ่งให้ผู้เรียนลงไปเรียนรู้ได้ทั้งในด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองและศิลปวัฒนธรรม จัดเวทีร่วมกันสรุปวิเคราะห์ ประเมิน ศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สามารถร่วมจัดการศึกษาให้กับเยาวชนนอกกระบบได้ กระบวนการสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกกระบบ โดยการประสานงานกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จัดเวทีความร่วมมือเพื่อออกแบบการจัดหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์การเรียนรู้ การรับรองวุฒิการศึกษา การวัดประเมินผลการจัดการศึกษาโดยใช้ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเมืองเวียงสระ

สรุปสังเคราะห์ผลการดำเนินงาน

5.1 สถานการณ์เด็กและเยาวชนนอกกระบบในพื้นที่เมืองเวียงสระ

สถานการณ์กลุ่มเด็กเยาวชนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบปัญหาการเพิ่มขึ้นของกลุ่มเด็กนอกกระบบ จากการศึกษาข้อมูลซึ่งที่มิวิจัยได้เปิดเวทีพูดคุยและสำรวจข้อมูลกับกลุ่มแกนนำ ชุมชน คณะครูในพื้นที่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการระดมความคิดเห็นและสำรวจข้อมูลกับกลุ่มครู ในพื้นที่ พบว่ากลุ่มเด็กนอกกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระโดยส่วนใหญ่จะมีอายุระหว่าง 10 - 17 ปี กลุ่มที่ ออกนอกกระบบมากที่สุดคือกลุ่มเด็กระดับมัธยมต้น ช่วงอายุระหว่าง 12 - 15 ปี รองลงมาเป็นกลุ่มเด็ก ระดับประถม ช่วงอายุระหว่าง 10 - 12 ปี และสุดท้ายเป็นกลุ่มเด็กระดับมัธยมปลาย ช่วงอายุระหว่าง 15 - 17 ปี จากการประชุมร่วมกันของกลุ่มผู้มีความสนใจในเรื่องสถานการณ์การศึกษาในพื้นที่เวียงสระ มีกลุ่มครูได้สะท้อนข้อมูลให้ทราบว่าขณะนี้กลุ่มเด็กที่อยู่ในระบบที่มีภาวะความเสี่ยงซึ่งอาจจะไม่สามารถ จบการศึกษาตามเกณฑ์การประเมินได้ จำนวนกว่า 20 % ของแต่ละโรงเรียนในพื้นที่อำเภอเวียงสระ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้พบว่าแนวโน้มในอนาคตจะมีกลุ่มเด็กนอกกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ เพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน โดยสรุปเด็กเยาวชนที่ออกนอกกระบบในพื้นที่เวียงสระมี 3 กลุ่มหลักคือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเด็กระดับมัธยมต้น ช่วงอายุระหว่าง 12 - 15 ปี กลุ่มที่ 2 กลุ่มเด็กระดับประถม ช่วงอายุระหว่าง 10 - 12 ปี และกลุ่มที่ 3 กลุ่มเด็กระดับมัธยมปลาย ช่วงอายุระหว่าง 15 - 17 ปี

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กส่วนใหญ่ต้องออกนอกระบบ คือ ปัญหาจากตัวเด็กเอง คือ เรื่องการปรับตัวในการเรียนรู้ในระบบ เด็กส่วนใหญ่ไม่สามารถปรับตัวในการเรียนตามหลักสูตรวิชาที่กำหนดไว้ บางคนไม่มีความสนใจจะเรียนรู้ในรายวิชาต่าง ๆ บางคนเรียนแล้วไม่เข้าใจเพราะตามเนื้อหาการเรียนไม่ทัน ส่งผลให้ไม่สามารถสอบผ่านเกณฑ์การประเมินได้ เมื่อสอบไม่ผ่านก็ทำให้ไม่อยากเรียนไม่เข้าเรียนจึงรวมกลุ่มหนีเรียน บางคนเริ่มมีพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องยาเสพติด(น้ำกระท่อม เหล้า บุหรี่) ปัญหาขู่สาว (ท้องก่อนวันอันควรและยังไม่มีความพร้อมในการดูแลลูกน้อย) มีพฤติกรรมก้าวร้าว หนีเที่ยว ดิตเกม เล่นการพนัน ชู้เกียจ และมีปัญหาอื่น ๆ ตามมา ทำให้เกิดการตัดสินใจออกจากระบบการเรียนกลางคืน สำหรับเด็กบางคนมีปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจทำให้ต้องออกมาทำงานช่วยเหลือครอบครัว

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เด็กออกนอกระบบที่พบในพื้นที่เวียงสระ คือ ครอบครัว เด็กส่วนใหญ่ที่ออกนอกระบบพบว่าไม่ได้อยู่กับครอบครัว มีทั้งกลุ่มที่ครอบครัวแตกแยกพ่อแม่แยกทางกันต้องอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย บางคนพ่อแม่ไปทำงานนอกพื้นที่ เด็กบางคนอยู่กับพ่อแม่แต่พ่อแม่ไม่เข้าใจคาดหวังกับลูกสูงจึงทำให้เกิดการต่อต้าน ขัดแย้ง ไม่เข้าใจกันในครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบปัญหาด้านเศรษฐกิจของครอบครัว ปัญหาการบริโภคนิยมที่ทำให้เด็กไม่สนใจการเรียนและใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ปัจจัยสำคัญอีกประการคือการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในระบบโดยส่วนใหญ่เน้น การเรียนรู้ทักษะวิชาการไม่น่าสนใจ รวมถึงมีการประเมินผลตามเกณฑ์ที่วัดที่ทางส่วนกลางกำหนด ทำให้เด็กจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถสอบวัดผลคะแนนได้ผ่านเกณฑ์ สำหรับปัจจัยเรื่องสุขภาพนั้นมีบ้างแต่น้อยคนที่มีปัญหาสุขภาพที่กระทบกับการเรียน เช่น ประสบอุบัติเหตุต้องพักรักษาตัวในระยะยาว เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กนอกระบบมีจำนวนเพิ่มขึ้น

กลุ่มเด็กเยาวชนที่ออกนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระโดยส่วนใหญ่มาอาศัยอยู่ในชุมชน ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลทำให้พบว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนโดยส่วนใหญ่ออกนอกระบบแล้วมีการดำเนินชีวิตดังนี้ 1) ช่วยครอบครัวทำสวนกรีดยางเก็บปาล์ม ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวได้แต่มีภาวะความเสี่ยงในเรื่องการติดยาเสพติดโดยเฉพาะน้ำกระท่อม 2) อยู่บ้านเฉยๆโดยไม่ได้ช่วยครอบครัวทำอะไร กลุ่มนี้มีความเสี่ยงในการรวมกลุ่มกับเพื่อนในการเที่ยวเตร่ ดิตยาเสพติด(น้ำกระท่อม) และมีพฤติกรรมก้าวร้าวเกราะรานผู้อื่นก่อเหตุทะเลาะวิวาท เป็นต้น 3) เรียนต่อสายอาชีพ กลุ่มนี้จะได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองให้ไปเรียนต่อในสายอาชีพเพื่อให้เด็กสามารถประกอบอาชีพได้ในอนาคต เช่น เรียนจบมัธยมปีที่ 3 แล้วแต่ไม่สามารถเรียนในระดับมัธยมปลายได้ก็จะส่งให้เรียนในสายอาชีพซึ่งกลุ่มนี้จะสามารถกลับมาประกอบอาชีพได้ 4) เด็กผู้หญิงที่ออกนอกระบบจากสาเหตุท้องก่อนวัย

อันควร บางคนแต่งงานมีครอบครัว บางคนไม่ได้แต่งงานและเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องทำงานหลังจากคลอดลูกโดยมีผู้ปกครองช่วยเหลือ

5.2 ศักยภาพของชุมชนที่นำมาใช้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กลุ่มเยาวชนนอกระบบ

ทีมวิจัยได้ร่วมศึกษาสำรวจข้อมูลศักยภาพของชุมชนในพื้นที่อำเภอเวียงสระจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อนำมาใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ การค้นหาศักยภาพของชุมชนนั้น ทางคณะทำงานได้มีการจัดรวบรวมฐานข้อมูลศักยภาพของชุมชนแต่ละด้านเพื่อจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนที่ทีมวิจัยสามารถสรุปฐานข้อมูลศักยภาพของชุมชนได้ 3 เรื่องหลักคือ 1) ศักยภาพด้านผู้รู้หรือครูภูมิปัญญาในพื้นที่ 2) ศักยภาพด้านแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 3) ศักยภาพด้านความรู้ทางวิชาการ ดังนี้

1) ศักยภาพด้านผู้รู้ครูภูมิปัญญาในพื้นที่ การศึกษาวิจัยพบว่าในพื้นที่อำเภอเวียงสระมีผู้รู้และครูภูมิปัญญาที่มีความสามารถในหลายด้านซึ่งภูมิปัญญาความรู้โดยส่วนใหญ่ยังมีการนำมาปรับใช้ให้เข้ากับยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งครูภูมิปัญญาแต่ละท่านพร้อมจะถ่ายทอดการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนที่สนใจ การศึกษาวิจัยพบว่าปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา ในพื้นที่อำเภอเวียงสระมีปราชญ์ ผู้รู้ ครูภูมิปัญญาที่มีความพร้อมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้านต่างๆ ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบในหลายๆด้าน เช่น ด้านอาชีพ ด้านการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ การพึ่งตนเอง ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งตรงกับความสนใจของกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบที่ต้องการเรียนรู้ภูมิปัญญาในชุมชนเพื่อประกอบอาชีพและพัฒนาทักษะชีวิตให้สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้ และการเรียนรู้กับครูภูมิปัญญาจะทำให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสซึมซับวิถีปฏิบัติจากครูภูมิปัญญาและได้เรียนรู้คำสอนต่าง ๆ จากครูภูมิปัญญาแต่ละท่าน ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถนำมาเป็นหลักคิดในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี

2) ศักยภาพด้านแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การศึกษาวิจัยพบว่าในพื้นที่อำเภอเวียงสระมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อร่วมพัฒนาชุมชนในหลายด้านซึ่งในการจัดตั้งกลุ่มนั้นมีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการคือหน่วยงานรัฐ สนับสนุนและจัดตั้งตามระบบหน่วยงานราชการที่ชัดเจน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มการทำอาชีพเกษตร กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการคือกลุ่มที่มีความสนใจเฉพาะรวมกลุ่มกันเพื่อจัดกิจกรรมภายในกลุ่มของตนเองอย่างไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มเยาวชนสานศิลป์ถิ่นเมืองเวียง กลุ่มศึกษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประเพณีในชุมชน เป็นต้น ทีมวิจัยพบว่าข้อมูลศูนย์การเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบได้ คือ

ก) แหล่งเรียนรู้ด้านอาชีพจากภูมิปัญญา ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ช่างตีเหล็ก ศูนย์การเรียนรู้งานช่างก่อสร้าง ศูนย์การเรียนรู้งานช่างไม้ ศูนย์การเรียนรู้การซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า ศูนย์การเรียนรู้หม่ซ่อมรถ เป็นต้น

ข) แหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจและการเกษตร ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านคลองเสียว ศูนย์การเรียนรู้การทำขนมพื้นบ้านและงานประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติในชุมชนโดยกลุ่มสตรีและกลุ่มแม่บ้านในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้การแพทย์แผนไทย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเมืองเวียง (รพ.สต.) เมืองเวียง แหล่งเรียนรู้บ้านอาจารย์รัตตพล สุวรรณโชติ

ค) ศูนย์การเรียนรู้ด้านวิถีชีวิตการพึ่งตนเอง ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านคลองเสียว ศูนย์การเรียนรู้การทำขนมพื้นบ้านและงานประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้การแพทย์แผนไทย ศูนย์การเรียนรู้เรื่องการทำบัญชีครัวเรือน ศูนย์การเรียนรู้การแพทย์แผนไทยและพืชสมุนไพรบ้านคุณหมอบุระสาน ขวัญช่วย ศูนย์การเรียนรู้การแพทย์แผนไทยและพืชสมุนไพรบ้านคุณหมอบุระสาน จรา

ง) ศูนย์การเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้สถานศิลปถิ่นเมืองเวียง ศูนย์หน้าหนังเพชร ศูนย์การเรียนรู้การทำขนมพื้นบ้านและงานประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติในชุมชน ศูนย์การเรียนรู้การแพทย์แผนไทย ที่ทำการเทศบาลตำบลเมืองเวียง

จ) ศูนย์การเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระวัดเวียงสระ ศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น บ้านอาจารย์รัตตพล สุวรรณโชติ ที่ทำการเทศบาลตำบลเมืองเวียง

ข) ศูนย์การเรียนรู้ด้านสุขภาพและการแพทย์แผนไทย ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้การแพทย์แผนไทยและพืชสมุนไพรบ้านคุณหมอบุระสาน ขวัญช่วย ศูนย์การเรียนรู้การแพทย์แผนไทยและพืชสมุนไพรบ้านคุณหมอบุระสาน จรา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเมืองเวียง (รพ.สต.) เมืองเวียง

3) ศักยภาพด้านความรู้ทางวิชาการ มีกลุ่มครูในโรงเรียนเครือข่ายพร้อมจัดเวลาในการสอนให้กับกลุ่มเด็กนอกระบบที่เข้าร่วมโครงการคือ คณะครูจากโรงเรียนเวียงสระ คณะครูจากโรงเรียนบ้านสอง คณะครูจากโรงเรียนวัดเวียงสระ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มครูเกษียณในชุมชนที่มีความตั้งใจและพร้อมจะช่วยเหลือถ่ายทอดความรู้และพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในรายวิชาสามัญให้กับกลุ่มเด็กนอกระบบตลอดการเรียนรู้

5.3 เป้าหมายในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระครั้งนี้ เน้นหลักคิดสำคัญคือ คนที่สำคัญที่สุด ดังนั้นในการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ จึงเน้นการส่งเสริมให้เด็กเยาวชนเป็นคนดี มีคุณธรรม ส่งเสริมให้เด็กเยาวชนเป็นคนดีที่มีศักยภาพ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งในการจัดการเรียนรู้จะเน้นให้เด็กได้ค้นพบตนเองว่าตนเองมีเป้าหมายชีวิตอย่างไร อยากจะพัฒนาอะไร อยากจะทำอะไรในอนาคต ซึ่งในการจัดการเรียนรู้ได้มีการสรุปการเรียนรู้ ความคิด ความรู้สึกของผู้เรียน

อย่างต่อเนื่องเพื่อสามารถสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาศักยภาพ จากฐานความรู้ความสนใจความถนัดที่แต่ละคนมีอยู่แล้วนำมาสู่การพัฒนาต่อยอดความรู้โดยใช้ศูนย์ การเรียนรู้และศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนมาช่วยในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเยาวชน ในการจัด การเรียนรู้จะประสานกับชุดประสบการณ์และทักษะวิชาสามัญเพื่อให้เด็กเยาวชนได้พัฒนาศักยภาพ ของตนเองเพิ่มขึ้น

การส่งเสริมให้เด็กเยาวชนได้เรียนรู้ตลอดเส้นทางตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการเรียนรู้ นั้น จะมี กลุ่มพี่เลี้ยง ครูภูมิปัญญา ครูผู้สอน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม เป็นการติดตามสนับสนุนการเรียนรู้แบบเสริมพลังเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนา ตนเองอย่างเต็มความสามารถและช่วยให้เด็กเยาวชนแต่ละคนได้ค้นพบแนวทางในการดำเนินชีวิตของ ตนเองที่เหมาะสม

5.4 หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ เน้นการเรียนรู้ 2 เรื่อง หลัก คือ 1) หลักสูตรการจัดการเรียนรู้กลุ่มประสบการณ์ เน้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่ได้ออกแบบ ไว้ร่วมกันในกลุ่มประสบการณ์หลัก คือ สานศิลป์ถิ่นเมืองเวียง เศรษฐกิจพอเพียง รักษ์เมืองโบราณ เวียงสระ สุขภาพดีชีวิปลอดภัย ภาษาคณิตในชีวิตประจำวัน ซึ่งกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบจะได้มีโอกาส เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ที่ได้มีการกำหนดไว้ โดยแต่ละคนสามารถออกแบบช่วงเวลาในการเรียนรู้ได้ตาม ความสนใจโดยการเรียนรู้เป็นกลุ่ม และการเรียนรู้เป็นรายบุคคลตามความสนใจของผู้เรียน แต่ทุกคนต้อง เรียนรู้ตามแผนประสบการณ์ที่ได้กำหนดไว้ 2) หลักสูตรแผนการสอนกลุ่มวิชาสามัญ เน้นการจัด การเรียนรู้บูรณาการในหลักสูตรต่าง ๆ ซึ่งคณะทำงานได้มีการร่วมคิดและออกแบบเพื่อให้เด็กเยาวชน ได้เรียนรู้วิชาสามัญตามความเหมาะสม โดยได้มีการกำหนดเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนในแต่ละรายวิชา ที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังได้มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ โดยมีการเรียนรู้ในรายวิชาหลักคือ ภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร วิชาคณิตศาสตร์เพื่อ การคำนวณ หลังจากจบการเรียนรู้แล้วจะมีการวัดประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อเป็นการ เก็บรวบรวมผลคะแนนสะสมให้ผู้เรียนแต่ละคน ใช้ในการประเมินผลการเรียนต่อไป

5.5 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ

โดยบทบาทของกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่เมืองเวียงสระ

การดำเนินงานเพื่อค้นหารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนเมืองเวียงสระ ทำให้ทีมวิจัยร่วมกับครูภูมิปัญญา ที่ปรึกษาสามารถพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ดังนี้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบที่เข้าร่วมกระบวนการ ทีมวิจัยได้ทดลองจัดการเรียนรู้โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในอำเภอเวียงสระที่มีความน่าสนใจและสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งทีมวิจัยได้มีการประสานขอความร่วมมือและทำความเข้าใจกับผู้รู้ ครูภูมิปัญญาและผู้ที่ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน จากนั้นจึงเปิดโอกาสให้กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมสามารถเข้าไปร่วมเรียนรู้กับศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชนได้ตามความสนใจ ซึ่งแต่ละศูนย์การเรียนรู้จะมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนแต่ละคน จากการศึกษาวิจัยทำให้พบกระบวนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์ซึ่งได้จากการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนได้ดังนี้

1) ศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ

การจัดการเรียนรู้มีความมุ่งหวังเพื่อให้เด็กเยาวชนที่สนใจได้เรียนรู้รากเหง้า วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ของเมืองเวียงสระที่ยังคงมีการบันทึกร่องรอยทางประวัติศาสตร์จากอดีตถึงปัจจุบัน รวมถึงการส่งเสริมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นลูกหลานในชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งดีที่มีอยู่ในอดีตและร่วมกันบอกเล่าประวัติศาสตร์ของชุมชนให้ผู้สนใจได้เรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์เมืองเวียงสระ ได้มีการออกแบบร่วมกันระหว่างกลุ่ม ครูภูมิปัญญากลุ่มเยาวชนสืบสานประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระซึ่งมีการถ่ายทอดความรู้โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการอ่านศึกษาเรียนรู้จากตำรา ฟังการบรรยาย รับชมนิทรรศการ และลงพื้นที่เรียนรู้สถานที่จริงกับครูภูมิปัญญา หลังจากจบการเรียนรู้ผู้เรียนจะต้องมีการสรุปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทุกครั้งหลังจากการเรียนรู้

2) ศูนย์เรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม การแสดงพื้นบ้าน(มโนราห์ หนังตะลุง เพลงบอก)

การจัดการเรียนรู้มีความมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้รับทราบข้อมูลความรู้ ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่ในชุมชน ส่งเสริมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการสืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีในชุมชนและสามารถร่วมอนุรักษ์สืบทอดศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

การจัดการเรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน หนังตะลุง มโนราห์ เพลงบอก ผู้เรียนได้มีการออกแบบร่วมกันระหว่างกลุ่มครูภูมิปัญญา กลุ่มเยาวชนสถานศึกษาปิ่นเมืองเวียง ซึ่งมีการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียน โดยเริ่มจากการเตรียมความพร้อมของร่างกาย เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของมโนราห์ เรียนรู้องค์ประกอบ การแสดงมโนราห์ เรียนรู้ทำนองดนตรี เรียนรู้ทำรำมโนราห์ การฝึกร้องบทกลอนมโนราห์และเรียนรู้ภาวะ ภายใโน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และทบทวนตนเองว่าเกิดการเรียนรู้อะไรขึ้นบ้าง ตนเองเปลี่ยนแปลงไป อย่างไร

3) ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาด้านอาชีพการตีเหล็ก

การจัดการเรียนรู้มีความมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาการตีเหล็ก ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ สำหรับเด็กและเยาวชนที่สนใจสามารถพัฒนาต่อยอดความรู้เป็นอาชีพได้ และมีการสืบสานภูมิปัญญาด้านการตีเหล็กให้คงอยู่คู่ชุมชนต่อไป

การจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการตีเหล็ก มีกระบวนการในการสอนเริ่มจากการบูชาครู เป็นพิธีกรรมในการฝากตัวเป็นศิษย์บูชาครู เรียนรู้เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับตีเหล็ก เรียนรู้ขั้นตอน การตีเหล็ก ทดลองปฏิบัติการจริงและสรุปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

4) ศูนย์เรียนรู้ด้านสุขภาพ สมุนไพรและการแพทย์แผนไทย

การจัดการเรียนรู้มีความมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนที่สนใจสามารถเรียนรู้วิธีการรักษา สุขภาพด้วยสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย สามารถนำความรู้มาใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองและ คนในครอบครัว รวมถึงสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาต่อยอดความรู้เป็นอาชีพได้

การจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาพ สมุนไพรและการแพทย์แผนไทยการสอนเรื่องสมุนไพรในชุมชนนั้น ครูภูมิปัญญาจะมีการพูดคุยทำความเข้าใจกับคนที่มาเรียนรู้แต่ละคนเพื่อทำความเข้าใจเรื่องวัตถุประสงค์ ในการมาเรียนรู้และสามารถจัดการเรียนรู้ให้ได้อย่างเหมาะสม ที่ผ่านมามีการจัดการเรียนการสอน 2 รูปแบบ คือ ก) การเรียนเพื่อต้องการประกอบอาชีพแพทย์แผนไทย มีการจัดการเรียนการสอนแบบเข้มข้น ต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่มีการศึกษาเรื่องสมุนไพรแต่ละชนิด มีสรรพคุณอย่างไร ใช้ส่วนใดในการรักษา มีกระบวนการเรียนอย่าง การปรุงยาอย่างไร การเก็บรักษา การตรวจวิเคราะห์อาการผู้ป่วย เป็นต้น เพื่อ ต้องนำความรู้ไปสอบใบประกอบโรค ข) การเรียนเพื่อต้องการรักษาสุขภาพของตนเองหรือคนใกล้ชิด การ เรียนแบบนี้ส่วนใหญ่จะมีคนมาเรียนรู้เยอะ เพราะใช้ระยะเวลาในการเรียนไม่นานเรียนเฉพาะ เช่น เป็น โรคเบาหวาน ก็มาเรียนเรื่องสมุนไพรที่ช่วยลดน้ำตาลในเลือด ทำชาลดเบาหวาน อาหารหรือวิธีการ ปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับ คนเป็นโรคเบาหวาน เป็นต้น การจัดการเรียนรู้เรื่องสุขภาพ สมุนไพร และ การแพทย์แผนไทยนั้นผู้เรียนจะต้องทราบว่าตนเองมีความเจ็บป่วยหรือมีพฤติกรรมความเสี่ยงในการป่วย

อะไรบ้าง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำการเรียนรู้มาปรับใช้กับตนเองได้อย่างชัดเจน และเกิดประโยชน์กับผู้เรียนสูงสุด

5) ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการเรียนรู้มีความมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้วิถีเศรษฐกิจพอเพียงและการพึ่งตนเองของคนในชุมชน สามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองได้และพัฒนาต่อยอดความรู้ที่เหมาะสมกับความสนใจของตนเองได้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เน้นส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการเรียนรู้ทฤษฎีและปฏิบัติจริง เรียนรู้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง เรียนรู้การนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่หรือชุมชน พึ่งตนเอง ทำบัญชีครัวเรือน ปฏิบัติจริง(ปลูกผัก เลี้ยงปลา) สรุปการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานวิชาสามัญ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานวิชาการนั้น มีความมุ่งหวังเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนในการฝึกฝนตนเองให้มีทักษะพื้นฐานที่มีความจำเป็นและสามารถนำไปใช้ในการต่อยอดการเรียนรู้ได้ เช่น ทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ผ่านการเรียนรู้ตามหลักวิชาภาษาไทยและการสื่อสาร ทักษะความรู้เรื่องการคิดคำนวณ ความรู้เรื่องการวิเคราะห์สังเคราะห์ ทักษะความรู้เฉพาะด้านทักษะคอมพิวเตอร์ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการสอบประเมินการเรียนรู้ได้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กับครูผู้สอนแต่ละท่านในโรงเรียนที่ได้เข้าร่วมในโครงการคือ ครูผู้สอนจากโรงเรียนเวียงสระ ครูผู้สอนจากโรงเรียนวัดเวียง ครูสอนจากโรงเรียนบ้านล้อง ในการจัดการเรียนรู้นั้นผู้สอนแต่ละท่านจะสอบถามความตั้งใจของผู้เรียน สังเกตพฤติกรรมและความสนใจของเด็กเยาวชนผู้จะมาเรียนรู้เป็นรายบุคคลหลังจากนั้นครูจะออกแบบการเรียนรู้ให้เข้ากับความสนใจของนักเรียนแต่ละคนโดยผู้เรียนจะร่วมออกแบบกับครูผู้สอนด้วย ซึ่งมีทั้งการสอนแบบบรรยายสอนแบบท่องจำ การฝึกเขียนอ่าน เป็นต้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานวิชาการ เน้นการจัดการเรียนรู้บูรณาการระหว่างหน่วยการเรียนรู้หลักตามหลักสูตรที่ได้ร่วมกันพัฒนากับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยบทบาทของ กลุ่มเครือข่ายความร่วมมือในพื้นที่อำเภอเวียงสระนั้น มีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างหน่วย การเรียนรู้หลักซึ่งคณะครูภูมิปัญญา แก่นนำชุมชน ครูผู้สอน และทีมวิจัยได้ร่วมพัฒนาขึ้น เป็นการ บูรณา

การร่วมกันระหว่างหน่วยการจัดการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและหน่วยการจัดการเรียนรู้ทางวิชาการในโรงเรียนที่อยู่ในเครือข่าย ซึ่งการจัดการเรียนรู้จะเน้นให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนเป็นรายบุคคล ในการจัดการเรียนรู้แต่ละศูนย์การเรียนรู้ได้มีการกำหนดเป้าหมายและออกแบบกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนสูงสุด

สำหรับช่วงเวลาในการจัดการเรียนรู้ นั้น ได้มีการกำหนดกรอบเวลาไว้ตามความเหมาะสมซึ่งจะมีการตกลงร่วมกันระหว่างศูนย์การเรียนรู้และผู้เรียน ซึ่งในการกำหนดช่วงเวลาการจัดการเรียนรู้ นั้นจะมีการนัดหมายระหว่างผู้สอนและผู้เรียนโดยมีการเรียนรู้แบบเฉพาะคนและการเรียนรู้แบบกลุ่ม ซึ่งเป็นไปตามความสนใจของผู้เรียน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นต้องอยู่ภายใต้กรอบเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้แต่ละศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติตามเวลาที่กำหนดไว้ ร่วมกัน

5.6 การประเมินผลการเรียนรู้

การประเมินผลการเรียนรู้ มีหลักคิดสำคัญภายใต้ความเชื่อว่า “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” การจัดการเรียนรู้จึงเน้นการพัฒนาให้เด็กเยาวชนนอกระบบเป็นคนดี มีศีลธรรม มีศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้อยู่ร่วมในสังคมได้และร่วมเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นในการประเมินการเรียนรู้ทางคณะจึงมีความเห็นร่วมกันว่า เน้นการประเมินหลักคือผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ โดยนำความรู้ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม สามารถมีอาชีพพึ่งตนเองได้ และผู้เรียนจะต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีและเหมาะสม ซึ่งในการประเมินจะให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้นของผู้เรียนเป็นหลัก

การศึกษาวิจัยทำให้พบรูปแบบในการประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบที่สนใจเข้าร่วมเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน(ชุดประสบการณ์)และศูนย์การเรียนรู้ทางวิชาการ (วิชาสามัญ ในโรงเรียนเครือข่าย งานวิจัยนี้ทำให้พบแนวทางการประเมินความรู้ที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียนคือ

- 1) การประเมินผลพัฒนาการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เน้นการประเมินจากพัฒนาการที่เกิดขึ้นของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งจะดูจากพัฒนาการตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งจบกระบวนการเรียนรู้ เป็นการประเมินที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2) การประเมินผลเป็นรายกลุ่ม เน้นการประเมินจากการปฏิบัติงานร่วมกันภายในกลุ่มประเด็นที่สนใจของเด็กเยาวชนแต่ละกลุ่ม ความร่วมมือและผลงานที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกัน โดยมีการประเมินหลัก 3 เรื่องคือ

- 1) การประเมินความรู้ที่ได้เรียนรู้ในแต่ละเรื่อง เน้นการประเมินความรู้ที่ผู้เรียนได้ความรู้จากเรื่องต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้ลงไปเรียนรู้ว่ามีความรู้เรื่องนั้น ๆ หรือไม่ มีทักษะเพิ่มขึ้นเพียงใด
- 2) ประเมินทักษะความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ เน้นการประเมินทักษะที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนแต่ละคนที่มีความสนใจเรียนรู้เฉพาะเรื่องที่ตนเองสนใจ ซึ่งผู้เรียนเรียนแล้วสามารถรู้เขารู้เรา

ปฏิบัติได้ 3) ประเมินจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน เน้นการประเมินจากพัฒนาการของผู้เรียนในการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการเรียนรู้ว่าผู้เรียนมีความรู้ เข้าใจ นำไปปรับใช้พัฒนาต่อยอดการเรียนรู้ได้ เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ดีขึ้น ช่วยเหลืองานทางส่วนรวม มีจิตอาสาช่วยเหลืองานทางสังคม

การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้ใช้การประเมินการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยมีกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้แต่ละด้านร่วมประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล การวิจัยพบว่าการสร้างการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้นั้น จะทำให้ผู้เรียนมีคะแนนสะสมและผู้ที่เกี่ยวข้องในการประเมินการเรียนรู้ยังได้ช่วยติดตามพัฒนาการของเด็กเยาวชนนอกระบบแต่ละด้านด้วย สำหรับผู้ที่มีส่วนร่วมในการประเมินการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบที่เรียนรู้ในครั้งนี้ คือ 1) ผู้เรียนประเมินตนเอง เน้นให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองจากการเรียนรู้ในแต่ละครั้งว่าในแต่ละครั้งนั้นผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไร มีอะไรที่สามารถนำไปปรับใช้ได้บ้าง มีปัญหาอุปสรรคอะไรที่ต้องแก้ไขปรับปรุง และตนเองเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง ซึ่งการประเมินโดยตัวผู้เรียนเองนั้นจะทำให้เห็นได้ชัดว่าแต่ละครั้งผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร มีสิ่งใดต้องปรับปรุงพัฒนาเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนได้ออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองมากขึ้น 2) เพื่อนในกลุ่มที่ร่วมเรียนรู้ช่วยประเมิน เน้นการประเมินทางด้านสังคมการทำงานร่วมกัน ความตั้งใจในการเรียนรู้ สิ่งที่ต้องปรับปรุงอะไรเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาปรับปรุงตนเองในโอกาสต่อไป 3) ครูภูมิปัญญาที่จัดการเรียนรู้ในแต่ละศูนย์ เน้นให้กลุ่มครูภูมิปัญญาประเมินผลผู้เรียนหลังการเรียนรู้ว่าผู้เรียนมีทักษะ ความรู้ และปฏิบัติได้หรือไม่ มีข้ออ่อนอะไร และควรเพิ่มเติมเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับทราบว่าจะต้องปรับปรุงพัฒนาในเรื่องใดบ้างเพื่อให้ทักษะความรู้ที่ครูภูมิปัญญาหรือครูผู้สอนได้ถ่ายทอดนั้นเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง 4) ครูผู้สอนรายวิชาสามัญ ประเมินการเรียนรู้จากทักษะความรู้ ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ สื่อสารได้ คิดคำนวณได้ และการนำทักษะความรู้ไปใช้ต่อยอดในการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ 5) แกนนำชุมชน เน้นการประเมินในเรื่องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน การช่วยเหลืองานในชุมชน 6) ผู้ปกครอง เน้นการประเมินการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของเด็กเยาวชนเพื่อให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการดูแลบุตรหลานอย่างเข้าใจและร่วมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนโดยอาศัยความรักความเข้าใจและความเมตตาให้กับเด็กและเยาวชน 7) พระ ผู้นำทางศาสนา เน้นการประเมินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ช่วยเหลืองานบุญประเพณีและงานพิธีกรรมทางศาสนา

ผลคะแนนที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละฝ่ายช่วยประเมินนั้นจะแปรเป็นผลคะแนนให้กับผู้เรียนแต่ละคนที่ได้เรียนรู้และจะมีการสนับสนุนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนแต่ละคนต่อไปตามความถนัดและความสนใจ การประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบที่เข้ามาร่วมเรียนรู้ผ่านหลักสูตร

การเรียนรู้ที่ได้มีการออกแบบร่วมกันระหว่างกลุ่มเด็กเยาวชน ผู้รู้ ครูภูมิปัญญาและครูในระบบ ใช้การร่วมประเมินผลการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กเยาวชนระหว่างครูภูมิปัญญา ครูอาสา ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน กลุ่มเยาวชนที่มาร่วมกระบวนการเรียนรู้ และผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ

1) การเรียนรู้ตามแผนกลุ่มประสบการณ์ การเรียนรู้ผ่านกลุ่มประสบการณ์สถานศิลปถิ่นเมืองเวียงเศรษฐกิจพอเพียง รักษ์เมืองโบราณเวียงสระ สุภาพดีชีวีปลอดภัย และภาษาคณิตในชีวิตประจำวัน การผ่านเกณฑ์การเรียนรู้ จะวัดประเมินผลจากการที่กลุ่มเด็กเยาวชนสามารถนำทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่ได้รับการเรียนรู้จากครูภูมิปัญญา ครูอาสาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มาปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้ โดยเห็นเป็นรูปธรรม เช่น กลุ่มเด็กเยาวชนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนแล้วสามารถร่วมบอกเล่าถ่ายทอดประวัติศาสตร์เมืองโบราณเวียงสระให้กับผู้ที่เข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ได้ กลุ่มเด็กเยาวชนเรียนรู้เรื่องสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยสามารถนำความรู้ในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านมาใช้ดูแลสุขภาพของตนเองและคนในครอบครัวได้ เด็กเยาวชนเรียนรู้เรื่องการเกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำความรู้ไปทดลองปรับใช้กับตนเองและครอบครัวได้ มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว นอกจากนี้ยังประเมินจากการที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้มาพัฒนาต่อยอดเป็นอาชีพหรือการสร้างรายได้เสริม เช่น เรียนรู้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านการร้อยลูกปัดมโนราห์จนกระทั่งพัฒนาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์หรือทำเป็นของฝากเพื่อจำหน่ายพัฒนาเป็นอาชีพสร้างรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ เป็นต้น

2) การเรียนรู้ตามแผนกลุ่มวิชาสามัญ การเรียนรู้ตามแผนกลุ่มวิชาสามัญ ทั้งวิชาภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร วิชาคณิตศาสตร์เพื่อการคำนวณ จะมีการใช้ผลคะแนนที่ผู้เรียนแต่ละคนได้เก็บสะสมมาระหว่างการเรียนรู้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งจบการเรียนรู้ โดยจะเน้นการประเมินทักษะความรู้ที่เพิ่มขึ้นของผู้เรียนแต่ละคนว่ามีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนในระดับใด ผู้เรียนมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นมากน้อยแค่ไหน และได้มีการนำทักษะความรู้ในทางวิชาสามัญมาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองต่ออย่างไร ซึ่งในส่วนนี้มีทั้งการประเมินจากผลคะแนนที่ผู้เรียนได้เก็บสะสมมาตลอดเส้นทางการเรียนรู้ และผลการประเมินของกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งจะดูจากทักษะความรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล

5.7 การสนับสนุนผู้เรียนหลังจากจบการเรียนรู้

การสนับสนุนผู้เรียนหลังจากจบการเรียนรู้หลังจากจบการเรียนรู้แล้วผู้เรียนจะได้รับการรับรองวุฒิการศึกษาตามเกณฑ์การประเมินที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน และมีการสนับสนุนให้ผู้เรียนได้พัฒนาต่อตามความสนใจและความต้องการของผู้เรียน คือ สนับสนุนการเรียนรู้ต่อในระบบสายอาชีพ สนับสนุนการทำงานสร้างอาชีพ และอื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน ที่มวิจัยพบว่ากลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบที่ผ่านการจัดการเรียนรู้แล้ว แบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1) กลุ่มเด็กเยาวชนที่ต้องการการรับรองวุฒิการศึกษาเพื่อนำวุฒิการศึกษาไปใช้เพื่อการ
ศึกษาต่อ เยาวชนกลุ่มนี้จะมีการสอบเพิ่มเติมในบางรายวิชาที่มีความจำเป็นในการนำไปใช้เพื่อสอบ
ในการเรียนต่อ ซึ่งคณะครูผู้สอนจะดำเนินการประสานงานและแนะนำแนวทางให้เด็กเยาวชนสอบ
เรียนต่อในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น ศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศึกษาต่อในสถาบัน
การ ศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา

2) กลุ่มเด็กเยาวชนที่ต้องการการรับรองวุฒิการศึกษาเพื่อนำวุฒิการศึกษาไปใช้ในการสมัครงาน เพื่อ
ทำงานในบริษัทต่างๆ กลุ่มนี้จะมีการรับรองผลคะแนนตามเกณฑ์ และมีหนังสือรับรองการจัดการเรียนรู้
จากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อรับรองให้แต่ละคนเป็นการประกาศให้ทราบว่าเด็กเยาวชนได้ผ่านการเรียนรู้
ด้วยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการทำงาน

3) กลุ่มเด็กเยาวชนที่ต้องการการรับรองวุฒิการศึกษา เพื่อเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในอนาคต เพราะ
ในขณะนี้ตัวผู้เรียนเองยังมั่นใจว่าตนเองจะเรียนต่อหรือทำงาน ซึ่งเด็กเยาวชนกลุ่มนี้จะขอรับ
วุฒิการศึกษาที่ได้รับการรับรองเก็บไว้เพื่อใช้ในอนาคต

4) กลุ่มเด็กเยาวชนที่เรียนรู้แต่ไม่ต้องการขอรับวุฒิการศึกษา เด็กเยาวชนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่
ทำงานอยู่ในฐานการเกษตรร่วมกับครอบครัว และไม่ต้องการจะใช้วุฒิการศึกษาในการเรียนต่อ ขอเพียง
ใบรับรองว่าผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับกลุ่มเพื่อนเด็กเยาวชนนอกระบบ
เพื่อเป็นการรับรองการทำงานในชุมชนต่อไป

5.8 ความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานทางการศึกษา

ในการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่เมืองเวียงสระ

การดำเนินงานโครงการวิจัยในพื้นที่มีการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มองค์กรเครือข่ายทั้งภายใน
ภายนอกชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบโดยใช้
ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีกลุ่มการสนับสนุน ดังนี้ 1) กลุ่มผู้สนับสนุนหลักในพื้นที่
ได้แก่ กลุ่มครูภูมิปัญญา ผู้รู้ แกนนำชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน 2) กลุ่มผู้สนับสนุนจากองค์กร
หน่วยงานในพื้นที่ ได้แก่ เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 โรงเรียนเครือข่ายที่เข้าร่วม
จัดการเรียนรู้ (โรงเรียนบ้านล้อง โรงเรียนเวียงสระ โรงเรียนวัดเวียงสระ) เทศบาลตำบลเมืองเวียง
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเมืองเวียง 3) กลุ่มผู้สนับสนุนจากองค์กรและหน่วยงานภายนอก ได้แก่
สภาการศึกษาทางเลือก มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ความร่วมมือที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนรู้เพื่อเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่เวียงสระนั้น มีการ
ประสานความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนใน

แต่ละด้าน เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับผู้เรียน และสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะความรู้ความสามารถ นำความรู้ไปปรับใช้กับชีวิตและการอยู่ร่วมในสังคมได้ ซึ่งหน่วยความร่วมมือต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนนอกระบบเป็นอย่างดี ทั้งการให้ความรู้ การเพิ่มเติมพัฒนาทักษะ การสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ การเปิดโอกาสให้ใช้สถานที่เพื่อจัดการเรียนรู้ รวมถึงการให้คำแนะนำกับเด็กเยาวชนนอกระบบเป็นรายบุคคลเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้มีอาชีพสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งพบว่าการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย เพราะทุกฝ่ายมีความถนัดและมีศักยภาพในแต่ละด้านต่างกันเมื่อนำความรู้ความสามารถของแต่ละหน่วยงานมาช่วยในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ ทำให้มีการช่วยเหลือเสริมเติมความรู้ให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เกิดประโยชน์กับผู้เรียนอย่างแท้จริง

5.9 บทเรียน ข้อเสนอแนะจากการดำเนินงาน

การดำเนินงานวิจัยทำให้ทีมวิจัยได้ค้นพบบทเรียนในการทำงานซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่มีความสนใจอยากจะจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ ซึ่งเป็นลูกหลานของคนในชุมชน และเป็นบุคคลที่จะต้องร่วมดูแลและพัฒนาชุมชนต่อไป จากบทเรียนที่พบทำให้คณะทีมวิจัยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเกิดประโยชน์และเหมาะสมกับผู้เรียน สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ผู้ถ่ายทอดความรู้

- การใช้พลังจากกลุ่มแกนนำเยาวชนที่ผ่านกระบวนการวิจัยมาแล้ว มาช่วยเป็นพี่เลี้ยงในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทำให้กลุ่มเยาวชนนอกระบบมีความกล้าในการเข้าร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับคณะทำงานและเพื่อนเยาวชนมากขึ้น เนื่องจากมีช่วงวัยใกล้เคียงกัน

- การทำความเข้าใจความเข้าใจกับคุณครูภูมิปัญญาและครูผู้สอนให้ทราบถึงเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้จะสามารถช่วยให้ผู้ถ่ายทอดความรู้ได้เตรียมตัว เตรียมใจ ให้พร้อมในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบ เพราะในการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มเด็กนอกระบบนั้นไม่สามารถจะใช้รูปแบบเดิม ๆ ที่จัดอยู่ในระบบการศึกษาได้ ซึ่งผู้ถ่ายทอดความรู้จะต้องมีความเข้าใจ มีความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดี ที่จะช่วยเหลือดูแลลูกหลาน เพราะกลุ่มเด็กนอกระบบบางคนอาจจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวไม่เหมาะสม ซึ่งผู้สอนจะต้องออกแบบการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนด้วย

2) กระบวนการจัดการเรียนรู้

- การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนนอกระบบ ต้องใช้เวลาร่วมกันในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจของผู้เรียนเอง เนื่องจากกลุ่มเด็กเยาวชนต้องการเรียนรู้เพื่อสร้างคุณค่าให้กับตัวเองต้องการให้คนในชุมชนยอมรับมากกว่าความต้องการวุฒิการศึกษา

- การสืบทอดภูมิปัญญาที่สามารถสอนให้เด็กเยาวชนเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาผ่านวิธีการอันหลากหลายที่ครูภูมิปัญญาและที่ปรึกษานำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็ก ๆ จะสามารถกระตุ้นความสนใจให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบได้ การบอกเล่าด้วยวาจาโดยครูภูมิปัญญาเป็นฝ่ายบอกเล่า อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่เด็ก ๆ ครูภูมิปัญญาจะเตรียมเนื้อหาที่จะบอกเล่า เช่น เรื่องเล่า ความเชื่อ ความศักดิ์สิทธิ์ เพื่อทำให้ผู้เรียนมีความเชื่อ ศรัทธา และอยากจะศึกษาเรียนรู้ต่อ

- การฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริง ครูผู้สอนจะสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่เป็นจริง โดยครูภูมิปัญญาเป็นผู้คอยแนะนำและแก้ไข เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องเกิดการสังสมประสบการณ์ไปที่ละเล็กที่ละน้อยจนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

- การถ่ายทอดโดยจัดให้มีการศึกษาจริงจากแหล่งเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่เข้าไปเรียนรู้ด้วย เช่น การพัฒนาพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้ การทำความสะอาดพื้นที่ การช่วยปรับปรุงสถานที่ในการเรียนรู้ เป็นต้น การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นของผู้เรียนเอง ผู้เรียนและผู้สอนสามารถคิด ออกแบบ ปรับปรุงเพิ่มเติมได้ เพื่อให้แหล่งเรียนรู้สามารถกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความอยากเรียนได้

- การเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลความรู้ที่มีการบันทึกไว้ในชุมชน เช่น นิทรรศการ เอกสารและการบันทึกองค์ความรู้ที่ครูภูมิปัญญาได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรผ่านเอกสาร หนังสือ รวมถึงการเรียนรู้จากสื่ออื่น ๆ เช่น วีดิทัศน์ รวมถึงสื่อออนไลน์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังต้องสอนให้เด็ก ๆ ได้มีการศึกษาหาความรู้จากสื่ออื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อมาร่วมแลกเปลี่ยนกับครูภูมิปัญญาเป็นการเติมเต็มระหว่างความรู้เก่าความรู้ใหม่ จะทำให้เด็กมีความสนใจ เกิดความภูมิใจและมีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชนด้วย

- กลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มเยาวชนนอกระบบถูกมองว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงจากชุมชน เมื่อถูกชวนมาร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จึงทำให้ไม่กล้าจะแสดงออกหรือแสดงความคิดเห็น เนื่องจากขาดความมั่นใจในตนเอง ต้องเปิดโอกาสให้เด็กเยาวชนนอกระบบได้แสดงบทบาทความสามารถที่เขาถนัด และชวนมาร่วมกิจกรรมอาสาเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างที่มิวเซียมกับกลุ่มเยาวชน

4) การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

- การประสานความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบนั้น ต้องอาศัยการทำความเข้าใจกับกลุ่มแกนนำชุมชน ผู้รู้ ครูภูมิปัญญา เพื่อให้ทุกคนได้ทราบเป้าหมายหลัก ร่วมกัน และร่วมนำพลังความรู้ที่แต่ละส่วนมีอยู่มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์ กับเด็กเยาวชนอย่างแท้จริง

- การประสานความร่วมมือกับโรงเรียนและเขตพื้นที่ จะสามารถช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ให้กับ เด็กเยาวชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในเรื่องทักษะพื้นฐานการอ่าน เขียน การสื่อสาร และที่สำคัญ สามารถนำไปสู่การวัด ประเมินผล และการรับรองผลการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนที่สนใจจะนำผลการ รับรองวุฒิไปใช้ในการพัฒนาต่อยอดความรู้ของผู้เรียนรายบุคคลได้

- การประสานความร่วมมือกับภาคการศึกษาทางเลือกและสภาการศึกษา จะสามารถ ช่วยสนับสนุนเรื่องการจัดการเรียนรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนได้เป็นอย่างดี และยังมี การประสาน เรื่องการรับรองศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งทำให้แต่ละศูนย์การเรียนรู้มีความเข้าใจและได้รับการยอมรับ จากชุมชนในการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนได้มากขึ้น

- การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กลุ่มครูภูมิปัญญา ต้องใช้เวลาในการร่วมกัน พัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเยาวชนจำเป็นต้องมีการศึกษาข้อมูลความต้องการ การเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนและออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมความต้องการของผู้เรียน

- การประสานความร่วมมือกับกลุ่มผู้ประกอบการ คณะทำงานต้องทำความเข้าใจเป้าหมาย กระบวนการเรียนรู้ และผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้ประกอบการเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน การเรียนรู้ของกลุ่มเด็กเยาวชนได้อย่างเหมาะสม

5) การบริหารจัดการเวลาในการดำเนินงาน

คณะทำงานมีการบริหารจัดการเวลาในการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ แต่เมื่อดำเนินการ จริงจะต้องมีการปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในพื้นที่ เพราะการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กเยาวชน นอกระบบนั้น ต้องมีใช้เวลาในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำความเข้าใจกับเด็กเยาวชน ครูผู้สอน ครูภูมิปัญญาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลากหลายกลุ่มซึ่งอาจจะมีช่วงเวลาไม่ตรงกัน ดังนั้น คณะทำงานจึงต้องบริหารจัดการเวลาในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนและให้ความสำคัญ กับกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

6) การสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเยาวชน

กลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มเยาวชนนอกระบบถูกมองว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงจากชุมชนเมื่อถูกชวนมาร่วมกิจกรรมการเรียนรู้จึงทำให้ไม่กล้าที่จะแสดงออกหรือแสดงความคิดเห็น เนื่องจากขาดความมั่นใจในตนเอง ต้องชวนมาร่วมกิจกรรมอาสาเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับกลุ่มเยาวชน

5.10 แนวทางการสนับสนุนการเรียนรู้

เพื่อการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนนอกระบบในพื้นที่อำเภอเวียงสระ

1) มีคณะทำงานรับผิดชอบหลักในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบที่ชัดเจน โดยมีตัวแทนจากชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นคณะทำงานในการคิด ออกแบบ จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กนอกระบบอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนนอกระบบในรุ่นต่อไปได้

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบลเมืองเวียง ควรมีการจัดทำแผนงบประมาณสนับสนุนการจัดการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่ เพื่อช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กเยาวชน ให้สามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเอง มีทักษะความสามารถ มีอาชีพ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนต่อไปได้

3) องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนนอกระบบ ควรมีการประสานความร่วมมือเพื่อทบทวนกระบวนการทำงาน และหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปได้ เกิดประโยชน์กับลูกหลานซึ่งมีส่วนสำคัญในการร่วมพัฒนาชุมชนต่อไป

4) คณะทำงานควรต้องมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการรับรองวุฒิการศึกษาให้กับเด็กเยาวชนนอกระบบที่มีความชัดเจน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับวุฒิการศึกษาและสามารถนำวุฒิการศึกษานั้นไปใช้ประโยชน์กับผู้เรียนได้ เช่น นำไปใช้เพื่อการศึกษาต่อ นำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพ เป็นต้น

5) พัฒนาเรื่องการจัดการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนนอกระบบในพื้นที่ เป็นวาระสำคัญที่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในและนอกพื้นที่ต้องเข้ามาร่วมแก้ไขปัญา เพื่อสามารถสร้างความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กเยาวชนนอกระบบในรุ่นต่อไปให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น